

6 ש"ב בא"י | \$3 בארה"ב | £2.5 בענגלאנד

# אסיפת גליונות

פרשת ויחי

נא לא להוציא מבית הכנסת  
עד מוצאי שבת



## תוכן הענינים - אסיפת גליונות ויחי

- 3 ..... אבני אפד - מורינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל
- 7 ..... נשמת שלום - כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי שלום משאץ זי"ע
- 11 ..... זכר צדיק לברכה - מרן הגה"ק רבי יהודה הורביץ מדזייקוב זי"ע
- 13 ..... מפתורא דאבא - כ"ק מרן אדמו"ר בעל ה'אמונת אברהם' מפיטסבורג זי"ע
- 17 ..... מאורי הגולה - מרנן האדמו"רים מאורי גולת ארה"ב זי"ע
- 21 ..... מחשבת חיים - מרן הגאון הצדיק רבי משה חיים שמרלר זצ"ל אב"ד ציריך
- 23 ..... ויטע אש"ל - הגאון הצדיק רבי שמואל אהרן לידר זי"ע
- 25 ..... נטיעה של שמחה - הגאון הצדיק רבי נטע ציינווירט זצ"ל
- 27 ..... דברי תורה וחסידות - הגאון הצדיק המקובל רבי אהרן מרדכי רוטנער זצ"ל
- 29 ..... בית ארזים - חכמי רומניא וגאוניה
- 31 ..... מעיינות החיים - כ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א
- 35 ..... משיב נפש - הגה"צ רבי יעקב מאיר שעכטער שליט"א
- 37 ..... מרקחת חיים - הגאון הגדול רבי חיים אלעזר ווייס שליט"א גאב"ד ביתר
- 39 ..... חמידא דארוייתא - הרה"ג רבי יעקב פרידמן שליט"א
- 41 ..... אוצר ידיעות התורה - הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א
- 43 ..... קול דודי - הרה"ג רבי דוד פראנד שליט"א
- 45 ..... אוצר פלאות התורה - הרב רבי זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א
- 47 ..... היכל הוראה - הגאון הגדול גאב"ד היכל הוראה שליט"א
- 49 ..... אומר מן החדש - הגאון המופלא רבי אברהם משה באקאן שליט"א
- 49 ..... דורשי יחודך - הגה"ח רבי חיים ליברמן שליט"א
- 51 ..... הוי זהיר במלאכתך - הגאון רבי משה אורי בלוי שליט"א
- 53 ..... זיו הפרשה - הגה"צ רבי יונה זאב וינבערג שליט"א
- 55 ..... עמק הפרשה - הגאון הגדול רבי משה פרידמן שליט"א
- 59 ..... פניני הלכה ומנהג - הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א

לרגל הרחבת התפוצה, דרושים מפיצים בכל רחבי הארץ לחלוקה בבתי כנסת  
והקמת נקודות איסוף למפיצים, כמו"כ ניתן להזמין מגוי בתשלום עד הבית,  
ניתן ליצור קשר במספר 0733-57-50-59 או ב 053-417-8885  
להשתתפות בהוצאות ולהקדשות ולכל עניין אחר נא להתקשר ל 050-4186-860

הדפסה: **קונטרול פי חירם 6 ירושלים** 02-9971070

# אבני אפד

ממקור ישראל והלכות דבינו ישראל בעל שם טוב ותלמידיו ז"ע ועכ"ל כפי ששואב מבארם והשקף את בני ישראל רבות בשנים מודיעו הרב רבי אליעזר דוד פרידמאן זללה"ה זיע"א רב ביהמ"ד החסידי בעלזא בלאגראן

## פרשת ויחי תשפ"ד

ידי העשה טוב וזכה להיות צנח"י סור מרע גם כן.

... וזה היה הויכוח בין יעקב ליוסף כי ציוסף כתיב (ג, 1) הוא המשציר לכל עם הארץ, ששיצר כל הארצות, לכן היה נקל צעינו להיות סור מרע קודם, וזה אשר מנשה הרומז לסור מרע על דרך כי נשני אלהים מכל עמלי (מא, נא), הוא יהיה הזכור, ויעקב אצינו ע"ה ראה באפקלריה המאירה שלו שצדורות האחרונים יהיו אגשים כערכנו שמוכרת להיות אכלס עשה טוב קודם, לכן הקדים לאפרים שרומז על עשה טוב על דרך כי הפרני אלהים (מא, נג).

וזך שאמר יוסף לא כן אצני, פירוש חכמת המורה הקדושה, כי החכמה נקרא אב (וה"ק ג, 5), אינו אומר כן, כי מנשה הזכור, שצריך להיות צנח"י סור מרע קודם. והשיב יעקב ידעתי בני ידעתי אשר לו משפט הזכורה, אולם אחיו הקטן יגדל ממנו, שעל ידי עשה טוב יזכה לתשובה כנ"ל, ובמקום שבעלי תשובה עומדין אין לדיקים גמורים יכולין לעמוד (ברכות לז:).\*

## ספה"ק צמח צדיק הרה"ק רבי מנחם מענדיל מוויז'ניץ זי"ע

וירא יוסף כי ישית אביו יד מינו על ראש אפרים וירע בעיניו וגו' (פא, יז).

ענין הויכוח של יעקב ויוסף י"ל עד דרך זה, דהנה כתיב (ירמיה 7, 2) נירו לכס ניר ואל חורעו אל קוצים, ופירשו ז"ל (שער הליקוטים מהל"ג, טו) דהאדם צריך להיות קודם צנח"י סור מרע יש ח"ו יניקה להחילוים כך ועשה טוב, כי אם אינו צנח"י סור מרע יש ח"ו יניקה להחילוים מהמנחות ומעשים טובים שעושה, כיון שנפשו עדיין לא מטוהרה. אמנם צדורות הללו וצפרט באגשים כערכנו, אם יראה להמתין שלא להיות עשה טוב עד שיהיה קודם צנח"י סור מרע, אזי יכלה ימיו ושמותיו ולא יעשה מנחה, כי מי יאמר וזכתי לצי. לכן העלה הנכונה לזה שיהיה עשה טוב קודם, ובעשיית המנחה יקבל עליו תשובה באמת על מעשיו הקודמים, ושלא ישוב עוד לכסלה, ואם כן על

### כתפת האפד

רשע... אבל ע"ז אמרו הקדמונים [לפרש] מאמר חז"ל (פסחים פו) כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה חוץ מצא [- שאפילו יאמרו לך מן השמים "צא" ואל קל לעשות מצוות ומעש"ט, כל ישמע לקול זה להיות נדחה מהקדושה - ואפי' לבעה"ב עצמו אין לשמוע].

ולא לחיים כתבה תורה ענין המעפילים בפ' שלח [דלכאורה כפי המבואר בכתוב מוכח] אשר כבר האמינו בדברי משה רבינו [וכדכתיב "וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאוד, וישכימו בבוך וגו' הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ד' כי חטאנו" (במדבר יד, לו-מ)] ולמה לא שמעו לו בזה [- שמצינו שגם אחרי שמשוה רבינו התרה בם שלא לעלות כי אין זה רצון ד' - הוא לא תצלה" (שם מא), "כי אין ד' בקרבכם" וגו' (שם מב), לא קיבלו את דבריו "ויעפילו לעלות אל ראש ההר" וגו' (שם מד) שלא ברשות, ואכן לבסוף לא הצליחו והוכו ע"י הכנעניים, וצ"ב מה סברו בזה אחרי שלכאורה נתחרטו על מעשיהם ורצו לשוב בתשובה - אך הענין בזה מבאר הגה"ק ר' צדוק הכהן] אלא שהם חשבו שזה בכלל "חוץ מצא".

דהנה בזה"ק מבואר דענין המרגלים עם משה לא היתה נוגע רק לענין אר"י, רק גם לכל התורה כולה, וכיון שלא רצו לעלות לא"י ופגמו בחטא המרגלים, אבדו חלק גדול מהשגות בתורה"ק, [וכדמבואר ברמב"ן שהתורה"ק הוא משפט אלאי הארץ, וא"כ יש לה שייכות לירושת הארץ] ולכן סברו שאע"פ שנקנס להם שלא ליכנס לא"י ולאבד מהשגתם בתורה, הרי זה נכלל בכלל כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה חוץ מצא, וא"כ אף שמן השמים נגוד להם שלא להיכנס, עליהם להפעיל בחוק יד ולא להסכים להגזירה ולכן "ויעפילו" אף נגד רצון השי"ת [ולמדוהו מבלעם שאחריו הסכים לו השי"ת, ע"ש], אך כיון שעדיין לא הגיע הזמן לכן לא הצליחו בזה.

אך "בעקבתא דמשיחא חוצפה יסגי" (סוטה מט) - בדבור האחרון יהיה מדה זו של עזות וחוצפה, שאף שיאמרו לך בעה"ב "צא" ואינו חפץ במצוות ומעש"ט שלך

א. כדברי קודש הללו של הרה"ק ה"צמח צדיק" מוויז'ניץ זי"ע, מובא ג"כ בספה"ק "דברי יחזקאל" הרה"ק רבי יחזקאל שרגא זי"ע משינאווע, שביאר הויכוח דיעקב בדרך זה ממש, וגם בספה"ק "שפת אמת" הרה"ק מגור זי"ע מבאר זאת באופן זה.

ורבינו ה"אהבת ישראל" מוויז'ניץ זי"ע (פ' מקץ אות ריט) מבאר עפ"ז פלוגתת בית שמאי ובית הלל בנר חנוכה דלב"ש פוחת והולך ולב"ה מוסיף והולך (שבת כא), דהב"ש [שכידוע הן המה ממסטר דדינא וסוברים שצריך לילך ע"פ הסדר וע"פ הדין, על דרך יקוב הדין את הרן] סברי דפוחת והולך מהרע תחילה, להתחיל קודם בסור מרע וכדעת יוסף הצדיק, וב"ה [ששורשים מצד החסד] חששו לדור אחרון, כדעת יעקב אבינו, שמכובד גלותו מי יודע אם יגיעו פעם לבחינת עשה טוב, ולכן נקטו בית הלל דיש להיות מוסיף והולך בעובדין טבין תחילה, מבלי להמתין עד שישבו על הרע לגמרי.

והנה להתמתנות בספה"ק מתלמידי הבעש"ט הק', יראה הרואה דבר נפלא, שבתקופת ה"צמח צדיק" נשמע מכמה צדיקים כרעיון זה, וכבר הזכרנו שב"דברי יחזקאל" ו"שפת אמת" הלכו ממש בדרך זה, ושם הביא ה"שפת אמת" משם זקיננו ה"חידושי הרי"ם" זי"ע לפרש פלוגתת ב"ש וב"ה בנר חנוכה כאותו דרך שהבאנו מה"אהבת ישראל", וכן ב"בית אהרן" הרה"ק מקארלין זי"ע ביאר ג"כ ממש כדרך זה המחלוקת של פוחת והולך ומוסיף והולך.

מכל הלין נשמע שדבר זה הוא מן השמים, שריחמו על דורות האחרונים השפלים, והזריחו אור חדש הזה ע"י צדיקי הדור לחזקינו ולעודדינו לבלתי ידח מאתנו נידח, ע"י שיתחיל בעשיית עשה טוב, וממילא כבד יבוא גם לסור מהרע.

ובספרו של הכהן הגדול מלובלין הרה"ק ר' צדוק זי"ע, "צדקת הצדיק" (או"מ), מבואר ג"כ ענין זה וזה לשון קדשו: ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי (תהלים ג, טז), ועל דבר זה ידוע כל הדוים, כי העובר [אפילו] על דברי סופרים נקרא



## ספה"ק משנה למלך הגה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר  
יקרא אתכם באחרית הימים (בראשית מט, א).

**פירש"י** ז"ל בקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו השכינה והתחיל  
אומר דברים אחרים. והנה לאיזה כונה מדייק רש"י ז"ל  
בלשונו הסתלקות השכינה שהוא לשון הגמ' פסחים (טו.) וזמדרש"ס  
(כ"ד נט, ה), ושם לא נאמר רק והעלים הקב"ה ממנו, או נאמר (סג  
טו, ב) ונסתם ממנו, ונתכסה ממנו (סג טז, ג), וכן מה מודיע רש"י  
ז"ל שכתב והתחיל אומר דברים אחרים, שמעמינו ידענו זאת.

**יר"ל** ולהעמיד כונה בדברי רש"י ז"ל כפי עניות דעמי בדרך זה,  
שידוע מהספרים הקדושים שהענין הקץ שאנחנו מנפים הוא  
מרומו בפסוק זה והוא מוצן למצינו מדע, ונכלל ג"כ לומר שכוונת  
הפסוק ופירוש רש"י ז"ל כסגנון זה, דהיינו שידוע מדברי הש"ס  
ומדרש"ס שחבלי משיח הוא קשה מאוד עד שחד מאן דאמר יימי  
ולא אחמינא (ספאד"ן טז, א), אך באמת המה ראו צרות קדשם מה  
שעתיד להיות מצלי תיקון, וקשה להם מאוד לעבר ישראל, אך אנחנו  
דורות אחרים קבלה צדינו מהלדיקים הקדושים אשר לפנינו ז"ל  
שזדקת הלדיקים וגודל עבודתם במסירות נפש והרבה שמתו על  
קדושת שמו יתברך, ארץ אל תכסי דמם, ואורך הגלות וקישוי השיעבוד  
במס' וארנוניות וכדומה, נמתק הכל, כאשר שמעתי אומרים בשם  
הלדיקים וכן כמה פעמים שמעתי מב"ק אומרו "מצאנו זל"ה"  
ששמע מרבו הק' [הרה"ק מראששיין] שצנעה"י יבא משיח לדיקנו  
פתאום מצלי שום לער מקודם ח"ו, והחנוני יעמוד על פנקסו והמוזג  
יעמוד על מוזגו והקול נשמע שמיח בא...

**את כל הדברים האלה נוכל להעמיד בפסוק הנ"ל, שהכל ראה יעקב  
אצינו ע"ה, וצרמו הודיע זאת לצניו. מיצת ואגידה הוא לשון**

קשה, כמו שפרש"י ז"ל (שמות יט, ג) ותגיד לצני ישראל, וקריאה היא  
לשון מיצה, וידוע בזה ח"ו צני ישראל שרוים צנער כניכול השכינה  
אומרת קלני מראשי (מגינת עוב) כי איך [תוכל] לסבול לער צניו.

**והנה** מתחילה ראה יעקב אצינו ע"ה צנעוהא את חוק קושי  
היסורים של הקץ כפי המאן דאמר יימי ולא אחמינא, והתחיל  
לומר צרות קדשו האספו ואגידה לכם, שהיא לשון מרירות שהוא  
קשה כגידיו, ועל זה פירש רש"י ז"ל בקש לגלות את הקץ, דהיינו  
מה שראה בגילוי את ימי הקץ רצה לגלות צלי שום המתקה, רק  
כפי אשר היה נגלה אליו, ונסתלקה ממנו השכינה, והוא מטעם  
שהשכינה אין ביכלתה כניכול לראות צנעונו צניו, וגם ששורה רק  
בלב איש שמת.

**אך** תיכף ראה צרות קדשו המתקה שלא כן יהי ח"ו, רק שיהי  
נמתק מטעמים הנ"ל, ולא יהיה כפי הראות הראשון, ואמר  
להם תיכף צרות קדשו כי אחר ראיית המתקה חזרה אליו השכינה,  
ואמר את אשר יקרא שהוא לשון חבה, אתכם באחרית הימים, דהיינו  
מחמת אורך הימים בגלות יהי הכל נמתק בצמינת קריאה שהיא  
חבה, ונתהפכו דבריו הקודמים לדברים אחרים, והוה שמסיים רש"י  
ז"ל והתחיל אומר דברים אחרים, דהיינו מה שהתחיל לראות מתחלה  
נתהפכו לדברים אחרים, שהמה היפך מהדברים הקודמים מקצה  
אל קצה, כדמיון מי שמספר מאיזה איש שהופך דבריו ממנה שאמר  
מקודם, אזי מליע בדבריו שמתחלה אמר כך ואח"כ נשתנה דבריו,  
ושמעתי ממנו דברים אחרים, וד"ל.<sup>2</sup>

### הרה"ק מרוזין זי"ע

ביקש יעקב לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה (רש"י הקדוש)

**ידוע** מה שציאר הרה"ק מרוזין זי"ע לנאמאז"ל (הוצא ברש"י  
בפרשמינו מט, ב) ביקש יעקב לגלות את הקץ וכו', דהנה הקץ

### כתפת האפר

ה"תניא", נענה לעומתו הרה"ק בעל ה"תניא": "זוהי שיטת בית שמאי (כתובות טו):  
הסוברים 'כלה כמות שהיא' [לפי יופיה וחשיבותה מקלסין אותה, רש"י], שא"א  
ליכנס ב'עשה טוב' רק כפי מה שכבר תיקן ב'סור מרע', אך לא כן הוא שיטת ב"ה  
שהם סוברים 'כלה נאה וחסודה' שיש לך להתנאות בעשיית עשה טוב במצוות  
ומעש"ט, בבחי' אז-לי ואנווה, ואז ממילא תסור ממך הרע".

ואמנם זאת היתה דעתם של הצדיקים שטענו נגד הרה"ק מליאדי שדרכו  
בקודש היתה לגלות הרבה 'חסידות', וחששו שיש שאינם אוחזים עדיין בדרגה  
זו ועדיין לא גמרו לתקן את עצמם בסור מרע, אולם כאמור בדורות האחרונים  
הכריעו מן השמים כשיטת ה"תניא", וכפי שראינו מכל אלו הצדיקים שהזכרנו,  
ה"צמח צדיק" וה"בית אהרן" וה"חידושי הרי"ם" וה"דברי יחזקאל" ועוד, ובודאי  
כן נפסק בשמים.

**ב.** ידוע שפעם אחת אמר מאן דהו להרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע שצרות  
המלחמה הנוראה ר"ל [מלחמה"ע השניה] הם חבלי משיח, ומחה בו הרה"ק  
מבעלזא באומרו "ניין, חס ושלום! דער רבי ר' אלימלך האט ממתיק געווען די חבלי  
משיח" [וכמבואר כאן ב"משנה למלך" הרה"ק מריישא שהיה נין ונכד מהרה"ק  
הרבי ר' אלימלך מליד'ענסק ז"ע]. וזאת המלחמה היתה גזירה מיוחדת שאין לה  
שייכות להחבלי משיח, שמישיח צדיקינו יבוא בנחת מבלי צער מקודם ח"ו, אלא

של 'אחישה' אי אפשר לגלות שהרי אין לה זמן אלא "היום אם בקולו תשמעו", ועל כן כשיעקב זיקק לגלות הקץ על כרחק לא בא כי אם לגלות הזמן של 'צעתה' שזהו אם ח"ו לא יחזור ישראל בתשובה, וא"כ קץ זה הוא גנאי לישראל, וכיון שיעקב ראה לדבר

דבר שהוא גנאי לישראל וכויון להם מיד נסתלקה השכינה משם, וכמו שנאמר צפר' בלק (במדבר כג, כ) "לא הביט און זיעקב וגו' ה' אלקיו עמו", שרק במקום שלא הביט און זיעקב - שאין מדברים מגנות ישראל, שם - ה' אלוקיו עמו, יש שם השראת השכינה?.

#### כתפת האפר

החונני יעמוד על פנסקו, והמוזג יעמוד על מזוגו, ופתאום ישמע הקול שמישיח בא.

ג. ראיתי בספר שאחרי פטירתו של הרה"ק ר' ישראל מרוזין ז"ע סיפר אחד מבניו הצדיקים ז"ל ע (כמוזג שהיה זה הרה"ק רבי מנחם נחום ארמו"ז משטעינעש ז"ע) שבמשך השנה שלפני הסתלקות אביו הק' הרוז'ינער ז"ע גילה לבניו את כל אשר יקרה להם עד ביאת גואל. והחסידים הוסיפו על זה ששמו הק' של הרוז'ינער היה "ישראל", וכנראה שהיה בבחינת יעקב אבינו בזה, וגם הוא היה אומר להם הדברים רק בדרך רמז כמו יעקב אבינו, אלא שבניו מהצדיקים הבינו את מה שאביהם מרמז להם.

בהגדה של פסח "טוב דברך" מהגה"ק רבי שאול בראך אבד"ק קאשוי ז"ע שנדפס כמה שנים לפני מלחמת העולם השנייה (הקאשויער רב נסתלק בשנת ת"ש, ואז כשיצא לאור ההגדה עדיין לא ידע כלום מהצרות והסורים שעתידיים לבוא על כלל ישראל) איתא בההקדמה, שהגה"ק מקאשוי אמר שבספר הק' "יערות דבש" מהגאון הרבי ר' יהונתן אייבשיץ ז"ע איתא שאילו היו יודעים דורות הראשונים גודל הצרות והסורים שעתידיים לבוא על בני ישראל היו מאבדין את עצמן לדעת ח"ו. ואמר הקאשויער רב זצוק"ל שתמיד חרה לו איך כתב הרבי ר' יהונתן אייבשיץ כדברים הללו, "אך בראותי את מה שמוכן לבוא עלינו כעת, אני מבין את דבריו הקדושים, כי בשמע צרות צרות כאלו אכן יכולים היו לאבד את עצמן לדעת ח"ו".

טרם פטירת הגר"ח מוואלאזין ז"ע דיבר בקדשו לתלמידיו, והרבה מגדולי תלמידיו ראו בהדברים גילוי העתידות לבוא, ותלמיד אחד היה גאון וחרף עד מאוד בשם הגאון רבי מרדכי מעלצער זצוק"ל בעל "תכלת מרדכי", והגה"ק ר' חיים פנה אליו והתחיל להסבירו סדר הנהגתו עם תלמידיו, ולמה הוא עושה כן - שדרכו בקודש של הגר"ח מוואלאזין היתה ללמוד עם תלמידיו בסבלנות רבה ולהאזין לכל קושיותיהם, ואף שלפעמים היה תלמיד מקשה קושיא של הבל ושטות, היה נזהר להשיב לו במתינות יתירה, ובסבלנות מרובה היה מקשיב לכל מה שאומר התלמיד, ואמר הגר"ח שמה שאמר ז"ל "הרבה תורה למדתי מרבתי כו ומתלמידי יותר מכולם" (מכתב י) זהו דוקא באופן שמשביר להם פנים ומלמדם בסבלנות, רק אז זוכה לקבל מתלמידיו, כן אמר לו הגה"ק ר' חיים בעת הפרדו מתלמידו טרם עלה לגניז מרומים, והיה הדבר לפלא בעיני הגאון ר' מרדכי "מה לו עתה לדבר בנושא זה?!"

לימים עלה ונתעלה הגאון רבי מרדכי מעלצער עד שהיה לראש ישיבה, ומחמת גודל חריפותו לא היה יכול לסבול כשהתלמידים הקשו קושיא שאינו כענין וכהלכה, ומשום זה לא הצליח לרבות גבולי התלמידים שנותרו ממנו, או אז נזכר בדברי רבו שהיו כדברי נביאות שרצה לייצעו על עתידו באחרית הימים.

עוד עובדא מעניינת שמצאנו איך שהצדיקים גילו זמן רב לפני בואו מה שעתיד להתרחש, והכי היו העובדא: להרה"ק ה"בית יעקב" מאיזביצא ז"ע (בנו של הרה"ק ר' מרדכי יוסף מאיזביצא בעל "מי השילוח" ואביו של הרה"ק המפורסם רבי גרשון הענין מראדזין ז"ע שהמציא ה"תכלת" לציצית) נולד בזקנותו בת בשם שיינדיל'ע, וכשנתגדלה, השיאה להגה"ח ר' עקיבא טננבוים זצ"ל נכדו של הרה"ק רבי עקיבא אייגר ז"ע, וכפי שהיה נהוג אז, הבטיח לשלם לו "קעסט" למשך חמש שנים, והאברך ר' עקיבא נכנס לביהמ"ד והתיישב ללמוד בהתמדה רבה.

והנה לאחר חצי שנה מהחתונה קראו חותנו ה"בית יעקב" ליכנס אליו כי דבר בפיו, ובהכנסו דיבר אתו בסבר פנים יפות וביקש ממנו שברצונו שיצא לעסק במסחר. ויהי הדבר לפלא בעיניו, שהרי חותנו הבטיחו ליתן לו "קעסט" משך ה' שנים ועתה כבר אחרי חצי שנה הנה הוא "מגרשו" לצאת לעולם המסחר, וישאל את חותנו "מה פשעי ומה חטאתי, ואיזה עוולה ראה בי חמי שיוציא כזאת, ובפרט שבכלל איני מתמצה כלל בעניני מסחר".

בראות ה"בית יעקב" את חתנו נבהל ונשתומם, הפיס דעתו ואמר לו: "אל תדאג, יש לנו 'היימישע מענטש' (-מאנ"ש) בלובלין בשם ר' שמואל ראזנבלאט, סוחר עצים גדול, סע אליו ואמור לו בשמי שיכניס אותך למסחרו ויורה לך איך להלך בעולם המסחר". בלית ברירה קם האברך ונסע ללובלין ומסר השליחות להחסיד ר' שמואל ראזנבלאט, מחסידי ה"בית יעקב", והואו הכניסו למסחר העצים. בימים ההם היה נהוג אצל סוחריו העצים שברצונם להוביל מסחרם לדאנציג, היו קושרים יחדיו הרבה עצים על הנהר הוואסיל, נהר הגדול שבפולין, וככה שטו העצים על הנהר עדי הגיעו לדאנציג, וככה עשו גם הם, ר' שמואל והגה"ח ר' עקיבא, שהניחו חבילי העצים הקשורים עלי נהר, והם נסעו לדאנציג למכור את העצים.

ויהי בבואם לדאנציג הבין הגה"ח ר' עקיבא כי יצטרך לשהות שם משך זמן עדי יצילחו למכור כל העצים, ולכן כיון שדאנציג היתה עיר רחוקה מאוד מחסידות, דיפת לו שוחט ירא"ש שיוכל לסמוך על שחיטתו במהדרין. ויבוא אל השוחט וימתא ודיבר אתו ויבקשו שיראה לו סכינו השחוזר, והנה לא מצא חן בעיניו וישברנו, ויוציא לו השוחט סכין של שחיטה שניה וגם זה לא היה לרוחו של הגה"ח ר' עקיבא ושיבר גם את זה הסכין, וכמובן ששילם בעד מה שהפסידו, אך הבין שמשוחט זה לא יוכל לאכול בשר, וכיון שסבר שאין השוחט ראוי לאותו אצטלא קם והלך לרב העיר והגיד לו את אשר ראה עיניו, והרב שלא ידע מזה מקודם קיבל את דבריו והעביר את השוחט והביא שוחט אחר ירא שמים במקומו.

ביני לבני, הגיע שמועה קשה שהיתה סערה גדולה בנהר ונתפרקו החבילות וכל הסחורה ירדה לטמיון, והפסידו שם הון תועפות, והאברך רבי עקיבא שהשקיע בזה כל הונו שקיבל כנדוניא הפסידו סכום עתק של שבעים וחמש אלף רובל, וכיון שראה שאין טעם להמשיך לשהות בדאנציג, חזר מתוך צער רב ועגמות נפש גדולה על ה"הצלחה הגדולה" שהאירה לו פנים בראשון שבעסקיו, ועל ההפסד של כל מעותיו, ובפרט שביטל זמן יקר כל כך בבטלה, שהרי גברא רבה בר אוריין היה והוצרך לסגור את הספר למשך זמן הזה בחינם. ובהגיעו לביתו, פנה אל חותנו הגדול בפחי נפש ויספר לו את אשר קרהו, אך ה"בית יעקב" השיבו ברוגע "הישית יעזור ועוד בחיים חיותך ישלים לך את כל הסכום של שבעים וחמש אלף רובל שאבדת".

האברך קיבל את ברכת חותנו וחזר שוב ללימודו בבית המדרש והמשיך לישב "קעסט" עד שנמגרה החמש שנים, ואז קם ונסע לעיר הורוי שעדליץ, וקנה לו בית וחתנו לסחור והצליח עי שהיה לו פרנסה ברווח, אך תמיד היה יושב ומצפה ושמר את הדבר שקיבל מפיו חותנו שעוד ישולם לו כל האבירה של ע"ה אלף רובל בחיים חיותו.

אחרי שנים רבות בסביבות תרע"ו, כארבעים שנה או יותר מעובדא הנזכרת, בהגיע שנות מלחמת עולם הראשונה, בא יום אחד סוחר אחד אמיד מעשיר שעדליץ ובקשה בפיו שברצונו לקנות ממנו חנותו ומסחרו, והוא שממילא לא היה חפץ בה כ"כ עוד אחרי שכבר הגיע זמן קשה בהיותה תקופת מלחמה, נתרצה בחפץ לב למכור חנותו, והלה הציע לקנותו בשבעים וחמש אלף רובל. ותפעם רוחו של הגה"ח ר' עקיבא שלא עלה על דעתו כלל וכלל לבקש סכום כזה, ואז תיכף נזכר מברכת חותנו והבין שדבר זה רמז מן השמים.

מיד אחרי זאת הלך ואסף את כל בני ביתו ומשפחתו, וסיפר כל העובדה שהיה בצעירותו אשר אבד כספו בדאנציג וחותנו הק' הבטיחו שיוחזר אליו כל הכסף, וכל ימיו היה משתדל שיעלה כל רכושו לשווי של ע"ה אלף רובל שיתקיים מה שאמר חותנו, "כעת הנני רואה שנתקיימה בי במלאוה, ואם כן רמז הוא מן השמים כי מלאו ימי ושנותי", ושוב הוסיף כי עתה יודע ומבין מטרת חותנו הק' ששלחו לילך למסחר, שכל הכוונה בזה היתה להציל יהודים מאכילת נבילות וטריפות, ואכן ככלות ימים מספר נפטר לבית עולמו, ז"ע.

## הרה"ק רבי אלימלך מרודניק זי"ע

יו"ד י"ט טבת תר"ט

(א) שמעתי מהרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע, כי פעם הגיע הרה"ק רבי אלימלך זי"ע שהיה מתלמידי הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע לפני הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, וביקשו הרה"ק מרוזין זי"ע שיספר לו איזה הנהגה מבית ראפשיץ, ואמר הרה"ק רבי אלימלך זי"ע, כי בראפשיץ היו נוהגים לקדש בצפרא דשבתא על יי"ש ולא על יין, כי אחרי יי"ש האוכל הוא יותר לתיאבון. הגיב לעומתו הרה"ק מרוזין זי"ע ואמר, כי ידע שחסידי ראפשיץ הינם חכמים, אך לא ידע עד היכן הדברים מגיעים. ובוודאי טמונים בדברותיהם רמזים וייחודים עילאיים.

(ב) הרה"ק רבי אלימלך זי"ע היה נוסע אל הרה"ק רבי מנחם מענדל מקאסוב זי"ע, ודרכו היתה שהיה לוקח עמו מזוודה מלאה עם עצמות, והיה מחלקם כסגולה לחשוכי בנים, כי לשון נופל על לשון, שלשון ביי"ן באידיש הוא כלשון בן.

פעם אחת בהיותו בקאסוב ניגשה אליו אשה אחת וביקשה ממנו שיתן לה עצם, לאשר כבר עברו עליהם כמה שנים מנישואיהם ועדיין לא נפקדו, אכן אמר לה הרה"ק רבי אלימלך זי"ע, כי לא נותר לו במזוודתו אלא עצם אחת עקומה, כאומר שאם תקח את העצם יהיה לה בן שיצלע על רגלו, ואכן האשה הסכימה ליקח את העצם, ולאחר מכן נולד לה בת שהיתה צולעת על רגלה, אכן לאחר מכן הגיעה האשה לפני הרה"ק רבי אלימלך זי"ע וביקשה שיברך אותה, ואכן נתרפאה מצליעתה.

(ג) עוד שמעתי מהרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע, כי פעם אחת יצא הרה"ק רבי אלימלך זי"ע לקדש את הלבנה, אך השמים היו מכוסים בעבים ולא יכלו לקדש הלבנה, על כן אמר הרה"ק רבי אלימלך זי"ע לכל הנוכחים, שכל אחד יתנדב מעט 'מעד' עבור ה'לחים' שישתו אחר שיקדשו את הלבנה, ועל ידי זה יזכו שתראה הלבנה, ויוכלו לקדשה כראוי.

בין הנוכחים היה אחד שקמצץ היה, והחליט שלא ליתן 'מעד', כאשר אמר שהרי בכל אופן תראה הלבנה בזכות נתינת ה'מעד' שיתנו שאר הנוכחים, ויזכה הוא גם כן לקדש את הלבנה עמו, אכן זמן קצר אחר שנתנו את המשקה, נראתה הלבנה לזמן קצר ובאותה שעה נפלה תרדמה על הקמצץ, ועד שהתעורר כבר סיימו לקדש הלבנה, ונתכסו השמים בעבים כבתחילה, ויהי לפלא.

(ד) פעם הגיע לקאסוב בימיו של הרה"ק רבי חיים מקאסוב זי"ע, והתנהג שם במנהגי אדמו"רות כאשר קיבל את הקהל לברכה ולישועה, אכן מאחר ורוב בני המקום

היו חסידיו של הרה"ק מקאסוב זי"ע, על כן לא כבדהו כפי ערכו, עד כי היו שביקשו למנוע את ישיבתו של הרה"ק רבי אלימלך זי"ע במקום.

אכן כאשר הגיע הדבר לאוזניו של הרה"ק מקאסוב זי"ע הורה לחסידיו שיכבדוהו בכל יכולתם, ואף ישכימו לפתחו, כי אדם גדול הוא, באשר זוכה הוא לגילוי אליהו. כששמע על כך הרה"ק רבי אלימלך זי"ע הצטער על הדבר שנתגלו מעלותיו, על כן שלח לומר להרה"ק מקאסוב זי"ע, כי אם ימשיך לגלות את מעלותיו, או אז יאלץ אף הוא לגלות את מעלותיו של הרה"ק מקאסוב זי"ע.

(ה) מסופר, כי פעם כשערך הרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע את שולחנו, אמר כי מרגיש הוא שיש בין הנאספים אדם גדול, ואחר זמן מה נתברר כוונתו אל הרה"ק רבי אלימלך זי"ע שהיה במקום.

(ו) כאשר נפטר הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע בנו של הרה"ק רבי אלעזר זי"ע, לא היה מקום לקבורו באהל של בני הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע [שכן לא העיזו לקבורם באוהל הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע, על כן קברום באוהל נפרד], ולא ידעו היכן לקבורו, אמנם הרה"ק רבי אלימלך מרודניק זי"ע, שהיה אחיינו של הרה"ק רבי נפתלי זי"ע [כי אביו הרה"ק רבי מענדל בער זי"ע היה בנו של הרה"ק רבי אלעזר מליזענסק זי"ע] נכנס אל האוהל והכריז, אם תעשו מקום עבור הנפטר הרי טוב, ואם לא אזי יורה לקבורו אצל הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע, ובטוח הוא כי אף לא יקפיד על הדבר, ותכף נעשה מקום לקבורו באוהל בני הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע.

(ז) כאשר הסתלק הרה"ק רבי אלימלך זי"ע לא רצו לספר על כך להרה"ק רבי אלעזר מדזיקוב זי"ע, אכן בערב שבת כאשר הלביש את כותנתו, אמר, מיילעך רודניקער לייכט שוין אין די לעכטיגע גן עדן [הרה"ק רבי אלימלך מרודניק זי"ע כבר מאיר בגן עדן העליון]...

(ז) הרה"ק רבי מאיר נתן זי"ע בנו של הרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע הסתלק בדמי ימיו, אחר פטירתו התגלה אל אחיו הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע, ובחלומו היה לבוש במלבושים שלא כיסו את כל גופו, והרה"ק מגארליץ זי"ע הצטער ביותר על פשר הדבר, וכשסיפר על כך לאביו הרה"ק מצאנז זי"ע, השיבו ואמרו לו, כי הרי הסתלק בצעירותו, ועל כן לא הספיק לתקן את כל צורכו, אך עם כל זה הכנסתיו בין שני ידידי הנאמנים, והם הרה"ק רבי אלימלך מרודניק זי"ע והרה"ק רבי שלום מקאמיניקא זי"ע, וממילא לא יחסר לו בעבור כך מאומה.

זי"ע וכי"א

# נשימת ששלים

מתורתו ולכדו של  
הרה"ק אדמו"ר  
אבדק"ק שאץ זצוק"ל  
מנו"כ בלונדון  
כ"ב טבת תשפ"ד  
גליון מס' 18

יו"ל לרגל יומא דהילולא ע"י מוסדות מעליץ בנשיאות נכדו ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א



## תולדות שלום מתולדות חייו וקורות חייו

מגאון וצדיקי דור המובהקים היה האי סבא קדישא, אוהב ישראל ותפארתו, המנורה הסהורה, קדוש עליון, פועל ישועות בקרב הארץ, הרה"ק רבי שלום מאסקאוויטש משאץ ז"ע מלונדון אשר רבים נושעו על ידו בחיי חיותו, וגם לאחר הסתלקותו רבים נושעו בתפלותיהם על ציונו הק' כפי שהבטיח בצוואתו הק' המרטיטה.

רבינו ז"ע נולד בשנת תרל"ח לאביו הגה"ק רבי מרדכי יוסף משה אדמו"ר מסוליצא זצוק"ל, בנו של רבי יואל משאץ זצוק"ל, בנו של רבי חיים מסאטינוב ז"ע בנו של רבי יוסף מיאמפלא ז"ע, בנו של הרה"ק המגיד מזלוטשוב ז"ע ולמעלה בקודש.

אמו היתה מצאצאי הרה"ק השר שלום מבעלזא ז"ע, ונקרא "שלום" על שמו.

זקנתו הרבנית מרים חי' ע"ה אשת רבי יואל משאץ בתו של הרה"ק ר' מאיר'ל מפרימישלאן ז"ע, היתה מפורסמת כפועלת ישועות בקרב הארץ (היא היתה אלמנה שבע עשרה שנה, כי בעלה הק' נפטר בייג ניסן תרמ"ו, והיא נפטרה בכ"ה אדר ב' תרס"ג), מכח ברכה מיוחדת שהאציל לה אביה, ובאו אליה חסידים להתברך ממנה, בידה הפיקד אביה את מטהו, ואמר שמי שמחזיק את מטהו מסוגל להנהיג ולפעול כאילו הוא בחיים חיותו, לאחר פטירתה קברו את המקל יחד עמה בקברה שבשאץ, לפי צוואתה.

לפני כארבעים שנה, העלו את קברה ביחד עם קבר בעלה ובנם הרה"ק ר' מאיר ז"ע, בשל חשש לפגיעה בקברים מצד גויי הקומו, והסמינו אותם בהר הזיתים, ולאחרונה כבר נשמע ישועות שפועלים על ציונה שבמרוקו הר הזיתים.

### בברית הנישואין

בהגיע לפרקו נשא את בת דודו הרה"ק ר' מאיר משאץ ז"ע, ועבר לגור בשאץ שבבוקינה (רומניה). בצעירותו ישב על התורה ועל העבודה בהתמדה מופלאה, יום לילה לא ישבות. בתחילת שנות מגוריו שם, היתה עוד חי' זקנתו הצדקנית הנ"ל, והיא היתה מדרבנת אותו להתמיד בלימודו ולפרוש ממעמיו עוה"ז, וכך כותב רבינו: "כ"ה אדר שני יום ה"א"צ של זקנתו הצדקת מרים חי' ע"ה בת הקדוש מפרימישלאן הנצב"ה שהיתה לה חלק בתורת המעטה".

וכך כתב רבינו במכתב לבנו הרה"צ רבי יעקב זצ"ל, בו הוא מתאר את אותם הימים: ונהי' רנא זה קרוב לארבעים שנה, אחר חתונתי ישבתי וחשבתי מה יהי' תכליתי בתורה ובעבודה, והתחלתי לבכות בחדרי, וככתבתי תיכף ברשות לבבי הרב הצדיק זצ"ל, והשיב לי בזה"ל "הנתי' כי התחיל רוח ה' לפעמך, ועתה ב"ה שמחתי כי הולך בירושה שושלת הזהב, כן יעזור ה' שלא נתק' השלשלת מדור לדור, כי מוכרח אתה לדעת מי אתה ומאין באת, נכד אתה לזקנינו הרה"ק ר' מאיר'ל מפרימישלאן ולמעלה בקודש, ואמר זקנינו רבי מאיר הגדול מפרימישלאן כי מחורבן הבית עד אליו דור אחר דור היו בעלי רוח הקודש".

### מורה הוראה

כשהרגיש חותנו כי ראוי הוא לאיצטלת הרבנות, שלח אותו לגאון הדור המהרש"ם מבערז'אן זצ"ל שהיה מגדולי ההוראה בדורו, ועבר לגור בבערז'אן כדי שיוכל לצאת ולבא בבית המהרש"ם, במשך תשעה חדשים התגורר שם, לבסוף הסמיכו להוראה, וחזר לעירו שאץ מעוטס בהורמנא ומיד הציעו לו משרת דיין ורב העיר.

אחרי מלחמת העולם הראשונה, כשהמצב הרוחני בעירו הלך והתדרדר, וראה שיש סכנה לחינוך בני ובנותיו, קם וברח משם, ובתחילה השתקע בעיר סארגא, אלא ששם היתה פרנסתו דחוקה מאד, ובאחד המסעות הגיע לעיר קעלן שבגרמניה, שבאותם הימים התקצבו שם חסידים ואנשי מעשה שברחו לגרמניה מגליציה בעת מלחמת העולם הראשונה, ובהיותו שם נמסרה לו אגרת רבנות והוזמן אחר כבוד להיות רבם ומנהיגם, וקיבל על עצמו את המשרה, ועבר להשתקע שם. ברבות הימים, הקהילה החסיידית בקעלן הלכה והצטמצמה, וכמו"כ עמידתו בתוקף על דעתו והנהגתו בענייני הקהילה ללא זיו כלשהו, הביאו לו שונאים, ואחד מעשירי העיר יצא ללחום נגדו. ובעת ביקורו בלונדון, הוזמן ע"י ידידו שהתגוררו שם, לבא ולהשתקע שם, ונענה לבקשתם ועבר לגור שם בשנת תרפ"ח בערך.

### בלונדון הבריה

במשך כשלושים שנה ישב רבינו בלונדון והשפיע על דמותה הרוחנית, הכל ראו בו דמות של צדיק וקדוש עליון וכחד מקמאי הדיוק בקונו כ"ד שעות ביממה ואף רבים נושעו על ידו. לזכותו יש לוקח כמעט את כל היש הרוחני שהיה כהיום בלונדון, שכיום הוא מובן מאליו, אבל בעת שהגיע לשם היה המצב הרוחני קשה מאד. והיום פעל ועשה הרבה למען החינוך הסהור שם, עד שבי"ה קם דור חדש של חסידים ואנשי מעשה הצועדים בגאון ובעוז בדרכי היראה והקדושה.

המשך בעמ' ב

## ממשיך לעורר את בני ישראל בתשובה גם לאחר מותו

בחיים חיותו היה תמיד מרגלא בפומיה שהגאון מפלאצק (המהר"ל זינג) זצ"ל היה איש פיקח, איך יהיה לו המשך בעוה"ז, ע"י עשהה הסכם שמי יעסוק בספריו יליץ יושר בעדו, כך הוא נשאר מקושר בזה העולם, ולומדים אילת אהבים ומלא העומר, וידוע שכך היתה צוואתו (של המהר"ל זינג זצוק"ל) בשעתו האחרונה, במעמד החידושי הרי"ם, ואמר וכתב שיהיה למליץ למי שיעסוק בספריו - אם יהיה לו זכות, וביודעי ומכירי קאמינא כמה שעסקו להדפיס המלא העומר על חמשה חומשי תורה, ופרקי אבות והגדה של פסח, ונושעו בישועות גדולות.

רבי שלום שאצער גם היה לו תשוקה להשאר בזה העולם, ומכיון שהיה מבין דבר מתוך דבר, והיה לו רצון ותשוקה להשיב ישראל להש"ת, לכן עמד והסכים שכל מי שיבא על ציונו ויקבל על עצמו איזה קבלה טובה כל שהיא, יהיה מה שיהיה, אם שמירת שבת או להעביר הסדרה שבין מקראם ואחד תרגום, או כיסוי ראש, יעמוד לו למליץ יושר שם מלמעלה.

וזו עצה נפלאה מאד, שעד היום הזה אנשים חוזרים בתשובה בזכותו, באים לשם אנשים רבים ומקבלים על עצמם קבלת טובות. אך הוסיף שכאן בעולם הזה יכולים לרמות אותי, אך שם בעולם האמת אי אפשר לפעול עם שקר...

ובאמת היו אנשים שקיבלו על עצמם בציון הק' שלו איזה קבלה בעבודת ה', והיה להם ישועה. אך לאחר שלא שמרו מה שקבלו על עצמם, היה כמה קפידות וסכנות, והיו צריכים ללכת עוד פעם 'לפי"ס', ולקבל מחדש הקבלה באמת. זוהי המצאה פלאית שהוא כבר בעולם העליון והוא עדיין עוסק להחזיר יהודים בתשובה.

(הגרמ"י רייזמאן שליט"א)

**בעולמה של תורה**

כמו היו מקשה אחת זהו טהור. מימי צעירותו ועד שיבה, היה כל כולו שקוע בתורה. למענה היה מוותר על כל הנאה שהיא. תורה נקנית במיעוט שינה, במיעוט אכילה, בדחיית כל הנאות... מסופר כי בנו הרה"צ ר' מרדכי זצ"ל (אביו של ק"ק אדמו"ר שליט"א) נסע לבקר את אביו לכבוד חג השבועות, אחרי תקופה ארוכה (שבע שנים) שלא נפגשו. כל אדם אחר היה בודאי רץ אל בנו ומשוחח איתו באריכות, מספר המשמע והמהעשה. ואילו רבינו זצ"ל, כשראה שבנו הגיע, בעת שאחו באמצע לימודו, לא הפסיק כלל, רק מיד החל לדבר עמו אודות הרמב"ם המוקשה אשר לפניו, ושייתא ארנו בספרותו ופסקותיו, אחר שגמרו לפלל הגיע עת תפלת מנחה אי קם רבינו זצ"ל ממקומו ונתן לו שלום במאור פנים ובחביבות, ואז, התנצל רבינו על קבלת הפנים השקטה: "קיבלתי על עצמי שלא להפסיק באמצע השיעורים הקבועים, בשום אופן. ורק עתה גמרת את השיעור הקבוע..."

עוד על שיעורי הקבועים סיפר האדמו"ר הרניצ' מביאבוב זצוק"ל: "כשהייתי בחור צעיר למדתי בירושלים, ובאותה תקופה הגיע רבינו בליקור ממושב בארץ הקודש. היה זה בפורים בבוקר, והסתובבתי לאסוף צדקה לעניים. נכנסתי לאכסניה שלו ומצאתי לומד מסכת טרי"ץ עם ר"ן; התפלאתי מאוד. מיילא, זה היה לומד מסכת מגילה, זה היה נדיר לפורים. אבל מסכת נדרי"ם עם ר"ן? כשראה רבינו את פליאתי הסביר: "קבעתי לעצמי הנהגה שבזמנים שהציבור טרוד ואינו לומד, כמו בערב שבת וערב יו"ט, בפורים וכדומה, משתדל אני לא ללמוד את השיעורים הקבועים שלי".

התמדה, התמדה, בלי להתחשב בכל הסובב, בלי להתחשב מה נח ונעים כעת לעשות!

כל ימיו למד רבינו עד כלות הנפש. דרכו בקודש הייתה להאריך בהתבוננות לפני התפילה, ולהאריך בתפילה. רק אז נהג תאכול "קאשע" - דיסה, ומיד פנה ללמוד גפ"ת ורמב"ם בעיון. רבינו נהג לעמוד על רגליו בלימוד. כך עמד ולמד עד מריב. אחרי תפילת מריב נטל דיו לסעודה, ולאחר מכן היה עוסק בענייני ציבור, מוכרע לגבי שאלות שהגיעו אליו במכתבים, ואז היה שוב נעמד על רגליו ולומד ומשנן, לומד וגורס עד... עד שהיעייפות הכריעה אותו. רק אז ידע שעליו לתת תנומה לפעפועי. פעם, מרוב עייפות, נפל רבינו עם הסטנדל ונכדו חש עלוורתו וצער לקום, אך רבינו, הקדימו קום על רגליו, וכשבת שחוק על שפתיו נענה ואמר: "כנראה שאביי ורבה שאת תורתם למדתי, באו להציל אותי, וכך ב"ה, לא נפצעתי מהנפילה".

"כך דרכה של תורה, פת במלח תאכל", היה אומר רבינו. כל ימיו מיעט באכילה, ולימד את צאצאיו ושומועי לקחו, שאי אפשר להצליח בלימוד, ולהגיע לחקר רזין דאורייתא אלא אם כן מונגרים מפתוקים. "בתפילת הגהש אנו מוציאים את הלשון: לשובע ולא מרע" - הסביר רבינו - "מי שאוכל לשבע, ללא חשבון ונהלה, שמי שאינו מרע" - באכילתו, אז, ולא לרוון - הוא לא יבין את תורתו דאורייתא, את סודות התורה, ולא יצליח לצלול לעומקה. גם אם ילמד אדם יומם ולילה, אך יחד עם זאת, יאכל כל היום חמאה ודבש, ולא הקדושה - לא יגיע! אז ודרכה, איך דרך אחרת להגיע אל קניין התורה!"

**מה רבו מעשיך ה'**

רבינו, גר שנים ארוכות בלונדון. שם כידוע עובר נהר התמזה. רבינו היה מחמיל את סדר יומו בסיוול עד גדות הנהר, ואז בן העיר. מדוע? "ישנן דרכים רבות להכין את עצמנו לעבודת הבורא. ואני עושה זאת מתוך התבוננות בטבע, ומהו מגיע להתפעלות עצומה בגדלות הבורא וברוממותו. ואז מצליח אני לכוון בתפילה, ולשבת את הבורא ברוך-הוא, שברא תבל ומלואה לאדם, שהוא בחיר היצורים, ועליו מוטלת החובה להודות ולהלה לשמו הגדול".

בכל פעם שעבר ליד הנהר היה אומר את המסוקים שאנו אומרים בתשלך. ואז כשהיה אחוז בשרעפי קודש, היה מסתכל ביפי הבריאה, ומחדש חידושי תורה. את רעיונותיו הנשגבים העלה על הכתב בחיבור מיוחד: "פרקי שירה". שם כתוב רבינו מדרשים ופירושים בגלגל ובנסתר של שירת הציפורים ועל יפי הבריאה.

כשחור מהסיוול, היה רושם עדיף שלמים באגדה ובחסידות שהתחדשו לו בדרכו. כך שהיכל מחרונון, ומידה ומשבה, מפכים מיעונו החוכמה נחל נובע של דברי תורה, שמהם נדפסו כששה כרכים של ספרי "דעת שלום" נחיתותיה שלום" ו"שבת שלום", על סדרה של תברייטא "פרק שירה".

**לוחם מלחמות ה'**

כמו ינוהר רבינו בכבודו הוולת. שם ליבו תמיד שלא להכביד ולא להטריח על אף שנהג להאריך מאוד בתפילה, אך כשהיה אורה, מיהר לסיים את תפילתו יחד עם הציבור, כדי שלא לגרום לטירחא דציבורא.

פעם כשהתארח במקום זר שרק, שמא ספר הבורא אינו כשר, אך לא רצה לפגוע באנשי המקום, כיוון שחש שהיה הוא. אחריו הוכתמו. מצא רבינו את הדרך איך לא לקבל עלייה, (שמה יכשל), ומצד שני, לא להביך ולפגוע באנשי המקום. מה עשה? ביקש מיד בתחילה שיתנו לו... "הגבחה"...

למען הוולת ושמירת כבודו ויכוותיה היה מוכן להקריב את כל אשר לו. וכך כותב רבינו: "כשהייתי דריב בעיר טראנא... הייתי עני ואביון, ונסעתי לאיזה עיריות לקבץ מעות, כנהוג. ובאתי לעיר דאמברווע... הייתה שיהה בפי החסידים שאתיישב באותה עיר. ושם היה גר... א רביש איניקל קסן (כנראה הכונה שהיה קסן בנים), ואצ"פ שהייתי בדוחק גדול, אמרתי ח"ו שיהיה לי מגיעה בהסגת גבול ונסעתי משם".

גם התקופות העוני יחלק מפתיו זולתו, בידו היה פתוח לעניים, והרבה להטיב לולת והאיר פניו. אך כשהגיע לענייני שמים, היה לוחם ללא חת והיה מוכן לשלם כל מחיר בעד העקרונות. פעם לא שילמו לו משכורת חצי שנה והיה בביתו רעב נורא, רק בגלל שהתנגד לרב אחר שרצה לשנות מהנה קדום ומצא ליה היתרים וראיות שמותר. רבינו לא ויתר ולא נכנע, סבל חרפת

רעב ומעמדתו לא זו.

יהודים רבים באו להתברך בצלו, אך התנאי של רבינו היה שיקבלו על עצמם לעשות רצון ה', לשמור שבת, כשרות ועוד. רבינו דרש זאת בתקיפות, ולכן היו אנשים שחששו לפנות לרבינו. פעם נכנס יהודי והתלונן על כך. "אני זה מהנימוס" - טען האיש - "שאנשים באים עם מטען צרותיהם, ורבינו תובע ודורש לעשות ולקיים, ומוכיח במילים חריפות. לא מספיקה הצרה שיש ליהודי? רבינו עוד מוסיף דברים קשים נגידו, על חינוך הילדים, ועל שמירת השבת?!" ענה לו רבינו: "אני נוהג כדרך הסוחרים הממולחים בלונדון, כשמיישאו זקוק לסחורה שלהם, ויודעים לבקש עליה מחיר טוב". לומר, אם רוצים הם לזכות לברכות, "שילמו" על כך בחזרה בתשובה ובשיפור מעשיהם. פעם הגיע אליו בנשיק, נכד של צדיקים, והניח ציק נכבד על השולחן וביקש את ברכת רבינו. רבינו שלא חת מפני איש, רק מהקב"ה, הוכיח את הנכנס במה שהיה צריך להוכיח. האיש נעלב מאוד, אך רבינו הסביר לו: "מה אעשה? איש זקן אנוכי. כאשר אעלה אל ערן ואפגוש את יוקינד, מה אענה לו כשישאל אותי: מדוע לא הוכחת את נכדי?"

וכך היה רגיל לומר במילי ובדיחותא: "נוהגים לומר: איך בין נישט דעם אייבערשטערט פאלציי (אני השטר של הרינו של עולם). זאת אומרת, שהוא אינו מהשטרים, אבל יש כאלה אנשים שהם כנראה כן מהשטרים של הקב"ה, נו, אז אני אחד מהם..."

**לשובע ולא לרוון**

בשנות המלחמה אחר ה'ילביץ' [הפצצת המטוסים הגרמניים בלונדון] ברחו רבים מלונדון דרומה, גם רבינו ברח ועבר לגייטסהדע. בשנת תשי"ח חל ראש השנה ביום ב'ג', לקראת השבת האחרונה לפני ראש השנה אפה האופה - היחיד בכל העיר - חלות כהרגלו, אולם במוציא שבי"ק אפה חלות עבור ראש השנה רק עד השעה 4:00 לפנות בוקר, וזמן אמירת סליחות "זכור ברי"ת. גם ביום אשוקן, ערב ר"ה, לא אפה מאוהה, משום שנהג להתענות ביום זה, וממילא לא הספיקו החלות לכל בני העיר לשני ימי ר"ה.

ואכן בליל א' דרי"ה אחרי הסעודה הודיע המושבי"ק לרבינו כי לסעודת יום א' דרי"ה ישנה רק עד השעה 4:00 לפנות בוקר, וזמן אמירת סליחות "זכור ברי"ת. גם ביום אשוקן, ערב ר"ה, לא אפה מאוהה, משום שנהג להתענות ביום זה, וממילא לא הספיקו החלות לכל בני העיר לשני ימי ר"ה.

ואכן בליל א' דרי"ה אחרי הסעודה הודיע המושבי"ק לרבינו כי לסעודת יום א' דרי"ה ישנה רק עד השעה 4:00 לפנות בוקר, וזמן אמירת סליחות "זכור ברי"ת. גם ביום אשוקן, ערב ר"ה, לא אפה מאוהה, משום שנהג להתענות ביום זה, וממילא לא הספיקו החלות לכל בני העיר לשני ימי ר"ה.

למחרת, בוקר יום א' של ראש השנה, השכים האופה ללכת למקוה ב-4:00 לפנות בוקר, והנה בדרכו הוא רואה את הרבי, הפונה אליו ואומר: "בדיק עכשיו אני בדרכי לבייתך לצנות עליך כדברים האלה: עכשיו השעה 4:00, וזמן התקיעות בבית מדרשו הוא בשעה 12:00. לפניך 8 שעות - פתח נא את המאפייה ותאפה חלות כדי לסיימך כל בני העיר, כי פטור אתה מתהלים וכיו"ב. את תהליךך התפלת לך אפיה לאפיה, תכנס לביהמ"ד רק לתקיעת שופר, ואם תאחר אמתיך לך עם התקיעות".

נחרד האופה ואמר לרבי: "הרי היום יעמיד במשפט כל יצורי עולם, השכמתי קום לאמירת כל ספר התהלים לפני התפילה - כיצד אומר לבי"ת מלאכת העסוק בדברי חולין כאלו..." אמר לו הרבי: "אני אומר תהלים במקומך".

אמר האופה: "כיצד אוכל ללא אמירת 'קול עורך דין' ושאר פיוסיים?". אמר לו הרבי: "אף זאת אומר במקומך..."

פגש האופה את אצבעו כלפי שמיא, ושאל את הרבי: "יוכי גם בשמים ממעל חסידו לחליף עמי - שייחשב הדבר כאילו אני נעמדי בביהמ"ד בעבודת הקודש ביום הדין הגדול והנורא א' דרי"ה, ואילו הרבי עמד ואפה חלות עבור כל בני העיר?"

אמר לו הרבי: "אני בוודאי מסכים לך, אבל אם גם אתה מסכים לך - הרי שאינך 'סוחר' כלל וכלל... רק בקדושתו הבין שאין לו גדול ממי שדואג למונם של בני ישראל, וכן זכות וזכותו גדולה יום הדיון. (עי' באר הפרשה)

**הצור תמים פועלו**

ימי חייו של רבינו היו מלאים בניסיונות ובאסונות, ל"ע. ועם כל זה קיבל את יסוריו באהבה. וכך אמר: "מלך מתיב ומחיה ומצמיח ישועה. אנתנו מאמינים בני מאמינים שכאשר ה' מחיה, וכאשר ה' ממית, בשניהם הכוונה היא אחת: **הצור תמים ישועה**. וכך בירך על הרבה כשם שבידך על הטובה, כשנפטר עליו מן המדינה רבי יעקב זצ"ל, שרעני היה מאוד מוקשר אליו, אמר: 'משל לאדם שיש לו בן במרחקים, ואוהב אותו מאוד. אך יודע הוא שנסיעתו לשם היא לטובת בנו, אז חסר אינו כותב, אלא שיש שהוא מאוד מתגעגע אליו, כי הוא יודע שילדך שלו לא חסר כלום. רק האב מצהה לרבר אהד: למכתבים מנו. כך אני' - אמר רבינו - "שילחתי את בני למרחקים, ואני יודע שזה לטובתו, ואני מאמין שלא חסר לו דבר. רק חסרם לי המכתבים. והרי קריאת מכתב לא אורכת יותר מספר דקות, ועל הקרוב האלה אני יכול להתגבר. והרי יש לריבוננו של עולם שני עדים נאמנים: משה רבינו אמר: הצור תמים פועלו, ומה שעושה נכון ושלם. ורוד המלך אמר: להגידי כי ישר ד'. הכול אמת ונכון ואין עוול חילה וחלילה אצל הקב"ה". כך התחזק באמונה ואמר, שרק על ידי משמקיע עצמו בתורה, מתגבר. לולי תורתך שעשועיי.

**גדולים צדיקים במיתתם**

מאז התלקותו בכ"ב טבת תשי"ח ועד עצם היום הזה נעשה ציון קדשו כתל תפילות לרבים כקצוי בתל כהמים לישועות וניסים, ומגיעים למקום להעתיק בתבלה ובמתחונים, ורבים רבים המה העדות על אנשים למאות ולאלפים שנושעו על קברו והגיעו אל המנוחה ואל הנחלה בזכותו של האי סבא קדישא פועל ישועות בקרב הארץ.

זכותו יגן עלינו, אמן.







# זכר צדיק לברכה

ד"ח ועובדין טבין מאת האי עיר וקדיש  
הגהק רבי יהודה הורוויץ מרד' קוב ז"ע ועכ"א

גליוני מר"י

עובדות קודש

## עובדות והנהגות – המשך עם מרן החזו"א

בכליון עינים חיכה מרן [האמ"ח] על בואו של הארון הקודש של אביו הסב"ק זצ"ל. בינתיים נודע הרה"ח ר' יעקב הלפרין ז"ל - מיסד שכונת "זכרון מאיר" ע"ש הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל, על דבר העלתו של הסב"ק, בא למרן והציע שמוכן הוא להעניק כברת ארץ בבית החיים "שומרי שבת" שישד בזכרון מאיר. מרן ניאות לקבל הצעתו, כי רצה שתהא מקום מנוחת אביו סמוך ונראה להשיכון והישיבה. כאן נתקל מרן בחילוק דעות עם כמה מבני המשפחה, שעמדו בשעתם להטמינו בעיה"ק ירושלים או בטבריה - מקום מנוחתם של גדולי צדיקי הדורות... פה אחד הוחלט כי ישאלו את פי קדשו של ה"חזון איש" פוסק הדור, וכפי שיחליט כן ייעשה. הרה"צ רבי יודא'לי נהנה מאוד מהצעה זו, בהיותו ידיד נאמן ומקורב להחזו"א. הפגישה נסדרה, ומרן נסע למעונו של החזו"א שהיתה בשכונת זכרון מאיר, בליווי הרה"צ רבי יודא'לי ואני... מעונו ודירתו בת שתי חדרים היתה, ולידו ביהמ"ד צר. אחד מהם חדר הספרים, ואחד מהם מרוהט בשלחן וכסא אחד, ובפנת החדר עמדה מטה... מאחר ולא היו מספיק כסאות בחדר, כיבד החזו"א את מרן להתישב על הכסא, ואילו הוא בעצמו ישב על המטה. והציע לרבי יודא'לי בפשטות כנה לשבת על ידו. כמובן שרבי יודא'לי סירב, ונעמד בצד החדר סמוך אלי.

(הרה"ח רבי יצחק דוד רומוביץ ז"ל - ימים מקדם - עמ' רכ"ה)

## ויחי יעקב וגו'. ויקרבו ימי ישראל למות.

בדרך סלולה וישרה, ועיניהם פקוחות תדיר עליהם לפקח בצרכי ציבור באמונה, משא"כ בהיפך כד רגזי רעיא על ענא עביד לנגדא סמותא [בבא קמא נ"ב ע"א]. וזהו שאמר ועיני ישראל כבדו מלהשגיח על העם, והטעם מזוקן, שנתייבש כך, כמ"ש מפני שיבה תקום [ויקרא י"ט, ל"ב], שיבה אותיות יבשה וגו', ולכך לא יוכל לראות, ר"ל שאם אח"כ ירצה להשגיח ולראות לא יוכל, שהורגלו כך ונתיישן הדבר וכו', יעו"ש.

איברא דיש להבין מאי עיני ישראל כבדו, לשון רבים, ואחר כך לשון יחיד לא יוכל לראות, דהוה ליה למימר לא יוכלו לראות. ונראה, דאיתא בפרק ט' דשבת [פ"ח, ע"ב] א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב [שיר השירים ד', ט'] לבבתי אחותי כלה לבבתי באחת מעיניך, בתחילה באחת מעיניך, לכשתעשי בשתי עיניך. והוא כולו תמוה. ונראה, כי ב' עיני האדם רומז על שיראה וישגיח על עצמו איך יעשה הטוב והישר בעיני ה' ואדם, ואחר שקישט את עצמו הרומז על עין אחת, אז צריך שיראה וישגיח על זולתו בעין ב'. וזהו שאמר לבבתי באחת מעיניך, כי תחלה צריך שיראה באחת מעיניך

וע' תולדות יעקב יוסף ח' סע"א רע"ב - פרשת בראשית וז"ל: ויחי יעקב וגו', ויקרבו ימי ישראל למות וגו'. הא תואר ישראל חשוב יותר מתואר יעקב, כדאיתא בפרק ב' דבבא מציעא [ל"ג ע"ב] הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם וכו', וא"כ למה נקרא יעקב בהיותו בחיים, ובמיתה נקרא ישראל, ואיפכא מסתברא, ובארתי שם יעקב מורה שפלות ועקב, על ידי זה הוא דבוק בחיים בו יתברך, משא"כ תואר ישראל מורה על שררה כי שרית וגו' [בראשית ל"ב, כ"ט], וקרוב לגסות הרוח, וכמ"ש בזוהר אשר נשיא יחטא [ויקרא ד', כ"ב], שלא נכתב "אם" כמו באינך, כי בו אינו בספק וכו', יעו"ש. וגסי הרוח אין הש"י שורה עמו, כי אין אני והוא יכולין לדור בעולם כדאיתא בסוטה [ה' ע"א], וכשהוא רחוק מהש"י רחוק מהחיים וקרוב אל המיתה.

\*\*\*

ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות.

וע' תולדות יעקב יוסף מ"ז סע"ב ע"ג - פרשת בא וז"ל: ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות, דיש עיני העדה המשגיחין ומדריכין את העם

**גליוני מר"י - המשך**

להשגיח עצמו, לכשתעשה שקישט את עצמו אז בשתי עיניך, תראה להשגיח לזולתך.

ובזה יובן, ועיני ישראל כבדו מזוקן, כי אלה החשובים שהם עיני העדה, שהיה להם לראות ולהשגיח על העדה, ולא די שלא השגיחו על זולתן אלא גם על עצמן לא השגיחו לראות שילכו בדרך הישר, וזהו שאמר ועיני ישראל כבדו מזוקן, לכן לא יוכל לראות אח"כ גם על עצמו, שהוא עין אחת, כי מפני שיבה תקום ולא אחר שנתיישן הדבר, וק"ל.

**והנה הראה אותי אלקים גם את זרעך.**

**וע' חומת אנך ויחי**

וז"ל: כתבתי בלקוטי משם ספר **משיבת נפש** להרב מהר"ר יעקב צמח זלה"ה, דכאשר יעקב אבינו ע"ה חשב להזדווג עם בלהה, ירדו שתי נשמות מנשה ואפרים, וראה יעקב אבינו ע"ה שאינם יורדים לבלהה לפי שראובן בלבד יצועיו, עכ"ד. ואפשר זהו שאמר והנה הראה אותי אלקים גם את זרעך, שכבר ראיתי לשעבר נשמות מנשה ואפרים כשירדו ליכנס לבלהה.

\*\*\*

פשר הדבר, ותלה את זה בזה בהיותם מקושרים בלב ונפש.

(מפי עד ראה הרה"צ ר' מנחם מונדרר זצ"ל - ספר שר התורה)

בלויה שהתקיימה במוצאי שבת, נבצר רבינו מלהשתתף. אבל למחרת ביום ראשון בבוקר יצא רבינו והלך רגלי מביתו אשר ברחוב הושע עד להר המנוחות להשתטח על קברו של הגאון מטשעבין זצ"ל, מרחק רב כמה תחומי שבת.

(זכר צדיק לברכה)

הרה"ק רבי יהודה הורוויץ זצוק"ל היה בידידות מרובה עם בעל ה'חזון איש' זצ"ל, פעם אמר ל'החזון' א"הנה אצלנו בהונגריה [מלפנים - מקורו היה ממקום מגורי הגה"ק בעל 'חתם סופר' זי"ע שהיה בהונגריה] ידענו ש"ייקוב הדין את ההר" [לשון הש"ס היינו שפסקו את הדין כפי שיצא להם עומק ההלכה], ואילו אצלכם יכולים ששה אנשים ליכנס ולשאול אותו שאלה וכל אחד יצא עם פסק דין אחר... והיינו כי החזון"א היה הולך כפי דעת הבריות, שאם ידע והבין שהשואל לא יקבל על עצמו את כל החומרות היה מחפש לסמוך על איזה פוסק בכדי שיוכל להקל עליו, ובלבד שיקיים מצוות ה'.

(מפי ספרים וסופרים - פר' בהר)

**עם מרן הגאון מטשעבין זצ"ל**

סיפר הג"ר זאב פלדמאן שבעיצומה של שמחת נישואי רבי יהושע הורוביץ בה השתתף הטשעבינער רב פנה אליו הצדיק רבי יהודל'ה ואמר לו שהוא יוצא עתה לקדש הלבנה, שכן עתה, אחר ששהה זמן מה במחיצת הטשעבינר רב הוא מרגיש שהוא 'מבושם' כמבואר במסכת סופרים (פ"ב) שיש לברך את הלבנה כשהוא מבושם.

(ספר שר התורה)

באותו ליל שבת קודש (שנסתלק שר התורה) כששב הצדיק רבי יהודל'ה מדזיקוב לביתו מתפילת ליל שבת הבחין שכבו כל נרות השבת. הדבר היה לפלא, שכן לא היתה שום סיבה טבעית שזה יקרה, שכן החלונות היו סגורים היטב והיה מודאג מאד ופניו חוורו באומרו "מי יודע מה קרה", רק מאוחר יותר הגיעה הידיעה שפשטה כאש בשדה קוצים ש'כבה נר ישראל' הבין את

הרה"ק מוהר"ר יודאל'ע מדזיקוב זצ"ל הלך פעם להחזון"א זצ"ל ערב פסח בזמן שריפת חמץ, בלווית ב' אברכים, וכשכנס אצלו הראה מוהר"ר יודאל'ע על הב' אברכים ואמר, הם רוצים לדעת איך מבערים החמץ. והחזון"א נהנה מהשאלה (ער האט געגעבען א שמייל) ואמר - בביטול בעלמא סגי לי'.

(ספר מנוחת הנפש עמ' רב)

פעם הלך מוהר"ר יודאל'ע זצ"ל בחוץ וראה מרחוק איש מסודר (א סאלידער), הלך לדרכו עם צעדים מדודים, והי' ניכרין עליו ישוב הדעת ומנוחת הנפש. ואמר מוהר"ר יודאל'ע זצ"ל, דאס האר דער חזון איש געמיינט. אזוי קומט מען בעסער אן.

(לזה כיון החזון"א, שבדרך זה משיגין יותר).

(ספר מנוחת הנפש עמ' רב)

רבינו היה משבח מאד את החזון"א, אצלו התחבב מאד בהיותו מתגורר בתל-אביב. פעם הרצה לפניו אברך אחד את מה שאמר החזון איש בנושא הנידון, שמע היטב והחל סופק בכף ואמר ברגישה זה נקרא לימוד, זה הוא תורה לשמה, זה נקראת ידיעה בתורה, זה נקרא לימוד.

(הרה"צ ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א)

על פי עדות רבינו בעצמו, שוחח עמו החזון"א בנושא פנימי, שלא גילה לאוזן אדם מעולם.

(זכר צדיק לברכה)

רבינו אמר עליו, דאצל החזון"א לא היה צריכים לומר שהי' לו אפענע אויגען לראות הכל, כי ע"י חכמת התורה ראה ממילא הכל, גם בלי להסתכל בשמים.

(מנחם משיב נפשי - מהרה"צ

ר' מנחם מנדל מונדרר זצ"ל)

הפקדה: יאמ"ת 05646, 05331

# מפתורא דאבא

ניצוצי אור מאוצר תורתו של

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק רבי אברהם אבא זי"ע  
בעל האמונת אברהם מפיטסבורג



## מילי דג'יון

מכת"ק רכינו זי"ע על ג'יונות הספרים

**ספר "השבת" (ליקוט בעניני שבת) בשם "ספר חסידים":**

...בני אדם הלכו לעשות לוויה עם צדיק אחד בערב שבת, אמר להם, שובו לביהכ"ם ותתקינו מאכל לשבת ולעשות צרכי שבת.

**וכתב רבינו על הגליון:**

שהלכו ללוותו בדרך. זה אומר מצות 'והכינו' דוחה מצות לוי'. השבת היא כמו 'עיר מקלט' ועל כן קדושתה מגינה ומצלא.

א. בספר חסידים לפנינו לא מצאנו, ואולי הוא ממקור אחר ושגגה נפלה לפני המלכת.  
ב. ראה בספה ק' **תפארת שלמה** פר' מסעי (ד"ה והיו הערים לשבת): והיו הערים להם לשבת ומגרשיהם וגו' ואת הערים אשר נתנו ללויים את שש ערי מקלט וגו'... **והיו הערים להם לשבת**. רמז ליום השבת. דהנה כתיב 'והכינו את אשר יביאו' הוא לשון ביאה הוא היחוד הנעשה בשבת ע"י ההכנה תחלה. והנה כד עייל שבתא איהא אתיחדת ואתפרשת מסט"א וכל דינין מתעברין מינה וזהו הרמז 'והיו הערים לשבת לשבת' בהיחוד ה"ל 'את מגרשיהם' ע"י שמגרש הסט"א אז תבוא ההשפעה לבהמתם ולרכושם ולכל חיותם חיות הקודש שיהיה בקדושה בשלימות.

## מוסר אביר

**סייעתא דשמיא מיוחדת של התעוררות תשובה**

ענתה כשעומדים בשער של הפרשיות הללו של שמות ואורא כ' שהם ר"ת שובב"ם, 'שובו בנים שובבים', שהם שבועות של תשובה ושל חשבון הנפש, ואיתא 'האומר לים עד פה תבוא' (ראה איוב לח, יא), הרמז בזה עדה"כ (ישעי' נ, כ) 'הרשעים כים נגרש', שהרשעים נמשלו לים, ולזה צריך לומר לרשעים עד פה תבוא, ומכאן ואילך אין הולכים בדרך זה.

ואף על פי שעזיבת החטא הוא דבר קשה אעפ"כ הרי 'אין לך דבר העומד בפני הרצון' ובכל עת יכול להתגבר ולהתחזק כראוי, אלא שלפעמים יש עיכובים בהתעוררות הרצון, אמנם בשבועות הללו יש סייעתא דשמיא מיוחדת לעורר לבם של ישראל לתשובה, והקדיאה מעורר הזמן שקורים בתורה הגאולה, שהבורא כל עולמים 'יורא אלק' את בני ישראל, שמשתכל כביכול עם עניינים של רחמנות להושיעם ולגאלם ברוחניות ובגשמיות, והגם שאנו בארץ ישראל 'אשר עיני ה' א"ב בה מראשית השנה כו' וממילא בכל השנה יש ביה"ש זו של 'יורא אלוקים', אבל עתה הוא בהשגחה פרטית וכל אחד זוכה להארה באופן מיוחד, ולכן שייך סייעתא דשמיא פרטי לכל אחד שיתחזק ושיצא מה'באלטע' - הבוין, ויתנקה ויתחיל חשבון וחיים חדשים. ואין לו לאדם להתמתין עד שנסכס בעומק ימי השובב"ם, ואפילו לא עד יום שני שצמים בב' וה', אלא תיקף מיד ועוד לפני ימי השובב"ם צריך להתכונן לזה, כדי ששובב"ם יהיה ההתעוררות האמיתית בלב שהרי זה זמן של תשובה, וחלילה שיתעכב אדם מלהתעורר בתשובה עד שתהיה עליו התביעה שכביכול השי"ת עזק לאדם הראשון 'איכרה!' 'היכן אתה בעולם, האם יש לך חשבון בחיך'?!...!

רעוא דרעון פר' ויחי תשמ"ח

## עניני הפרשה

**יוסף הצדיק מחל להם גם על חשדם בו שרוצה להנקם מהם**

**נפתלי עסק בתורה אע"פ שהיה טרוח לפרנסתו**

ויאמר אליהם יוסף אל תיראו וגו' ועתה אל תיראו וגו' (ג יט-כא). לכאורה צריך ביאור דהלא כבר אמר להם 'אל תיראו', ולמה חזר ואמר להם שוב 'ועתה אל תיראו', ועוד יש להבין מהו 'ועתה'. ונראה דאיתא במדרש (בר"ד ק, ה) והובא ברש"י (כאן) דכשתזדור יוסף ואחיו מאריך כנען למצרים לא זימן אותם לסעודה, והוא נתכוין לשם שמים, כי אמר לשעבר אבא מושיב לי למעלה מיהודה שהוא מלך ולמעלה מראובן שהוא בכור, ועכשיו אינו בדין שאשב למעלה מהן, אך הם חשדו בו שרוצה להנקם מהם על המכירה ואמרו לו ישתמנו יוסף והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אתו, ע"ש.

ולפי זה יש לומר דמלבד מה שמחל להם יוסף על עצם המכירה, הוסיף למחול להם גם על מה שחטאו כנגדו זה עתה וחסדו בו שרוצה להנקם בהם, בזמן שהוא עצמו נתכוין לשם שמים, וכל מה שלא זימנם לסעודה היה מפני שלא רצה למלוך עליהם ולזלזל בכבודם. ועל כן אמר להם תחילה 'אל תיראו' וגו' על עצם המכירה, כי אלקים חשבה לטובה, ושוב הוסיף ואמר 'ועתה אל תיראו', על מה שחטאו כנגדו עתה וחסדו בו, והבטיח להם 'כי אנכי אכלכל אתכם ואת ספכם', וכל מה שעשיתי יהיה רק לכבודכם. (אמונת אברהם)

נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר (מט כא). ואיתא במדרש (בר"ד צח יז) 'הנותן אמרי שפר, אמרי שופר, שהן משפרין אמרים שניתנו בשופר ובתורעה'.

ונראה לבאר ההבדל בין נפתלי ליששכר, דביששכר כתיב 'יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתיים, וירא מנוחה כי טוב וגו' ויט שכמו לסבול' וגו', ופירש רש"י לסבול עול תורה, ובנפתלי כתיב הנותן אמרי שפר, כי יששכר עשה שותפות עם זבולון, כמו שאמרו במדרש (בר"ד עב ה) 'יששכר יושב ועוסק בתורה וזבולון יוצא בימים ובא ונותן לתוך פיו של יששכר', על כן כתיב 'רובץ בין המשפתיים' כי הוגה בתורה יומם ולילה בלי הפסק, אבל נפתלי מדה אחרת היתה לו, כי הוא עסק בעצמו לצורך פרנסתו ולא נתמך על ידי אחרים, ועם כל זאת הקדיש מזמנו לעסוק בתורה.

והוה שאמר 'נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר', כלומר, הגם שהיה זקוק לטרוח לפרנסתו ולשוטט בחוצות כאילה שלוחה להביא טרף לביתו, מכל מקום היה משפר אמרים שניתנו בשופר ותורעה ועסק בלימוד התורה. (אמונת אברהם)

## מילי יקירא

ברנה נושא אלומותיו

אמרו חז"ל (חולין פט ע"א) "אמר רבי אילעא אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבוולם את עצמו בשעת מריבה שנאמר (וי' כו, ב) 'תולה ארץ על בלימה'". ודבר זה, לבלום את פיו בשעת מריבה, מן עבודות הקשות שבמקדש הוא. ולכן אמרו שם עוד: "אמר רבי יצחק מאי דכתיב (תהלים נח, ב) 'האמנם אלם וגו'', מה אומנותו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם", כי צריך לזה אומנות יתירה.

אמנם יש עצה לכך, שכשעומד בניסיון זה יסיח את דעתו באותה שעה לאיזה תנועה, יפסד לו איזה ניגון, וכדו', ועי"ז תוקל עליו המלחמה ויוכל לבלום את פיו.

בזה אפשר לפרש בדרך צחות את הפסוק (תהלים קכו, ו) "בא ברנה נושא אלמותיו". כשע"י שיבא ברנה, יוקל עליו לשאת את משא האילמות, ויסייע בידו יותר לעשות עצמו כאילם - 'נושא אלמותיו'.

אחר הבדלה פר' בשלח שירה תשמ"ט

## מילי דשמעתתא

### בענין חובת קידוש על היין למ"ד כולו לה'

במס' ביצה (טו ע"ב) אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בר"ש אמר להם הקב"ה ישראל בני לוה עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע.  
במהרש"א (סס) דקדק על אומרו 'וקדשו קדושת היום', שלכאורה אין לתיבות אלו מקום בדרוש הזה, עיין שם. ואפשר לומר שרבי אליעזר עיין שם.

## מילי דחסידותא

### מקוה (ב) ❦

ע"י טורת המקוה ניכר ביותר בחירתה איתנו מכל הנמים  
"פרוק ית ענך מפומ אריותא ואפיק ית ענך מגו גלותא עמך די בחרת מכל אומיא" (י-ה רבון), נראה לפרש שפ"י מה דאיתא בשו"ת פני השמים (סי' ה) שהגאולה העתידה לבוא במהרה בימינו תלויה ועומדת על הטהרתן של ישראל במי מקוה, ע"ש, והלא יקרת ערקה של קדושה וטהרה של די מי מקוה לא ניתנה כי אם לבני ישראל עם סגולתו, ולא כן גוי שטבל במקוה מים עדיין טומאתו עליו ולא תועיל לו להיות קדוש בקדושתן של ישראל, ורמז לדבר יש בנוסח הקידוש (לוי"ט) ואותנו קדשת מכל העמים ור"ת מקוה, שבכוחה להביא קדושה רק על קהל עדת ישראל ולא על שאר כל אומה ולשון, וזהו הכוונה 'פרוק ית ענך מפומ אריותא ואפיק ית ענך מגו גלותא עמך די בחרת מכל אומיא', ר"ל שיעוצגו הקב"ה במהרה מאפילת הגלות לאור הגאולה בזכות הטהרה במקוה, אשר בה ניכר גדול מעלתן של ישראל שבהם חחר מכל העמים.

### אמונת אברהם פ"ר ישלח

טורת המקוה מקרב הטאילה

מאמרו הכתוב ובר"ר מקוה מ"ים (ויקרא יז, א), עולה בגימטריא מלא"כ הארץ נבחו"י, דבזכות הטהרה במקוה נזכה במהרה לגאולה וימלא כבוד ה' את כל הארץ.

### אמונת אברהם פ"ר ישלח

הטאילה במקוה קודם התפילה מסוגלת לקבלת התפילות

ולמקוה המים קרא ימים (בראשית א, ז). נראה לפרש על פי מה דאיתא במדרש (אי"ד ג טו) 'נמשלה תפילה כמקוה ונמשלה תשובה כים, מה מקוה זו פעמים פתוחה פעמים נעולה, כך שערי תפילה פעמים נעולים פעמים פתוחים, אבל הים הזה לעולם פתוח, כך שערי תשובה לעולם פתוחים'. והרי לך

## דיוקנו של אבא

נזכרות מהאבותיו בקדוש של רבינו ז"ע

### הגות ביומם ולילה

מדברי כ"ק מן אדמו"ר ב' התפארת מרדכי ז"ע בהקדמתו לספח"ק אמונת אברהם: 'עוצם גיעתו והתמדתו בתורה של אאמ"ר ז"ע אין לתאר. עד יומו האחרון היה יושב ועוסק בתורה בש"ס ופוסקים ובספרי מוסר וכי"ב בהתלהבות ובחיות נכנע צעיר לימים שזה עתה נכנס לעול תורה ומצוות, ולא הק' ד' אמות בלא חידוש בתורה. גאוני ומצוקי ארץ השתוממו על בקיאותו, גאונותו בתורה וכה פילפולו הרחבה בכל סוגיות הש"ס, מסכתות בבלי וירושלמי ומפרשיהן, שו"ע ופוסקים האחרונים היו פרושים לפניו כשמלה, ואף בתורת הסוד גלייה לדרעיה ונפל נהורא, שבילי הזוה"ק וכתבי האר"ק היו נהידין ובקיאין לפניו, ויעידו על כך אוצר כתביו הרבים אשר כמעט ואין חלק בתורה הק' שלא כתב בהם חידושים והערות עמוקים ונפלאים.

גם לימחו בספרי רבוה"ק מאורי החסידות ז"ע היתה ביגיעה רבה ומחשבה עמוקה, כשבדרך לימודו היה מוסיף על הגליון ציצים ופרחים עמוקים וטמירים בדרך פרד"ס. התעמק מאד וחזר פעמים רבות על ספרי 'חובות הלבבות' ו'מסילות ישירים' וכן הרבה לעיין בספרי הרמח"ל ומהר"ל ושאר ספרי מוסר ומחשבה ונעשה אז כמעין חיתנבר ומילא גליונות שלמים בהערות והארות שעלו ברעיונו בשעה זו.

חיבב עד מאד את הספח"ק 'נאות הדשא', מכתבי הרה"ק בעל האבני נזר ובנו הרה"ק בעל השם משמואל ז"ע, שבו יסודות וביאורים עמוקים בעניני שבת קודש ועבודת הש"ת, ובלמודו בו מילא את גליונות הספר בהוספת רעיונות עמוקים וטמירים על פי דבריהם הק', עד שכמעט ולא נראה נייר חלק בכל הספר. פעם בנסיעתו לחו"ל בערב ימיו, לקח את הספר נאות הדשא עמו, ויהי בדרך נעלם הספר, ולצערו הרב לא הועיל כל ההשתדלויות הגדולות שעשו כדי למצוא, וחבל על דאבדין, כמונן שהייתה לו ז"ע אאמ"ר ז"ע געמנת נפש גדולה מכן, אך מיד שובו לביתו ביקש שיקנו לו ספר נאות הדשא חדש, והתחיל ללמוד בו מרישא בחיות וברוח חדשה כבראשונה, והחל מעלה בו שוב ציצים ופרחים ומילא גם בזה גליונות שלמים, ועיניו ראו ושתוממו על גודל אהבתו את התורה ודברי חכמיה'.

### שלחנו של מקום

סיפר הגאון רבי שמואל דוד הכהן גרוס שליט"א רבם של חסידי גור באשדוד [בנועם שיחו טבת תשע"ה]: בתקופת בואו של רבינו להשתכן בעיר אשדוד היתה עדיין העיר שוממה מתורה וחסידות, זולת קרן אורה של תורה שבקעה מישיבת 'גרודנא', ומידי שבת בשבתו נקבצו ובאו מתלמידי הישיבה לחזות בנועם עריכת שלחנו הטהור של רבינו. באמצע עריכת השלחן שאלם רבינו: 'איזה סוגיא לומדים הנכם כעת בישיבה?' משנענה, פתח הרבי בשו"ת תורתנו על אותה סוגיא בטוב טעם ובעומק הסברא, עם סיום הפלפול בסוגיא המשיך הרבי וקשר את הענין המדובר לפירוש השבוע, היה זה להם כמזהה מיד לראות חסידישע רבי נושא 'לפלפל ישיבת' עם כל הלומדות בעת עריכת שלחנו הטהור בליל שב"ק".

### ובשופר גדול יתקע

עוד סיפר הגאון הנ"ל: זכורני באחד מימי חודש אלול הופיע כ"ק מן הלב שמחה' מגור ז"ע בעיר אשדוד ונכנס להתפלל בפילת מנחה בבית מדרשו של רבינו, לאחר התפילה לקח רבינו את שופרו ותקע בו כמנהגו בקודש בכל חודש אלול שחרית ומנחה, משסיים נענה מן הלב שמחה' לסובבים: 'בשופר - גדול יתקע... נשמכון לומר שאדם גדול תוקע בשופר.

## נרבות אבין

....באים שבועות שהש"ת נתן לנו שפע קודש והשבעות מסגולות על גאולה ולכן צריך כל אחד להיות ער שלא לעבור הזמן בלי כלום, שבאמת נזכה לגאולה בימינו שיבאו בקלות ורחמים בלי פחדים ובלו הפסדים יהודים, והש"ת יעזור במהרה בימינו א-ל בנה א-ל בנה בנה ביתך בקרוב בחסד וברחמים ושנתברך בבני חיי ומזוני רוחיך, והשפעות טובות אלו יהיו הכנה לגאולה השלימה, כפי שרואים כעת בסעודה ג' שהוא חושך וכשמדליקים את האור אי אפשר לקבל את כל האור בפעם אחת, כך המליץ זק"ה [הרבי ר' מרדכיאלע] ז"ע ואמר שקודם ביאת המשיח מוכרח להיות אור אבל יהודים הן בגשמיות והן ברוחניות, כדי שיוכלו לטבול את האור הגדול בעת ההוא, ויהודים יאלו ויושעו בגאולה שלימה במהרה בימינו אמן ואמן.

רעווא דרעיון פ"ר ויחי תשמ"ח

# מצאתי הנחלה

מדשו ביתם של צדיקי הרור האחרון ז"ע ועב"א שאיתו מושכם היה  
בנולת אר"ב והארוני ובל מאור תורתם קדושתם ועבודתם

## ב"ק ארמז"ר בעל תורת מרדכי מוויז'ניץ ז"ע

### עוברות והנהגות - שמירת עינים (א)

### עניני הפרשה

יתראה כמושגוע בעיני הבריות, ולא יתפעל מהם, וכבר אמרו חז"ל (עדיית פ"ה מ"ו) דמוטב להיות שוטה כל ימיו ולא יהי' שעה אחת רשע לפני המקום (ראה דרשות ח"ג עמוד ז).

רבינו אמר פעם רמז נפלא במה שנוהגים לכסות העינים בשעת אמירת קריאת שמע, ידוע דקריאת שמע הוא בבחינת מסירת נפש כמ"ש (דברים ו.ה) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (ודרוש חז"ל אפילו בשעה שנוטל את נפשך), ולכן מכסים העינים בשעת אמירת שמע ישראל להורות שמקבלים ע"ע מסירת נפש על שמירת העינים. [ראה דרשות ח"ד עמוד סח].

סיפר הרה"ג ר' יחיאל שטיינמעץ שליט"א אבדק"ק קאסא-גראנאדא, ששמע מהרה"ח ר' אברהם הערש מאליק ז"ל שהכיר את רבינו מגרויסווארדיין, והי' כמה שנים מבוגר מרבינו, ואמר פעם לר"י הג"ל עט"ס ווייסט וואס ענק פארמאגן?, וסיפר לו שבהיות רבינו בן תשע ביקש רבינו ממנו בעת שהלך ברחוב שהוא ילך עמו, ורבינו הלך ברחוב בעינים סגורות כסגי נהור ממש, והוא הולך את רבינו, וכאשר הלך לבד והרגיש שבא איזה אשה הסתובב אל הקיר ועמד שם עד שהרגיש שהם עברו. והיה דבר המורגל בפי הבריות לומר זה אל זה קוק'טס ווי א ערליכער בחור גייט אפגעהיטן אויפ'ן גאס, ער וועט נאך זיין א גרויסע רבי.

סיפר איש אחד שבהיותו ילד גר בווייליאמסבורג, ורבינו גר אז עדיין בווייליאמסבורג - ביקש אותו רבינו שילווח אותו מבית המדרש לביתו, כי רבינו הלך עם עינים סגורות, והצריכו להוליכו, והוא הולך את רבינו, פעם הולך את רבינו ואחר כמה דקות אמר לו רבינו שכפי הנראה הוא טועה בדרך, כי הוא יודע שבדרך כלל הדרך מתארך כך וכך דקות, ולפי החשבון הוא רואה שהולך יותר מזה. וזה הי' כל ידיעתו של רבינו שטועה בדרך לא מחמת שהכיר ההחובות, אלא מחמת ס'האט נישט געשטימט מיט'ן זייגער.

כאשר מדברים עם זקנים שהכירו את רבינו זי"ע מימי נעוריו, אחד מהדברים שמפליגים לדבר, הוא גודל קדושתו בשמירת עינים, ונקדים בזה מדברי רבינו בענינים אלו, שבדברי תורתו דיבר הרבה מזה.

**בדרשות** (ח"ב עמוד רג) מובא שאף שישנם הרבה דברים שהם מסוגלים לקדושה וטהרה, אבל דבר הראשון הוא שמירת עינים, כי כל קדושת האדם תלוי בקדושת העינים, והביא מספה"ק שפירשו מאמרם ז"ל (תענית כ"ד ע"א) כלה שעניני' יפות אין כל גופה צריכה בריקה, שזה רמז אשר אם האדם מקדש את ראיית העינים, כל גופו נשמר בקדושה, כי קדושת העינים היא ראשית מלחמתו של האדם להזהר לקדש את עיניו, וע"י שמירת העינים בקדושה וטהרה ממילא נשמר כל גופו בקדושה, וכן מבואר בטור (רי"ש א"ח) שענין ראיית העינים הוא הגורם העיקרי להכשל בתאוות, שהרי עין רואה ולב חומד וכלי מעשה גומרים.

**בדברי תורה** פרשת בראשית (תשל"ד) פירוש דבחסא דור המבול כתיב (בראשית ו.ב) ויראו בני אלקים את בנות האדם, שסיבת החטא בדור המבול היתה שפגמו בקדושת העינים שהסתכלו במקומות האסורים ועל ידה באו לחטוא, ואמר אז פ' נפלא בהפסוקים שם עיי"ש, ולבסוף אמר "לויט ווי אזוי מען היט אפ די אויגן אזוי זעהט אויס דער שמירת הברית".

כמה פעמים הי' אומר (ראה דרשות ח"ב עמוד פה) פ' בדברי הגמ' (גיטין נ"ו ע"א) בעובדא דקמצא ובר קמצא ששדר קיסר קרבן ואזל בר קמצא ושדא ביה מומא בניי שפתים ואמרי לה בדוקין שבעין דוכתא דלדידן הוה מומא ולדידהו לא הוה מומא, היינו שהגוים חושבים שאין שום פגם אם לא שומרים העינים אבל אנו בני ישראל שקדושתו ית"ש שורה עלינו יודעים שאם לא שומרים את העינים פוגמים ח"ו בקדושה והטומאה מתגברת מאד.

רבינו הי' אומר הרבה פעמים לבחורי הישיבה שצריכים שמירת העינים אף אם

בטחוק ושמחה בעבודת ימי השוכבי"ם ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו וגו' (מז, כח). הנה עומדים אנו כעת בהתחלת ימי השוכבי"ם, המסוגלים לתשובה על חטאת נעורים, בעיני קדושה וטהרה. ועיקר התשובה הוא, חרטה על העבר וקבלה על ההבא.

**ואיתא בספרי מוסר**, אשר האדם צריך לשוב גם על העבירות שעשה בעודו קטן. ואפילו שאין אדם נענש עליהם, עם כל זה מוטל עליו לתקן מה שפגם בקטנותו. וכעין שמצינו בדברי חז"ל (ב"ק פגח) הוה עובדא וכפיה רפרם לרב אשי לשלם דמי שטר תבירו ששרף בילדותו. וידוע אשר הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע, היה שב בתשובה אף על מה שעשה בעוד שהיה תינוק יונק משדי אמו.

**ועי"פ** על העבירות שעבר מעת שהגיע כבר לכלל דעת, בוודאי שצריך לעשות תשובה עליהם. ולכן צריך כל אחד לפשפש במעשיו, לעשות לעצמו חשבון הנפש איך עברו ימיו ושנותיו, ולהעביר נגד עיניו כל מה שחטא ופגם מעודו ועד עכשיו, ולשוב עליהם.

### היאוש והעצבות גרוע מן הכל

אך בעת כזאת כשיתבונן האדם במעשיו הקודמים איך שעויות וקלקל בדרכו, ופגמיו עלו למעלה הרבה, סכנה גדולה היא שלא יפול לרשת היאוש והעצבות, באמרו טוב מותו מחיים בראותו מצבו הגרוע, ואי אפשר לתקן הכל. ואמר יאמר האדם מאחר שאין ביכולתו לתקן את מעשיו, ליתנהי בהאי עלמא, וכמו שמצינו באחר (תגינה טו) שאמר והואיל ואיטריד ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתנהי בהאי עלמא. והוא הדבר הכי גרוע, וכמאמר חכמינו ז"ל (סוטה מד) תחלת נפילה ניסה, והיינו כשאדם מסיר בטחונו ורוצה לנוס, וזה תחלת הנפילה. על כן צריך האדם לידע, אשר לא עלתך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להתחיל ממנה (אבות פ"ב מ"ט), רק האדם צריך להתחיל לתקן את מעשיו בכל מה שיוכל, ויחזק את עצמו וישם בטחונו בהש"ת שהוא יעזור לו ויכוה לתקן כל מעשיו.

### להתחזק באמונה ובטחון אף במצבו השפל

זה שאמר הכתוב ויחי יעקב, ויחי" הוא מלשון חיות ושמחה, על דרך הכתוב (לעיל מה, כו) ותחי רוח יעקב אביהם, ואיתא בזה"ק (ח"א טו) אשר עד שבא יעקב למצרים כל יומא היה בעער ולא איקרי ויחי, אבל אחר שבא כבר למצרים איקרי ויחי, וכל אינון שנין שכנינתא

עניני הלוא' - על החסידים

הרה"ח ר' יהודא עביר ראזענבערג ז"ל

החסיד ר' יודל עביר ז"ל היה נוהר בכל מעשיו, וזכה להתעלות במדה מרובה, וקידש כל הכ"ד שעות במעט לעת בשביל השי"ת. הוא היה בעל הבית אמיד, והיה יושב בכל יום בביהמ"ד עד חצות היום, והסיח דעתו מכל עניני מסחרו.

ב. הרה"ח ר' יודל עביר ז"ל אמר פעם לאא"ז הצמח צדיק זצ"ל, שאינו צריך לדאוג על הצעות נישואי צאצאיו, כי הוא יסדר הכל עבורו. ואמר, שכל אחד מבקש בחזרה איזה טובה מהרבי, אבל הוא אינו מבקש ע"ז כלום. כי עשה לשמה, והי' מהחסידיים האמיתיים, והיה דבוק אליו במסירות נפש.

א. מספרים על הרה"ח ר' יודל עביר ז"ל, שהי' חוזר כסדר על פרקי משניות כשהי' נוסע בדרך. וכשהי' רוצה לומר כמה צריכים עוד לנסוע, הי' אומר "עיר פלוני רחוקה מכאן, כך וכך פרקי משניות".

ב. הרה"ח ר' יודל עביר ראזענבערג ז"ל היה לו נכד בשם הרה"ח ר' שמואל אליעזר פעלזמאן ז"ל, שהיה אוכל קעסט אחר החתונה בעיר טערניווא. פעם אחת באמצע הלילה, כשהי' כבר שעה מאוחרת מאוד, הגיע ר' יודל עביר ז"ל לביתו, ותמה ר' שמואל אליעזר, עכשיו כ"כ מאוחר בלילה בא זקנינו לביתי. ענה לו ר' יודל עביר, שהיות והוא נמצא בסביבה בעיר חוסט, וקשה לו מאד איזה תוס' שאינו מבין דבריהם, והיות שהוא עדיין אברך אחר חתונתו, ויש לו דעה צלולה, אולי יוכל לעזור לו לירד לעומקו, ולתרוץ לו קושייתו, ולכן בא אליו.

ג. בעת מלחמת העולם הראשונה, היו הדרכים בחזקת סכנה. והרה"ח ר' יודל עביר ראזענבערג ז"ל הי' כבר זקן, והלכו בניו קודם ראש השנה להפריץ, ונתנו לו שוחד שלא יתן רשיון נסיעה לאביהם, כשריצה לנסוע לוויז'ניץ על ראש השנה. וכשר' יודל עביר שלח את בניו ליקח רשיון נסיעה, באו בחזרה ואמרו לו, שאינם רוצים ליתן רשיון בעבורו. הלך ר' יודל עביר בעצמו, ובא בחזרה עם רשיון. הלכו בניו ושאלו את הפריץ, הלא היתה

ממתנתו בזה, יכול לשרות עליו מדת השמחה. וכמו"כ יתבונן בגדולת יקרת וחשיבות נשמתו, שנחצבת מתחת כסא כבודו יתברך שמו.

אף אם לא הצליח כמה פעמים לא התייאש

והנה עם כל זה, בראותו שכל כך זמן הרבה שנסגה לעבוד אותו יתברך שמו, ובכל עת נופל אחרו, ואשר בכל השנים האלו עדיין לא הצליח להתעלות כלל, הי' לבו נשבר לרסיסים, בחשבו שכבר ניסה זה כמה פעמים ועדיין לא עלתה בידו, וממילא מתייאש בקרבו לומר שאין לו תקנה ח"ו, ומעולם לא יוכל להשיג חפצו, וישאר כך במצבו השפל לעולמי עד ח"ו.

אולם אף אם אדם רואה אשר כמה פעמים התחיל בעבודה, און עז האט פראבירט און פראבירט און עז האלט נאך נישט ביי גארנישט, מ"מ לא יפול ברוחו, רק יתחוק עוד הפעם. וכמו דאיתא בהנהגות האדם מהרה"ק הרבי ר'

יקרא דקדושא בריך הוא עמיה אשתכחא, ועל כן חיים איקרי יען שהיה באותן השנים בשמחה. ועל דרך זה י"ל ויח"י יעקב, שהיה בבחינת התחזקות ושמחה, אפילו כשראה את עצמו בבחינת ארץ מצר"ם, שהוא מדרגה נמוכה ופגיעה, על דרך הכתוב (ויקרא י"א, א) כמעשה ארץ מצרים וגו'. והחיה את בני ישראל בהתחזקות האמונה, שזיכו לעזר השי"ת לעשות תשובה כראוי, אף בהיותם שקועים במ"ט שערי סומאה, וכשרבו ימי גלותם נתייאשו ושכחו מהישועה והגאולה. ויעקב אבינו החיה אותם באמונה, שבע עשרה שנה, שב"ע עשר"ה היינו מספר י"ז גימ' טו"ב, שנה גימ' מחשב"ה, החיה אותם שיהיה להם מחשב"ה טוב"ה.

וממשיך הכתוב ויהי ימי יעקב שני"ח חיי"ו, היינו ב' מיני מצבים בחיים, דיש מצב של נפילה ויש מצב של עלייה. זהו שהשפיע והחיה אותם יעקב אבינו, שבכל אופנים הן כשנופלים ממדרגתם והן כשעולים במדרגתם, תמיד תהיה אמונתם חזקה בשביע"ה, שזיכו לתשובה כראוי ולסור מדרך הרע, ולהתדבק בדרך הטוב בעזר אלוהים ממש.

ע"י התשובה נעשה בריה חרשה

ועל כן מאד נדרש ענין השמחה, להתחזק בשמחה ובבטחון, ולא להתעצל מלהפוש דרכי התשובה, רק יהיה בטוח שעדיין הן בידו היכולת לשוב ולהתעלות ולתקן את כל מעשיו. כמו שאנו אומרים בתפלת נעילה ורוצה אתה בתשובת רשעים וכו', החפץ אחפוץ וכו' הלא בשבוע מדרכיו וחיה. וכמבואר בספ"ק שכאשר האדם שב בתשובה הוא מעביר מעל עצמו את כל חטאיו ופשעיו כאילו לא חטא מעולם, ונחשב כגו שנתגייר וקטן שנולד, ובוה יוכל להתחזק ולהיות בשמחה.

יתחזק בשמחה שכל עוונותיו יחשבו לו לזכותו

זה י"ל שובב"ם גימ' בשמחה ע"ה א', שיתחזק בשמחה שע"ה התשובה יתבטל כל הרע. ובאמת בידוע שאפשר לעשות תשובה מאהבה, שעליה אמרו חז"ל (וימא פ"ג) שזדונות נעשין לו כזכות, א"כ אדרבה הרי כל עוונותיו המורביש יחשבו לו לזכותו.

ואף דאיתא בזוה"ק (ח"א ר"ט) אשר ישנם כמה עבירות שהתשובה אינה מועלת, מ"מ מובא כבר בספ"ק ראשית חכמה (שער הקדושה, פרק י"א) אשר ע"י תוקף התשובה אפשר לתקן מעשיו, ואין דבר עומד בפני התשובה. ולזאת צריכים להיות תמיד בשמחה, כיון דהיכולת בידו לתקן מעשיו ע"י תשובה, אף שרואה עצמו בשפל המצב.

ישמח כמה שמחשבתו טובה

והנה האמצעי להביא את האדם למדת השמחה אף כשעומד בשפל המצב, הוא שב"ע עשר"ה שהוא מספר טו"ב, שנה גימ' מחשב"ה, והוא כן מחשב"ה של איש יהודי הוא אך ורק טוב, ואף אם נכשל האדם בעבירה אין זה מרצונו הטוב רק ציבור תקפו עליו, ועל דרך אמרם ז"ל (ברכות י"ג) רצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה. ומאחר שמחשבתו של אדם טובה הוא, הנה הקב"ה מצרפה למעשה, כי תהיה למעשה. וכשדאם

אלימלך ז"ע (ק"ת א), לא פעם ולא שתים ולא מאה פעמים עד אשר ירחמו עליו מן השמים.

הצער והעגמ"ג שאינו עומד בכלום הוא ג"כ לנחת רוח

וכמו כן צריכים לידע, אשר העמל והיגיעה שיש לאדם בעבודת השי"ת, גם מזה יש נחת רוח להבורא יתברך שמו. ואף הצער והעגמ"ג נפש של אדם במה שאינו עומד בכלום, גם זה הוא לנחת רוח. ועל כן יחזק את עצמו ויתורמם בקרבו, ולא להתייאש מן הרחמים, ויצפה שעוד יזכה להגיע אל עבודת השי"ת.

בשמחה ולב נשבר משולכות יזכה לשוב באמת

ואמנם אף שצריך לאחוז מדת השמחה, עם כל זה יאחוז ג"כ במדת השפלות, ולבו יהיה נשבר בקרבו על מעשיו הקודמים ויראה לתקנם. וע"י השמחה ולב נשבר יחד משולכות יזכה לשוב לפני בוראו באמת. (מלון דרכה של תורה, ישיבת וויז'ניץ, בלומינגראו נ"ג.)

(ספר זכר קדשו, סיפורי רבינו)



עוברות והנהגות תפילה

חז"ל הק' אמרו איהו עבודה שבלב זו תפילה. חז"ל הגדירו את זה, עבודה שבלב, דהיינו שבתוך לב צריכים להתפלל. אפילו שאצל רבינו זי"ע לא ראינו עבודת התפילה בחיצוניות, מ"מ ראו בחוש את התקשרותו להקב"ה בעת התפילה כבן המתחטא אצל אביו וחיבורו לתיבות התפילה, וכידוע מאמר הבעש"ט הק' בא אתה וכל ביתך אל "התיבה", וכלשונו מ'דאוונט יעדן טאג צום באשעפער, מ'בעט פאר לעבן, געזונט און פרנסה אין אלעס. פון א טאטע שעמט מען זיך נישט". ובכך היה רואה בתפילה את הכל כמו שאמר "וי מדריגות פון די קינדער האט אלעס מיט תפילה". וראה בתמימות שאם מתפללים נענים מן השמים בכל הברכות.

• הרבה פעמים כשאמרו לו בבוקר "גוט מארגן", בירך "א גוט מארגן. דער אייבישטער זאל העלפן גוטע הכנות צום דאווענען" (השי"ת יעזור הכנה טובה לתפילה). ועוד מלשון קדשו: "דאווענען ברענגט א הצלחה פאר'ן לערנען און פאר'ן דאווענען" (תפילה מביאה הצלחה לתורה ולתפילה).

• סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים שפעם אחד נכנס איש אל רבינו ושאלתו בפיו שהוא צריך תיקון שהיה לו הרבה חלה בביתו (שהפרישו בהפרשת חלה) והמנקה זרקו את הכל לאשפה ומה הוא צריך לעשות. אמר לו רבינו שיפריש סכום לצדקה ויחזור בעוד שבועיים שהוא צריך לחשוב בדבר, והלה בא לאדמו"ר שליט"א שילך לשאול את רבינו מה הוא צריך לעשות, ונכנס אדמו"ר לשאול את דעתו הק', ורבינו ביקש מאדמו"ר לברר האם יש מנידון זה בפוסקים, וכשאמרו לו שאין שום חשש ע"פ הלכה, אמר רבינו: "מ'דארף זעהן זיך צו מתקן זיין אינעם דאווענען. חלה איז דאך א לשון תפילה- ויחל משה, ער זאל זיך מתבונן זיין פאר'ן דאווענען, ער זאל זעהן זיך מתקן זיין אין די עיני פון פאר'ן דאווענען און פון נאכ'ן דאווענען. זאגן אמאל די תפילה פון דער רבי ר' אלימלך, אמאל פתח אליהו, און נאכ'ן דאווענען- אמאל פרשת היראה, פרשת התשובה, און זאגן תהלים יעדן טאג, פינעף אדער צען קאפיטלעך, ווייל דאס האלט די דאווענען. אזוי ווי ביי א בגד, אפי' ס'איז מסודר די ארבל אינגאנצן מיט אלע זאכן אבער אז ס'האט נישט קיין קנעפלעך- אפי' ס'איז נאר א

עוברות ואמרות טהורות מצדיקי הדרות

הרה"ק הישמח משה מאוהעל זי"ע א - עוברות וסיפורים:

א-א-

כאן, כשאך יצא מחדרו הביע תמיהתו לסוכבי 'במה זכיתי אני הקטן השפל והנבזה שיבוא משיח צדקינו לבקרינו, אתמהה!?!... (דב"ק גליון ב) אמרות טהורות:

ב-ב-

רגיל בפי כ"ק אדמו"ר הנוע"א זצוק"ל: הרה"ק הישמח משה זי"ע היה אומר, שכל זמירות שבת קודש שנתקבלו אצל כלל ישראל כולם ברוח הקודש נאמרו. (דב"ק)

ג-ג-

מרגלא בפומיה דכ"ק אדמו"ר הנוע"א זצוק"ל: הרה"ק הישמח משה זי"ע אמר: שבעת שבני ישראל משוררים החרון 'בבואו מאדום', אין היצר הרע שולט עליהם. (השבת נועם הנשמת)

הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע א - עוברות וסיפורים:

א-א-

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

פעם אחד נודמן הרבי רבי מאטעלע טשערנאבלער זי"ע לאיזה עיר, היה זה בזמן הגזירה הידועה ברוסלאנד לגייס היהודים בעל כרחם לצבא הצאר ימח שמו, אשר כידוע זה היה תלוי בחילולי שבת ובאכילת נבילות וטריפות רחמנא ליצלן, היהודים בעיירה זו היו משחדים את הממונה ומביאים מסמכים רפואיים המוכיחים את אי כשירתם, והממונה מצידו העלים עין מכל אשר נעשה, לא לעולם חוסן ובאותו עת הגיע 'ממונה' חדש רשע ושונא ישראל מטעם הצבא, וכשראה שיש הרבה 'חולים' לאין שיעור... החליט לעשות סוף לדבר הזה, ויצאה 'גזירת הגיוס' מלפניו שמכאן ואילך לא יועיל כל תצדקי להשתמט מחובת הגיוס.

בצר להם פנו היהודים להרבי רבי מאטעלע זי"ע שביקר בעיירתם, ותינו את סכלותם מאותו רשע שונא ישראל, וביקשו מהצדיק שיתפלל בעדם להעביר רוע הגזירה, וביקש הרה"ק מטשערנאביל שרוצה הוא לראותו וליתן עיניו בו, ואמרו לו שבכל יום לפנות בוקר עובר 'הממונה' רוכב על סוסו האביר, ברחוב הראשי הנשקף מאכסניית הרה"ק, וביקש רבי מאטעלע זי"ע שלמחרת בשעה שהרשע עובר מתחת לחלון הבית יציגהו לו.

כך הוה, וכשעבר הממונה על ידי הבית, ניגש הרבי רבי מאטעלע לחלון ונעץ עיניו בו, בו ברגע התחיל הסוס להשתולל והעיף רוכבו מעליו, דרסו ומחצו עד שהתפגר, ממש כדאי' בגמ' (ברכות נז) 'היב ביה עיניה ונעשה גל של עצמות, כן יאבדו כל אויבך ה'. (דב"ק גליון ד)

דרכו בקודש של הרה"ק בלקיחת מעות מאנשי שלומו

ב-ב-

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר הנוע"א זצוק"ל: שמעתי מרבינו הרה"ק מפאשאקאן זי"ע שסיפר מהרה"ק הרבי ר' מרדכי מטשערנאביל זי"ע שנודע דרכו בקודש לתבוע מעות מאנשי שלומו, שכן החזיק את הצדיקים הנסתרים במעותיו, ופעם בא הרה"ק לאיזה עיר ודרש מגביר א' סכום גדול ועצום, הלה הביע את התנגדותו וסירב לבקשתו, צוה הרה"ק ליטול את המנורה מביתו בעל כרחו.

ונימק הרה"ק את הוראתו עפי' הגמרא (ברכות ג:) שמתארת את סדר היום של דוד מלך ישראל, שבכל יום בבוקר נכנסו חממי ישראל אצלו ואמרו לו: 'עמך ישראל צריכים פרנסה' [כוונתם ה' הן על פרנסת הגוף והן על פרנסת הנשמה שבני ישראל צריכים], אמר להם: 'לכו והתפרנסו זה מזה', [פי' שהעם יחזיקו ויפרנסו את הת"ח בפרנסת הגוף, והת"ח יפרנסו ויחזקו את העם בפרנסת הנפש], אמרו לו: 'אין הקומץ משביע את הארי', [פי' שיש ביניהם קמצנים שאינם רוצים להשביע את הארי הוא הת"ח], אמר להם: 'לכו ופשוט ידיכם' וכו' [ר"ל שתקחו מאתם בעל כרחם].

המורם מזה שיש בחינה כזאת להכריח את אלו שנמנעים מלתת, כיון שרק על ידי זה יכול הצדיק להרעיף עליהם השפעה רוחנית. (כ"ק מרן אדמו"ר הנוע"א זי"ע א - נוע"א פר' מטות)

רום מדרית הרה"ק מטשערנאביל זי"ע

ג-ג-

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע: הרב הקדוש מרוזין זי"ע קרא לבנו הרה"ק רבי מרדכי פייוויש זי"ע אדמו"ר מוהסיאטען על שם דוד וקנו הרה"ק רבי מרדכי מוהסיאטען זי"ע

עוברות ואמרות טהורות מצדיקת הרורות - הבשך

רבי מרדכי'לע זי"ע לחדרו פסע לאיטו עקב בצד אגודל תוך שהוא ממשמש בכתלים כמי שמהלך בחושך, והתברר שכל כך זיכך הרה"ק את עיניו שמעצמם אינם מסוגלים לראות אור כזה שנעשה באיזה צד איסור.

ומוסיף מרן רבינו זי"ע, דלאיש כזה המקדש את עיניו בשמירה עליונה, אי 'האור והחושך' היום והלילה' נמדדים בקנה מדה שונה לגמרי מהאיש ההמוני, ואצל הצדיקים ליל שבת קודש היה ג"כ בחינת יום, ולכן על יום השבת לא נאמר בתורה 'זיהי ערב ויהי בוקר' כמו שנאמר בשאר ימים, כיון שליל ש"ק הוא ג"כ בבחינת יום ולילה כיום יאיר. (נעימות יאמרו נא)

עוד בחיים חיות, וכשנשאל רבינו הק' מרוזין זי"ע ועכ"י האין נותן שם אחר דודו בעודו בחיים, נענה מרן מרוזין זי"ע 'דודי הק' מטשערנאביל כבר י"ב שנים שהוא בעולם העליון, הגם שמסתובב ביננו מעט. (כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע - דב"ק)

-ד-

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

פעם לביל שבת קודש בעת שערך הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע את שולחנו הטהור בבית מדרשו, אירע ונכבו הנרות שבחדרו, ובני הבית שנחרדו מהחושך שהשתררה שם הודרו לבקש מהנכרי להדליק את הנרות, כשבר הרה"ק

הדיוט? ער זאגט נאר אזוי. פונקט פארקערט, אז ער זאגט אז ער איז א הדיוט איז טאקע א סימן אז ער איז גאר גרויס! עכ"ל.

עבר לא הרבה זמן ונכנסו הנכדים לרבינו לבקש הבטחה לאחד שהיה זקוק לישועה גדולה. כמובן שדחה אותם בשתי ידיים ואמר לנו: 'מ'דארף גיין צו א צדיק! איך? וואס קען איך...? ענו לו שהוא בעצמו אמר להם שזה הוא סימנו של צדיק, וענה להם: 'ס'איז א קונץ צו זיין א הדיוט און זאגן מ'איז א הדיוט?! ער איז א צדיק און דאס איז א סימן פון א צדיק! (האם זה הכמה להיות הדיוט ולומר שאני הדיוט הוא הרי צדיק ואומר שהוא הדיוט)'

• עד כאן דברנו מהו סימנו של צדיק. ואם תרצה לדעת מה יכול להיות חשש לבעל גאווה, מספר כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים שאחד מחסידי רבינו שאל את רבינו לפני שידוך לבתו, ואמר לרבינו שהבחור הוא גבוה. אמר רבינו זי"ע: 'מ'זאל מברר זיין צו ער איז נישט קיין בעל גאווה, ווייל ביי א הויכער מענטש קען זיך עס מאכן' (צריך לברר אם הוא אינו בעל גאווה כי אצל אנשים גבוהים זה שכיח יותר) ---

• והוא היה אומר, כשאחד נסע לפני חתונתו למעט זמן ללמוד בישיבה וביקש ברכה שיהיה מועט המחזיק את המרובה, אמר ע"ז: 'מועט - אז מ'האלט זיך קליין, דעמאלס קען מען זיין המחזיק את המרובה.'

• ועוד זאת זיכר אז מענין ענוה ובתוך דבריו אמר לי: 'מ'דארף זיך האלטן קליין אז מ'איז גארנישט, דאס איז דער תכלית הידיעה, שלא נדע, און אז מ'זוערט צובראכן קען מען זיך מחזק זיין אז מ'איז ב"ה אנגעקומען צו די תכלית. אבער - מ'דארף ווייטער וויסן אז מ'איז גארנישט!!'

זייטיגע זאך, האלט זיך עס נישט. אזוי אויך די פאר'ן דאווענען און די נאכ'ן דאווענען, אפילו ס'זעהט אויס זייטיגע זאכן - דאס האלט די דאווענען.'

• פעם נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים אל הקודש פנימה לשאול על משפחה אחת שיש להם בת מבוגרת, ועכשיו הגיע הצעה חשובה, בחור כליל המעלות אבל חסרון אחד יש להם שאין להם מומן ולמשפחה זו ג"כ אין מומן. ושאלתו בפיו אם להמתין עוד קצת עד שגיע כזו אשר כן יש להם מומן. אמר רבינו: 'מ'קען שוין נישט ווארטן אז ס'קומט אונטער א גוטע זאך דארף מען צוגיין. און וועגן געלט, דאכט זיך מיר אז זיי זענען באיאנ'ער חסידים, זאל מען ארויסשיקן א שליח צום ציון פון באיאנ'ער רבין' (כבר א"א להמתין אם מגיע הצעה טובה צריך לגשת לשידוך ולגבי כסף נראה לי שהם חסידי באיאן שישלחו שליח לציון של הרבי מביאאן...)

• כן אמר רבינו על המנהג לאכול שליסל - חלה בשבת שלאחר פסח שחלה הוא לשון תפילה, להראות שתפילה הוא המפתח לכל שערי שמים.

\*\*\*

ענוה

כשבאנו לדבר מענין ענוה אצל רבינו זי"ע כמעט שכל דיבור הוא אך לריק שהרי רבינו היה ענוה - וענוה היה רבינו... ונוכל לומר שרבינו זי"ע לא קיים מעולם מצוה זו שבאמת לא החשיב את עצמו לכלום. וכידוע שאמו ע"ה אמרה עליו שהוא 'באלטענער', ולדעתו עד סוף ימיו הצליח רק 'צו נאמאנען דעם טאט'ן', והודעת עצמו מעיד על זה.

• כשעוד היה כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים בחור, בקשו ממנו חסידי רבינו שהוא ילך לבקש מאביו לקצר מעט מעריכת השולחן לביל שב"ק, מכיון שבקיץ היה יכול לסיים אחר הנץ. ואדמו"ר הכניס את בקשתם לפני ולפנים. ענה לו רבינו: 'מענטשן קומען דאך צו הערן דעם טאטנ'ס נייגונם. ווי קען איך מקצר זיין?!' (אנשים הרי באים לשמוע את הניגונים של אבי איך אפשר לקצר?)!

• באחד מהשנים כשחזרו נכדיו מהישיבה בארה"ק ונכנסו לקבל ברכת שלום מרבינו זי"ע, ואחר כמה דקות אמרו לו שהראחמיסטריווקא' רבי שליט"א (ירושלים) אמר שימסרו לרבינו ברכת הדיוט ש... ולא הספיקו לסיים ופסק להם בתנועה של רוגז: 'הדיוט?

וכנראה שזה אמר רק לרבים אבל הוא בעצמו לא היה צריך לכל זה שאפילו כשאחו במידת הענוה תלה אותו גם באבותיו. ומספר הרה"ג רמ"ד סעקולא שליט"א שנכנס פעם לשאול אותו לביל התקדש החג אם מותר לו להסת כיון שרבינו זי"ע נחשב כרבו. השיב: 'ס'איז נישט רבו' וכשטען לו: שהוא כן תלמיד, אמר לו: 'נו, גיב איך דיר רשות', ואח"כ אמר לו: 'דער זיידע (בעל שם ושריית ישראל) האט געזאגט אויף זיך, אז איך וועל זאגן אז איך בין גארנישט האב איך גארנישט ווייניגער געמאכט. מוז איך זאגן אז איך בין ווייניגער פון גארנישט.'

• ובענין זה סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים שלפני מספר שנים הוצרכו לקנות עוד טע"פ רעקארדער"ס (מכשיר הקלטה) לרבינו, ויצאו לעיר לחפש ולא מצאו בשום מקום, עד שמצאו בשיכון סקווירא אחד שהיו לו שני טע"פ רעקארדער"ס. כמובן שלא רצה לקחת כסף, אבל ברכות הוא כן רצה לקבל, ואמר שהוא צריך לשני דברים: א. שבנו - בחור בא בשנים - יתארס, ב. ברכה על ענוה. והכניס את הבקשה לפני ולפנים, ועל הבקשה הא' בירך רבינו בברכה לבבית, וכששמע רבינו את הבקשה השנית, אמר בתמי'הה: 'ענוה?! מ'איז דאך גארנישט!!'

• כשחזרו נכדיו שיחי' בחזרה מארה"ק מהישיבה לפני ימים הנוראים, והיה איתם דבש ששלחו הצדיקים מהתם להכא, וכשמסרו לרבינו את הדבש, קיבל זאת בכזה שמחה (אף שכל אחד מהם היה צעיר ממנו בהרבה וכו') ואף גם זאת כשנכנסו ביום זה אנשים ומקורבים, הציג לפנייהם שרבי פלוני שלח לו דבש ליו"ט...

עוברות והנהגות

פנינים מבגלי ההילולא מלוקט מתוך ספרי אמרות טהורות

י"ח בטבת - הרה"ק בעל הבני יששכר זי"ע:

ראיתי בספר נהרי אש להגה"צ ר' שמעון מזעליחאב זצ"ל הי"ד ששמע מפי אביו ששמע מפי זקינו ששמע בעצמו מפי הרה"ק רבי אלעזר זי"ע בשם אביו הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע שאמר כי זה לעומת זה עשה אלקים (קהלת ז, י"ד), בבערלין יושב רשע, ראש המשכילים, וכותב ספרים שכל הלומד בהם לא ינצל מדינה של גיהנום, לעומת זה יושב איש קדוש בעירנו ליווארנו - כוונתו על החיד"א - וכותב הבה ספרים שכל הלומד בהם לא יפטר מן העולם בלא תשובה.

\*\*\*

בספר בני יששכר מרבה להביא מדברי החיד"א, והוא חידוש, שהרי היה קרוב לדורו, אמנם לפי האמור בספר נהרי אש חשבתי - "איך זאג נישט קיין פשט" - כי הרה"ק הבני יששכר זי"ע היה לוחם בכל כוחו כנגד ההשכלה וכתות המשכילים, ואף חיבר ספר שלם מיוחד מעין גנים כנגד ההשכלה וספרים חיצונים, על כן מרבה להביא מספרי החיד"א שהיה זה לעומת זה לעומת המשכילים, כי הלומד בדבריו הק' מכניע את המשכילים. (הר"ג עמוד פ"ו)

י"ח בטבת - הרה"ק ר' משה מקאריסטשוב זי"ע:

א. שמעתי מכ"ק מו"ח זצוק"ל אשר בשנותיו האחרונים של הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זי"ע כאשר כבר תש כוחו מלנסוע בכל העיירות ברוסיה - אמנם הרי צריכים לנסוע - היה דרכו לנסוע לעיר זיטאמיר ולשבות שם כמה שבועות, בכל פעם שהיה מופיע שם היו כל היהודים הדרים מסביב מתקבצים ובאים אליו עם פתקאות להתברך מפה קדשו להפקד בדבר ישועה ורחמים.

באחד הפעמים הגיע אחיו הרה"ק ר' משה מקאריסטשוב זי"ע שדרכו ועבודתו כידוע היתה בפשטות ושפלות הרוח בהצנע לכת מופלגת - העמיד עצמו בתוך העולם בפשטות, כמו שאר כל האנשים,

ידוע העובדא שכאשר נתחלקו בני הרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע את ירושת אביהם, ראה הרה"ק ר' יוחנן מראהמאסטרייוקא זי"ע שלא נשאר לו כלום ורצה לקחת את ה"גארנישט", וראה שכבר קדמו בזה בירושה אחיו הרה"ק ר' משה מקאריסטשוב זי"ע, ולכן אמר הרה"ק ר' יוחנן שהוא יקח את "גאר גארנישט", וכידוע שאדמור"י בית ראחמיסטריווקא לדורותיהם התנהגו בעונה ובפשטות באופן מופלא ביותר.

\*\*\*

אצל רבינו זי"ע בלט מידה זו ביותר בכל התנהגותו במשך כל ימי חייו, וכאשר עלו נכדי רבינו זי"ע ככלות השבעה אל מחברתו הטהורה הרבנית הצדקנית תליט"א ורצו לשמוע עובדות על בעלה הגדול רבינו זי"ע, התבטאה הרבנית תליט"א שעכשו בימי השבעה שמעה כ"כ הרבה סיפורים והיא לא ידעה שזהו סיפורים, הרי כל מה שמספרים זה היה כל ימי חייו למשך שבעים שנים האחרונים דבר יום ביומו אין לה מה לספר.

\*\*\*

וכן לא הכיר בכל גינוני האדמורו"ת והכבוד שרחשו כלפיו, ורבים מהמקורבים מספרים שכאשר נכנסו אליו ואמרו לו מ'איז עקומען צום רעבין אויף יו"ט, היה משיב חס ושלום! א רבי!, או שהיה מתבטא הלא! הלא!.

\*\*\*

סיפר א' מהנכדים שבשנים האחרונות נכנס אליו לפני הושענא רבא ואמר לו שבא עולם גדול על הימים האחרונים של יו"ט, ענה רבינו זי"ע בזה"ל: "היתכן אז מ'קומט", אמר לו הנכד שהם רוצים לבוא, ענה לו רבינו זי"ע בזה"ל: "איך בין גארנישט מ'זאל זעהן צו גיין צו אנדערע".

\*

סיפר בנו כ"ק אדמור"ר שליט"א מאוק ען ויין אחרי פטירת הלב שמחה זי"ע המשיך באדמורו"ת גור אחיו הפני מנחם זי"ע, ובהיות רבינו זי"ע בארץ ישראל נכנס אליו, וכידוע שבעל הפני מנחם זי"ע היה ענותן גדול, ואמר הפני מנחם לרבינו זי"ע בזה"ל: "אוי לו למי שהעולם טועין בו, אז מ'זעצט זיך אויף א שיינע בענקל קען מען נישט שפעטער זיך אויף א פשוטע בענקל", וכשיצא רבינו זי"ע לאחר הביקור, אמר רבינו לסובביו בזה"ל: "איר האט גיהערט א פסק וואס איך האב באקומען אוי לו למי שהעולם טועין בו", ולא עלה על דעתו בכלל שהפני מנחם אמר זאת על עצמו ולא התכווין על רבינו, אבל רבינו זי"ע מיד קיבלו כפסק.

\*\*

סיפר א' מבאי ביתו שפעם בא' מחתונת נכד רבינו זי"ע הגיע להשתתף בחתונה אחד מאדמור"י העיר שהיה עדיין צעיר לימים ורבינו קיבלו בחביבות יתירה וכידו מאוד וקם מלוא קומתו, אחר החתונה שאלו את רבינו זי"ע מפני מה כבדו כ"כ, ענה רבינו בפשטות: "שלפני שבוע חיתן הרה"ק ר' שלמה מבאבוב זי"ע את א' מנכדיו והלכתי להשתתף בהחתונה וכיבד אותי הרה"ק מבאבוב זי"ע, אח"כ חשבתי לעצמי שאם הרה"ק מבאבוב מוריד עצמו כ"כ עד שאפי' אותי הוא מכבד, וא"כ למה שאני לא יכבד אחרים", ולא עלה דעתו בכלל שהרה"ק מבאבוב כיבדו כערכו

\*\*\*

סיפר א' מהנכדים שפעם נסע אל כ"ק אדמור"ר מפשעווארסק שליט"א לאנטווערפן, ולפני שנסע נכנס אל רבינו זי"ע להפרד, ושאל את רבינו זי"ע אם הוא מכיר, ענה רבינו זי"ע ודאי שהוא מכיר אותו הרי הוא נסע הרבה אל מו"ח זי"ע וגם אצלי הוא היה כמה פעמים, ושאל הנכד האם לשלוח לו דרישת שלום, ענה רבינו זי"ע "איך וויס נישט צו ער געדענקט מיר", וחשב קצת, ואח"כ אמר לו "זאג אים אז סקווערער רעביס איידעם שיקט א גריס, אפשר וועט ער זיך דערמאנען ווער איך בין" (אמרו לו שחתן הרבי מסקווער שולח לו פריסת שלום אולי הוא יזכר) עד כדי כך בפשטותו שלא ידע בכלל שיודעים ממנו ומכירים אותו וזוכרים אותו.

\*\*\*

סיפר הרה"ח ר' יעקב פיגה שליט"א שהיה מסיע את רבינו זי"ע ברכבו רבות בשנים, שהיה פעם שנסע רבינו לעיר מאנסי לנחם אצל א' מהרבנים שנפטר, כשיצא מבית האבלים היה שם הגאון ר' אברהם קלמנוביץ' זצ"ל ראש ישיבת מיר ושאל אם אפשר ליסע אתם, ורבינו זי"ע מיד השיב בחיוב ואמר לנהג באווננו לנסוע לביתו בפלעטבוש ואח"כ לנסוע לבורו פארק, באמצע הדרך שאל הגאון הנ"ל את רבינו זי"ע שאלות בענינים שונים, - יש לציין שהגאון הנ"ל לא ידע מי הוא זה רבינו זי"ע, - ובין הדברים שאל לרבינו זי"ע מה היה לו עם הרב שנפטר כעת, ענה רבינו זי"ע שהוא היה נכנס אצלי מפעם לפעם לדבר אתי, שאל הגאון הנ"ל מה דיברו, ענה רבינו בפשטות מ"האט געשמעטסט פון אמונה און בטחון", ושאל הגאון הנ"ל עוד לרבינו זי"ע במה הוא עוסק לפרנסתו, ענה רבינו זי"ע "איך האב א שול, מענטשן קומען אריין און מ'לאזט עפעס איבער" (יש לי בית מדרש ואנישם נכנסים ומשאירים משהו), אחר הנסיעה ביקש רבינו זי"ע את מחילת הנהג שהטרייט

נעשה בהשגחה פרטית. (ח"ב עמ' ס"ו)

**כ"א בטבת - הרה"ק בעל  
השארית ישראל מווילעדניק  
זי"ע:**

א. בשארית ישראל להרה"ק מווילעדניק זי"ע (שער הזמנים דרוש לר"ה) איתא "א פלאדיגע ווארט", אשר לפעמים יתכן שיהיה אדם יושב ולומד אחר חצות הלילה בביתו או בבית המדרש, "ער זיצט און לערנט געשמאק", אבל הוא יודע מזה בעצמו, "ער פיהלט זיך אביסל גרויס", ובאותו זמן יושב לו חייט בביתו ועובד עבודתו, "און ער ברימט זיך אונטער מיט א צובראכנקייט" ניגוני הפיוטים מתפילות הימים הנוראים, ובכך תן פחדך וכדומה, הנה יתכן שיהיה בביתו של החייט יותר השראת השכינה מאצל זה שיושב ולומד, כי על המתגאה איתא (סוטה ה.) אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור במדור אחד, ואילו על השפל ברוך נאמר (ישעיה נ"ז, ט"ו) אשכון את דכא. (ח"ג עמ' שט"א)

\*\*\*

ב. בשארית ישראל (שער ההתקשרות דרוש ה' מאמר ב') כתב לפרש מה שאנו אומרים בפיוט ערב ר"ה (ד"ה שלש עשרה מדות) "צרופה אמרתך לחלות על עם אלה", דהיינו התפילות שתיקנו אנשי כנסת הגדולה, האותיות שלהן עצמן, מתפללות על ישראל ופועלים כל טוב. (ח"ה עמ' שצ"ט)

**כ"ב בטבת - הרה"ק ר' שמואל  
העלליר זי"ע אבד"ק צפת:**

שמעתי מזקן אחד בצפת ששמע מהגה"צ רבי שמואל העלליר זצ"ל אב"ד צפת, שבהיותו ילד היה פעם אצל הרה"ק הרבי החוזה מלובלין זי"ע, והיה דרכו של הרבי מלובלין זי"ע שבכל ערב ש"ק היה הולך לבית המדרש ומעביר הסדרא מתוך ספר תורה, ולא הניח אז לשום אדם להיות בביהמ"ד, אמנם רבי שמואל שהיה חפץ לראות מה עושה אז הרבי, הלך והחביא עצמו תחת אחד הספסלים שבביהמ"ד, וראה שלפני שהתחיל להעביר הסדרא

ופתקו בידו, בו כתב "משה בן חיה שרה להנצל ממחשבות זרות", דרכו של הרה"ק ר' אהרן זי"ע היה שבשעת קריאת הפתקאות היה יושב ולא הרים עיניו לשום אדם, כאשר נכנס הרה"ק רבי משה וקרא הפתקא - "משה בן חיה שרה" וכו', הרים תיכף את עיניו ואמר: "דו ביסט דאס, ווי קומט דאס צו דיר" ... השיב הרה"ק רבי משה: "איך חס וחלילה, נאר פון דער עולם וואס קומט צו מיר!" כששמע זאת הרה"ק ר' אהרן זי"ע נחה דעתו ואמר: "אה, זאל דער אייבערשטער העלפלן!" (ח"ג עמ' קע"ד)

\*\*\*

ב. שמעתי מפי אב"ד הרה"ק רבי דוד זי"ע, שפעם שאל אחד את הרה"ק ר' משה מקאריסטשוב זי"ע למה אינו אומר תורה, נענה הרה"ק ואמר ומה אתה חושב הטעם למה איני אומר תורה, אמר האיש ההוא מסתמא הטעם הוא כי הרבי אינו יכול לומר, שאלו הרה"ק האם אתה מוכן לישבע על זה שאיני יכול לומר תורה, וענה הלה שבדואי אינו יכול לישבע עי"ז, אמר לו הרה"ק אבל אם אתחיל לומר תורה אז כבר תוכל לישבע שאיני יכול לומר.

אין לנו השגה בזה, ורק מחמת ענוותנותו אמר כן, והלא שמעתי מכ"ק אממו"ר זצוק"ל שהרה"ק רבי משה מקאריסטשוב זי"ע עשה חיבור על כל המדרש, אבל אחר כך ראה באיזה ספר שהזוה"ק נתגלה ע"י האר"י הק' אבל המדרש היא טמיר ונעלם עד ביאת משיח - דברים אלו איתא בספה"ק בית אהרן (ליקוטים דף קמ"ה ע"א) בשם צדיקים, אבל איני יודע אם לזה כיוון הרה"ק - ואמר וועל איך עס גיין מגלה זיין ... ולקח כל החיבור ושרפו! (ח"ד עמ' קנ"ב, קנ"ג)

**כ"א בטבת - הרה"ק ר' יהודה  
לייב המוכיח מפולאנה זי"ע:**

הרה"ק המוכיח מפולאנה זי"ע פ' הפסוק מקרה הוא בלתי טהור הוא (שמואל א' כ', כ"ג), דמי שאומר על איזה דבר הנעשה שמקרה הוא, זהו סימן מובהק שהאיש הזה הוא בלתי טהור, כי צריכין להאמין שהכל

בכה מאוד ואמר: הרי כתוב (תהלים ג, ט"ז) ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי, א"כ איך אוכל להעביר הסדרא, וקיבל על עצמו לשוב בתשובה, אח"כ חזר ואמר: "אבער לעצטע וואך האסטו דאך אויך אזוי געזאגט" ... (הלא בשבוע הקודם גם אמרת כך) ושוב התחזק ואמר "אבער פון יעצט אהן איז עס מיט אן אמת, נישט נאר געזאגט"! (אבל המכאן ואילך יהיה זה עם אמת לא רק באמירה) וסיפר רבי שמואל שכאשר ראה ושמע כל זה נפל עליו פחד ואימה גדולה מבכיות הרה"ק זי"ע ונס החוזה. (ח"ה עמ' כ"ד)

**כ"ד בטבת - הרה"ק בעל התיא  
זי"ע**

בהזדמנות שמעתי מכ"ק מו"ח זצוק"ל, שכאשר יצא הרה"ק הרב [בעל התיא] זי"ע מן המאסר בעיר פעטערבורג, היה צריך לשהות שם קצת בשל סידורי ה"פאפירן", ושהה אז בביתו של איזה רב מתנגד, לאחר מכן אמר שאותו לילה ששהה בביתו של זה היה קשה לו יותר מכל המאסר, בהיותו אצלו שם ראה את הספר הק' נועם אלימלך מונח על הרצפה, והלך תיכף והגביהו ונשקו, שאל אותו רב מהו מהות מחבר הספר, השיב לו הרה"ק הרב זי"ע: אילו היית מניח את המחבר בעצמו על הרצפה והיית דורס עליו, גם כן לא היה איכפת לו כלל מרוב שפלות רוחו! (ח"ג עמ' כ"ה)

ל"ט

הרבנית הנרקנית

מרת צפורה הלברשטאם ז"ה

מת"ק הרה"ק ר' חיים יצחק

מראחמאסטרווקא זי"ע

א"ה ב"ק ארמו"ר מבארניב שליט"א

להגל השלושים לפטירתה

י"ה בסלו תשפ"ד

# מחשבת חיים

חידושי תורה בהלכה, אגדה והליכות חיים בפרשת השבוע וענינא דיומא  
מבאר תורתו של מורנו הרב הגה"צ אב"ד מחזיקי הדת ציריך זצוק"ל בעל מחשבת חיים

פרשת ויחי - שנה י' גליון שע"ד (נ"ב)

## מאוצר החיים

**בענין אם ברכת בורא נפשות אחר  
אמילה ושתי' הוי סילוק גם משתי'  
כשרוצה להמשיך בשתי'**

תשובה בכת"

בס"ד, כ"ו תשרי תשמ"ח

לכבוד ידי"נ הרה"ג ר' שליט"א אב"י בקהילתנו פה  
ציריך יע"א

אחדשה"ט ב'ידידות.

ע"ד שאלתו במי שאוכל ושותה וגמר באכילתו ורוצה  
להמשיך בשתיה, וחושש שלא יעבור עליו שיעור עיכול  
על אכילתו, ולכן רוצה לברך ברכת בורא נפשות, ובכן  
נסתפק אם יכול אח"כ להמשיך בשתיה, ולא יצטרך  
לברך ברכת שהכל פעם אחריה, כיון שלא הסיח דעתו  
מהשתיה, או דלמא כיון שבירך בורא נפשות, הוי זה נמי  
סילוק לגבי השתיה.

והנה מעלתו שאל שאילתא זו לפי צד הסברה  
ההמשך השתיה לא מהני למנוע השיעור עיכול של  
האכילה, ברם מהמג"א (סימן קפ"ד סק"ט) משמע דגם ע"י  
שתיה כלא נתעכל דמי ע"ש הי"ב.

אבל באמת שאלה זו אפשר לשאול בפשיטות יותר,  
לפי דעת האבן עזר שחולק על המג"א (סימן קפ"ד סק"ט),  
וסובר באם עבר שיעור עיכול אע"פ שאבד את הברכה  
האחרונה, אפה"כ אם ממשיך לאכול ולא הי' היסח  
הדעת אינו צריך לברך לפני', ופסקו האחרונים כוותי',  
עיין משנ"ב (ס"ק י"ז). והנה כותב הביאור הלכה (ריש  
סימן ק"צ) דמ"מ יש לו לברך בורא נפשות טרם שיעבור  
השיעור עיכול כדי שלא יפסיד את הברכה האחרונה על  
מה שכבר אכל. ומעתה יש להסתפק כיון שכבר בירך  
בורא נפשות, אבל הלא באמת דעתו להמשיך באכילתו,  
א"כ מה דינו לגבי הברכה הראשונה וכספקו של מעלתו.

ולכאורה יש להביא רא"י מדברי המג"א (סימן ק"צ סק"ג)  
שכתב בכוס של ברהמ"ז ושתה היין של הכוס והי' דעתו  
לשתות עוד, אבל בירך מיד אחרי כוס של ברהמ"ז, דאין  
צריך לברך עוד הפעם על היין ע"ש, א"כ מבואר כיון שהי'  
בדעתו לשתות עוד אין הברכה האחרונה שבירך סילוק.  
אמנם כבר תמה עליו הא"ר דא"כ למה מברכין כלל על  
הכוס של ברהמ"ז הלא כבר שתה יין בתוך הסעודה והי'  
דעתו לשתות נמי כוס של ברהמ"ז, וא"כ מבואר דהוי  
סילוק, ותירץ הא"ר דאולי טעות שאני, והביאור הלכה  
מביא מכמה אחרונים שגם בזה דה"י טעות צריך לברך.

## מבאר החיים

**אנא שא נא פשע אחיך וחסאתם וגו'  
עבדי אלוקי אביך - אנא השם**

וכתב עוד וז"ל: ועדיין צריך טעם  
לזה למה נשתנו שני שמות הללו  
דאמרינן להו טפי מאחריני, משום  
דדרשינן באיכה רבתי קרא דכתיב  
ביחזקאל א' ואני בתוך הגולה  
וקרא דכתיב בירמיה מ' והוא  
אסור בזיקים כביכול הוא בעצמו  
והיינו הושענו שיושיע לעצמו  
עכ"ל. ובטור או"ח (סימן תר"ס)  
הוסיף לבאר זה, וכתב וז"ל: ומה  
שמזכירין אלו השנים [שמות] על  
שם עמו אנכי בצרה עכ"ל.

ונראה דפעמים שה' מושיע  
אותנו מחמת שרואה בעניינו  
ומרחם עלינו בשמעו את  
זעקותינו ואת שועתינו, וזהו ענין  
לשון אנא שתרגמו בבעו דהיינו  
שאנו מתחננים ומבקשים על  
נפשותינו, ויש שה' מושיענו למען  
שמו הגדול שלא יתחלל ח"ו, ואז  
שייך להזכיר בבקשת הכפרה את  
השם כלומר שיכפר למען כבוד  
שמו. אולם כשזוכים להכנעה  
גמורה ולבטל רצוננו מפני רצונו,  
ושגם בעניינו וצערנו אנו חושבים  
בעיקר על כבוד שמו יתברך, וכל  
בקשתינו להושיענו הוא עבור  
כבוד השי"ת, אז אנו זוכים וגם  
מרגישים שצערנו הוא כביכול  
צערו של הקב"ה ככתוב עמו אנכי  
בצרה ובצרתם לו (ישעיה ס"ג), וזהו  
אנא ה' שגם בקשתינו אנא היא  
למען ה', וזהו בגימטריא אני והו'  
שהם שני שמות אלו שבשם ע"ב  
שמרמזים על עמו אנכי בצרה,  
ודו"ק.

והנה בחטא העגל התודה משה  
רק באנא, שבגודל חטאם לא זכו  
עדיין לבקש על נפשם רק באנא  
ולא בשם, וגבי עגלה ערופה כיון

ויצו אל יוסף וגו' אנא שא  
נא פשע אחיך וחסאתם כי רעה  
גמלוך ועתה שא נא לפשע  
עבדי אלוקי אביך וגו' (בראשית נ'  
י"ז).

איתא בילקוט: אמר הקב"ה  
אתם אמרתם בלשון אנא, עתיד  
כהן גדול ליכנס לבית קודש  
הקדשים, ומלמד סניגוריא על  
בניכם בלשון אנא השם. ויש  
לשאול איזה סניגוריא מיוחדת יש  
בלשון אנא השם.

ובגמ' יומא (ל"ז ע"א) ומנין  
שבאנא [יהא וידוי זה של כה"ג  
ביוה"כ] נאמר כאן כפרה ונאמר  
להלן בחורב כפרה [במעשה  
העגל] מה להלן באנא [אנא חטא  
העם הזה וגו'] אף כאן באנא, ומנין  
שבשם נאמר כאן כפרה ונאמר  
בעגלה ערופה כפרה מה להלן  
בשם [כפר לעמך ישראל אשר  
פדית ה'] אף כאן בשם. ומוקשה  
התם בגמרא אמאי לא ילפינן גם  
עגלה ערופה בג"ש מחורב שתה"י  
באנא ומסיק בקשיא, עי"ש.  
רואים אנו מזה שיש ענין מיוחד  
שבעגל התודה משה רבינו באנא  
ולא בשם, ובעגלה ערופה הכהנים  
אומרים בשם ולא באנא, ואילו  
ביוה"כ מתודה כה"ג גם באנא וגם  
בשם.

והנה בגמ' סוכה (מ"ה ע"א) תנינן  
מצות ערבה כיצד וכו' בכל יום  
מקיפין את המזבח פעם אחת  
ואומרים אנא ה' הושיעה נא אנא  
ה' הצליחה נא, ר' יהודה אומר  
אני והו' הושיעה נא. וכתב שם  
רש"י וז"ל: בגימטריא אנא ה' ועוד  
משבעים ושתים שמות הן וכו'.  
ובתנ"י שם הביא את פ' הקונטרס

מבואר החיים

ובאמת יש לנו בזה גמרא מפורשת בחולין (דף פ"ו ע"ב) שחט וכיסה והי' בדעתו לשחוט עוד, דאין צריך לברך שוב על השחיטה, ומקשה הגמרא מ"ש מאמר הב לן ונברך, ורוצה עוד לשתות דבעי ברוכי, ומתוך, התם ברוכי ומשתא בהדדי א"א, אבל הכא יכול לשחוט בידו אחת ולכסות בידו השני'. והנה מה דאמרין דבאמר הב לן ונברך צריך לברך אין זה רק משום דהוי היסח הדעת מהשחיה, דהרי הגמרא רוצה ללמוד מזה דה"ה בשחיטה בשחט וכיסה דחייב שוב לברך על השחיטה, והתם הרי ה' דעתו לשחוט עוד, אבל כוונת הגמרא בזה דכל שעשה מעשה של גמור נסתלק ובעי ברכה אחריתא, וברכת המזון הוא גמור של מעשה, וסברו בגמרא דה"ה כיסוי הדם הוי גמור מעשה דשחיטה ובעי ברוכי אח"כ ואעפ"י שהי' דעתו לשחוט עוד, כן פירש בתוס' הרא"ש. ומשני הגמרא כיון דאפשר לשחוט ולכסות בהדדי לא הוי גמור מעשה.

עכ"פ מבואר להדיא דברהמ"ז הוי גמור וסילוק אפילו באופן שהי' דעתו לשתות אח"כ, ולא דוקא ברהמ"ז, אלא ה"ה כל ברכה אחרונה, דהרי הגמרא רצה לומר דה"ה כיסוי הדם להוי גמור לגבי ברכת שחיטה. וכן יש להוכיח מדברי התוס' שם שהר"ר יום טוב רצה להוכיח מכאן באם התפלל באמצע הסעודה צריך לברך אח"כ, והרי התם בודאי דעתו לאכול עוד, והתוס' חלקו עליו רק משום דסברי דתפלה לא נחשב כסילוק.

מסקנת הדברים דכל ברכה אחרונה הוי כסילוק והיסח הדעת, אפילו אם הי' דעתו להמשיך באכילה ושתיה.

ובזה הנני דו"ש כה"י בידידות ומברכו בכט"ס.  
משה חיים שמרלר

מבאר החיים

שלא פשעו ביי"ד ברציחת החלל [וכמו שאמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה וגו'] לא שייך כ"כ לבקש באנא, ומשום זה עיקר בקשת הכפרה היא למען שמו יתברך שלא תטמא ארץ ישראל וזהו בשם.

אולם ביום הכפורים שזוכים ישראל לתשובה שלימה ולכפרה גמורה וכמו שנאמר ויאמר ה' סלחתי כדברך, אז זוכים ישראל להכנעה גמורה וממילא מתגלה לכל שבצרתם לו צר ולכן זכו גם שכהן גדול מתודה עבורם ומלמד עליהם סניגוריא באנא השם. אבל הא שזכו ישראל לכת זה של ביטול הגמור לרצון ה', מכח שבטי י-ה בא להם, שהם אמרו ליוסף אנא שא נא לפשע אחיך וגו' שזו היא הכנעה ובקשה עבורם משום שהם אחיו, אבל הם הוסיפו לומר שעיקר בקשתם היא ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך שהוא כבוד השי"ת וזהו בחינת אנא השם, ומשום כך זכו גם בניהם לדרגא זו, ועל כן הכה"ג מלמד עליהם סניגוריא ביה"כ באנא השם. ומכח וידוי זה ודרגא זו של אנא השם זוכים ישראל להקפץ בחג הסוכות את המזבח ולומר אני וזה הושיעה נא שהוא גימטריא של אנא השם. (תש"ב)

שיח חיים

בדברי האוחה"ק דהמזון להשקות חבירו כוס סם מות והשקהו יין אינו חייב וזכאי דיני שמים מאי שניא מאשה שנדרה בנוזר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ושתתה יין ונטמאה למתים

דריש צוציאתא שוור, אזל אתייה ניהלה, כי אתא לביתיה הוה קא שגרא דביתיה תנורא, סליק וקא יתיב בגויה, אמרה ליה מאי האי, אמר לה הכי והכי הוה מעשה, אמרה ליה אנא הואי, לא אשגח בה עד דיהבה ליה סימני, אמר לה אנא מיהא לאיסורא איכווני, כל ימינו של אותו צדיק היה מתענה עד שמת באותה מייתה וכו', ועלה מייתייה הך קרא דאשה הפרם וגו'. הרי אף שקיים מצוה דעונתה לא תגרע, מ"מ היה סבור דשייך ב' הך דוה' יסלח לה.

ותי' כבוד רבינו זצ"ל לבאר דעת האוחה"ק דלא קאי אהא דלא בעי סליחה וכפרה משמיא, אלא דייק בלשונו 'שאינו מתחייב כלום, והרי הם פטורים וזכאים גם דיני שמים', הכוונה דאין בהם עונש, ואינו סותר לזה' יסלח לה, שהוא ענין סליחה וכפרה, אבל עדיין הם זכאים. ועיין עוד בפמ"ג (א"א סימן שכ"ח סק"ח) מה שכתב בדעת הרמב"ם הלכות שבת (פ"ב ה"טז). או י"ל דלא היה מחויב כמבואר ברש"י בד"ה דפריש וכו' מחמת זקנה וכו' ע"ש. (רשימות כתבי תלמידים, נדפס בגליון מחשבת חיים שנה ו' גליון ט' - ר"כ)

כמה וכמה, איסי בן יהודה אומר, ולא ידע ואשם ונשא עונו, על דבר זה ידו כל הדווים ע"ש.

ובשו"ת בית יצחק (יו"ד סימן ח' אות ח') כתב דכל שנתכוון לדבר איסור אין צריך כפרה כלל, ורק אם עלה בידו דבר הרשות ע"ז נאמר וה' יסלח לה, והאוחה"ק איירי דלבסוף השקה כוס יין לחבירו, וכהאי דאיירי בה הפסוק ביוסף הצדיק שהחיה עם רב, ע"ז א"צ כלל סליחה וכפרה, והוכיח כן מדברי הלבוש (יו"ד סימן קנ"ז ס"ב) ע"ש.

ושאל ח"א שליט"א כמה דמבואר בהאי סוגיא בקידושין דמייתי עובדא דרבי חייה בר אשי הוה רגיל כל עידן דהוה נפל לאפיה הוה אמר הרחמן יצילנו מיצר הרע, יומא חד שמעתינהו דביתיהו אמרה מכדי הא כמה שני דפריש ליה מינאי, מאי טעמא קאמר הכי, יומא חדא הוה קא גריס בגינתיה, קשטה נפשה חלפה ותנייה קמיה, אמר לה מאן את, אמרה אנא חרותא דהדרי מיומא, תבעה, אמרה ליה אייתי ניהליה להך רומנא

באוחה"ק בפרשת ויחי (בראשית נ"ב) עה"פ ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחיות עם רב. וכתב וז"ל ק: והרי זה דומה למתכוין להשקות חבירו כוס מות, והשקהו כוס יין, שאינו מתחייב כלום, והרי הם פטורים וזכאים גם דיני שמים, עכ"ל.

וכבר העירו בזה האחרונים מדברי הגמ' בקידושין (דף פ"א ע"ב) אישה הפרם והי' יסלח לה במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנוזר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין ומטמאה למתים, רבי עקיבא כי הוה מטי להאי פסוקא הוה בכי, אמר ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, אמרה תורה צריכה כפרה וסליחה, מי שנתכוין לאכול בשר חזיר, ועלה בידו בשר חזיר, על אחת כמה וכמה, כיצא בדבר אתה אומר, ולא ידע ואשם ונשא עונו, כשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה היה בוכה, ומה מי שנתכוין לאכול שומן ועלה בידו חלב אמרה תורה ולא ידע ואשם ונשא עונו, מי שנתכוין לאכול חלב ועלה בידו חלב על אחת

# ויקרא שם בשם השם קל עולם ויטע אש

ניצוצי חיזוק והתדרוממות  
משיחותיו של המשפיע הגאון הצדיק  
רבי שמואל אהרן לידר זי"ע ועבי"א

## עובדות והנהגות

### עניני שבת ח"ה

#### המחכים בבנין אריאל - ביום השבת קודש שיטו ושמוח

סיפר נכדו להבחל"ח הרה"ג אליהו דוד שצ'יגל שליט"א, שפעם שוחח עם רבנו בשבת, והתחיל לדבר ולהזכיר לפניו אודות מה שדיבר עם מרן המשגיח הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זיע"א בענין הרגשת אבלות על החורבן. אך רבנו מיד היסה אותו, ולמרות שצפייתו לגאולה וצערו על הגלות מן המפורסמות הן, בשבת קודש הוא לא רצה לדבר בענין זה.

#### יש עוד שבת לפני החג...

סיפר נכדו הרה"ג ר' יעקב ישראל שצ'יגל שליט"א, ששהה לצידו בבית החולים בערב שבת שבין יום הכפורים לסוכות בחודש האחרון לחייו:

"באותו זמן הגיעו לבית החולים חבורת משמחים, שבאו לרקוד ולשמח את המאושפזים במחלקה שם, לכבוד יום טוב של סוכות הקרב ובא. עוד קודם שבאו לחדרו שמע רבנו את קול שירתם מחדר אחר, ומיד שאל אותי האם אלו ששרים שם הם יהודים חרדים, והשבתי לו שכן, ונחה דעתו, והוספתי ואמרתי לו שהם 'חסידים אידן' ושרים 'ושמחת בחגיך', וקרנו פניו. אך מיד העיר בתמיחה, שהרי יש עוד שבת לפני החג, ואיך כבר שרים ושמחת בחגיך?!"

אחר כך הם הגיעו גם לחדרו, ואף אצלו התחילו לשר 'ושמחת בחגיך', ושוב אמר שכעת עוד יש שבת, ואכן הם עברו לשרי שירי שבת."

#### השבת האחרונה

מתאר נכדו הרה"ג ר' יוסף צבי לידר שליט"א:

"בליל שבת האחרון בחייו - שבת בראשית כ"ז בתשרי ה'תשע"ז - נכנסו נכדיו לחדרו בטיפול נמרץ והשמענו באוזניו בקול רם פסוקי 'ויכולו'. כששמע את הפסוקים פקח את עיניו והסתכל עלינו בתדהמה ובמרבץ עיניו ושיטתו..."

## עניני הפרשה

### ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה

**שנה** [מז, כח] מפרש **בבאר מים חיים** 'שבע עשרה' הוא בגימט' ט"ב רומז לבחינת הקדושה, כי טוב הוא היפך הרע וזה בחינת צדיק השמור לגמרי כמו שכתוב (ישעיה ג, י) **אמרו צדיק כי טוב**, והענין הוא שקליפת מצרים היא הקליפה הקשה והחזקה ביותר והיא היפך הגמור מבחינת הטוב, ולכן בא יעקב אבינו למצרים להכניע את קליפת מצרים בחינת הרע כדי שיוכלו ישראל לעמוד ולהחזיק שם אחר כך בגלות, ועל זה טרח ויגע בכל יכולתו, וזהו שאומר הכתוב "ויחי יעקב בארץ מצרים" שהיתה

חייתו שם בשלימות חיים של ברכה חיים של שלום, ואף שהיתה מצרים קליפה קשה מכל מקום הוא היה חי בצדקותו שם בשלימות, "שבע עשרה" הוא מספר ט"ב, רומז שעבד להכניס ולהגביר שם בחינת הטוב דהיינו בחינת הקדושה היפך מצרים שהיא בחינת הרע.

\*\*\*

וזהו גם הענין שישבו בארץ גושן כמו שמסיים הפסוק בפרשה הקודמת (פסוק כז) **וישב ישראל בארץ גושן**. ויש מפרשים שישבו בארץ גושן משום שהיה בה קדושת ארץ ישראל, וכן מוזכר גם ביהושע (י, מא; יא, טז) שגושן היתה בתוך תחומי ארץ ישראל, [אמנם ברד"ק כתב שם היה גושן אחרת ולא זו של מצרים]. **ובאור החיים הק'** פירש (לעיל שם) שנקראת "גושן" מלשון הגשה, שכל ניצוצי הקדושה שנסקעו במצרים הוגשו שם להשי"ת, שכל מקום שישבו שם ישראל במצרים קדשו המקום ביישבתם וכל ניצוצי הקדושה ששם נמשכו אליהם כמו מגנט, וממילא מובן שחל על המקום ההוא קדושת ארץ ישראל כיון שהגישו שם הכל לקדושה

\*\*\*

ובספרים פירשו 'ויחי יעקב' מלשון חיות, שיעקב אבינו הכניס קצת חיות

דקדושה במצרים, שמצד עצמה היתה ארץ מצרים מקום נמוך ומלוכלך בבחינת מת וכשהגיע יעקב למצרים הגביה אותה קצת והכניס בה בחינת חיות, וזהו ויחי יעקב בארץ מצרים.

**ובשפת אמת** (תתל"א; תרס"א) כתב בשם החידושי הר"מ זי"ע שיעקב הוא מידת אמת, וזהו **ויחי יעקב בארץ מצרים** רומז שבכח בחינת האמת הצליח להתגבר אף על בחינת ההסתר והקליפה של מצרים ולמצוא החיות ולהחזיק שם, וזהו תמיד הכח של כלל ישראל על ידי מידת האמת, ע"ש.

\*\*\*

### ובאור החיים הק' פירש "ויחי יעקב

**בארץ מצרים שבע עשרה שנה** רומז שאלו הי"ז שנים היו ימים הטובים ביותר של יעקב אבינו והם היו הימים שהיה לו בהם חיות שבהם ישב בכבוד ובנחת בכל הענינים, מה שאין כן בכל השנים הקודמות שהיו כולם בצער ע"ש. וגם זכה לראות אז הרבה מיוצאי חלציו כולם עובדי ה' וכמו שאמרו חז"ל (פסחים נו) שאמרו לו בניו "כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד", ומאז ידע כבר בבירור שגם כל הדורות הבאים ילכו בדרך זו (יעו"ל לקמן מט, א) ולכן אמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, פ' שלעולם ועד יהיה מבורך שמו יתברך אצל ישראל. ומסיים הכתוב "ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה" שאחר שזכה ל"ז שנים טובות אלו מעתה חזרו כל ימיו להיות בבחינת חיים, שכולם נכללו ב"ז שנים אלו.

\*\*\*

### ויקראו ימי ישראל למות

[מז, כט] בזוהר הק' (בפרשתו רכז) כתוב שמי שזוכה בעולם הזה לתקן כל ימיו במעשים טובים אזי לאחר פטירתו הימים הם "לבושי יקרא דמתלבשא ביה נשמתא" [לבושי כבוד

שמתלבשת בהם נשמתו] בעולם העליון. ועוד כתוב (שם רכא:): שבעת פטירת האדם מתקבצים כל ימיו שבהם עסק בתורה ומצוות לפניו ובאים עמו לפני המלך הקב"ה, אבל יום שח"ו חטא בו ולא שב עליו בתשובה אזי היום ההוא בטל ולא בא לפני הקב"ה, ואשרי חלקו של האדם שכל ימיו מתקברים לפני הקב"ה, וזהו ויקרבו ימי ישראל שכל הימים נתקברו ובאו עכשיו עמו (ועי' לעיל כד, א עה"פ ואברהם זקן בא בימים)

\*\*\*

**ועשית עמדי חסד ואמת** [שם] פירש רש"י חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול. ובשל"ה הק' (תוכחת מוסר) מפרש שחסד שמצפה לתשלום גמול עבורו אינו נקרא חסד אלא הוא כעין מסחר, אבל כשאינו מצפה לתשלום גמול זהו החסד האמיתי שאין לך מעלה גדולה הימנה.

\*\*\*

**אל נא תקברני במצרים. ושכבתי עם אבותי וגו'** [מז, טו-ל] ברש"י מביא ג'

טעמים למה לא רצה יעקב אבינו להקבר במצרים, הא' משום שסופה להיות עפרה כינים ומרחשין תחת גופי, הב' שאין מתי חוצה לארץ חיים אלא בצער גלגול מחילות, והג' שלא יעשוני מצרים עבודת כוכבים. ומה שהוצרך לג' טעמים, משום שלטעם הא' והג' שלא יעשוהו עבודה זרה וסופה להיות כינים לא היה זה עדיין סיבה מספקת שיהיה רוצה דווקא להקבר בארץ ישראל אלא העיקר שלא יהיה נקבר במצרים, אבל מחמת טעם הב' של צער גלגול מחילות רצה דווקא להקבר בארץ ישראל.

ועל פי זה פירש **באמרי אש** (מתלמידי החתם סופר, וזהו דבר-תורה האחרון שאמר) שלכך בתחילה אמר יעקב ליוסף **"אל נא תקברני במצרים"** שזהו לפי ב' הטעמים של עבודה זרה וכינים שהעיקר הוא שלא יהיה נקבר במצרים, ואחר כך אמר **"ושכבתי עם אבותי וגו' וקברתני בקבורתם"** שבקשו שיקברו בארץ ישראל דווקא מחמת הטעם של גלגול מחילות בעת תחיית המתים, ולכך אמר **"ושכבתי עם אבותי"** שאצל הצדיקים

התחלנו לומר על ידו קבלת שבת וזמירות שבת והתרגש מאד, וכשאמרנו "כגוונא" התרגש עד כדי בכי. בהמשך כשהגיעו מקורביו ושרו לפניו "קה אכסוף" האירו פניו באור השבת וחיוך מאיר התפשט על פניו למשך כמה שעות, העומדים שם אשר התפלאו והשתוממו על המראה ראו בעיניהם מהו "נועם שבת המתאמת ומתאחדת בסגולתך". ובמוצאי שבת, אור ל"ח בתשרי, כשאמרתי באוזניו "המבדיל" התאמץ לפקוח עיניו, וכשקראתי על ידו משניות ממסכת ברכות פרק ח' מענייני הבדלה נראו דמעות בעינו - ווי אבדה נפש".

נאמר הלשון שכיבה ולא מיתה שרומז שמיתתם הוא רק בגדר שכיבה בלבד עד תחיית המתים ולא בגדר מיתה חלילה, וכיון שמיתתי אינה אלא בגדר שכיבה עד שיקוצו וירננו שוכני עפר לכך איני רוצה שיהיה לי אחר כך צער גלגול מחילות ועל כן אני מבקש ממך "ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם". שאני רוצה להקבר דווקא בארץ ישראל.

## יומא דהילולא

### י"ג טבת - הילולת הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע

בנו של הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע. מסופר (בית דלי עמ' כח אות ז) שקודם שנסע לארץ ישראל הלך להפרד מהרה"ק מרוז'ין זי"ע, וכשליווה אותו לחוץ אמר לו הרוז'נער שהוא בעצמו גם כן היה רוצה לעלות לארץ ישראל, וגם שהרה"ק ר' מנחם מנדיל מוויטעפסק זי"ע נסע לארץ ישראל ורצה להביא הגאולה והתאמן הס"מ גדו על זה ואכן לא עלתה בידו ואף לא נשאר ממנו זרע, וסיים הרה"ק מרוז'ין אבל אתם סעו לשלום "איינער שינדל זאל האלטען ביז משיח וועט קומען" [הגזע שלך יתמשך עד ביאת המשיח] וכן גם הוא אמר כשיבוא לארץ ישראל ילך להכותל המערבי ויתפלל ויצעק שם לה' עד אשר יביא את הגאולה, ובאמת כשהגיע לירושלים ת"ו הכין את עצמו הרבה מאוד לצורך ענין זה, אך לבסוף ביום המיועד ללכת לכותל נחלה ולא היה לו יותר האפשרות ללכת לכותל, שכך נגזרה הגזירה משמים. ובניו הקדושים הם הרה"ק רבי אלעזר מנדיל זי"ע והרה"ק רבי יצחק דוד זי"ע.

### י"ז טבת - הילולת הרה"ק רבי אריה לייבוש מווישיניצא - בעל אריה דבי עלאי זי"ע

א) פירש את הפסוק (מלאכי ג, טו) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו,

שאדם ירא שמים אינו אומר על עצמו שהוא ירא שמים שהרי חושב תמיד שעדיין אינו בשלימות, רק אומר על חבירו שהוא ירא שמים, ואומר הכתוב שאם "נדברו יראי ה' איש אל רעהו" היינו שאחד אומר על חבירו שהוא ירא ה', אז "ויקשב ה' וישמע" ולמעלה כותב הקב"ה "בספר זכרון לפניו" על שניהם שהם "יראי ה'".

ב) פירש (הובא בייטב לב במדבר ד"ה פקוד; מטות אות ו) מה שכתוב (במדבר יח, כג) ועבד הלוי הוא את עבודת אוהל מועד והם ישאו עוונם, שאף במה שהלוי עבד עבודת ה' בינו לבין עצמו פעל בזה שהעם יתעוררו לתשובה וזהו והם היינו העם ישאו את עוונם על ידי תשובה. וכן כתוב (שם ח, כה-כו) ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה וגו' ושרת עם אחיו היינו שאף כשנעשה בן חמישים ושוב לא היה עובד יותר בבית המקדש בפועל ממש, עם כל זה על ידי שהיה עובד ה' בהתבודדות בביתו היה פועל בזה לעורר הלבבות לתשובה וזהו ושרת עם אחיו שעדיין היה עושה העבודה לעורר הלבבות עם אחיו אף ש'עובדה לא יעבוד עוד' בפועל. וכן מובא מצדיקים שאפילו אם יהודי יושב ולומד תורה בפני עצמו יכול להשפיע על ידי זה יראת שמים על כל העולם.

ג) אמר שמאכל ה'קוגל' שלו מסוגל לרפואות וישועות, כי חוץ ממה שהרבנית מכניסה שם שמן וכו' מכניסה שם גם הרבה תפילות ובקשות ותחינות וגם כוונות, ולפעמים גם הוא מכניס שם תפילות וכוונות, ולכך הוא מסוגל מאוד.



הגה"ה רבי נטע זצ"ל

# נטיעה של שבת

• לקט תולדות חיים סיפורים עובדות ואמרות מהאי חסידא ופרישא הגאון החסיד רבי נטע ציינזירט זצ"ל •

## נטיעה של חיזוק

כל פרט מהשבת  
"מתנה" לשלעצמה

פעם בכולל תולדות יעקב יוסף  
עת התווכח עם תלמידו הרה"ג  
ר' יצחק שרייבר ויצא ע"פ מה  
שהתווכחו כי דבר פלוני ופלוני  
מותר לעשותו בשבת...

התהרהר ר' נטע במקצת  
והתבטא ואומר, אם כן, אז גם  
דבר פלוני יהיה מותר לפי זה...

שאלו ר' יצחק, נו, ומה בכך...  
שיהיה מותר, אם "מותר" אז  
"מותר"...

ענה ר' נטע בחכיבות ואמר,  
אכן כך, אבל היות ש"שבת"  
הוא מתנה טובה, כמ"ש חז"ל,  
והמתנה כוללת כ"כ הרבה  
פרטים, כל איסור של שבת  
הוא חלק מהמתנה והנה עד  
עתה סברתי שדברים אלו הם  
אסורים וא"כ נכללים גם הם  
בתוך המתנה, עכשיו כשנוכחנו  
לדעת שזה מותר וגם זה מותר  
א"כ יש לנו ב' פרטים פחות  
ב"מתנה" זאת...

## נטיעה של שבת הז'

העדה החרדית דוקא, בנימוקו: כי  
רבנים אחרים יענו ע"פ בירור ההלכה  
הצרופה, ואילו הם יוסיפו לאחר מכן  
לברר גם את המכשולים והתקנות  
לדור ולדורות הבאים השייכים  
להיווצר מכך במשך הזמן...

הגה"צ ר' יודל רבינוביץ היה אומר  
עד שבא ר' נטע היינו עושים קאווע  
בשבת, משבא ר' נטע וביראתו  
הטהורה עורר הרבה שאלות הפסקנו  
מלעשות קאווע חס בשב"ק...

\*\*\*

הרבה פעמים היה אוכל בליל שב"ק  
בעת הסעודה ואכילת הדגים, חתיכה  
קטנה מלחם שחור, כך היה מנהגם של  
כו"כ צדיקים, ביניהם הרה"ק ר' אלעזר  
מנדל מלעלוב והרה"ק ר' דוד בידרמן  
זי"ע, ומעניין הדבר שאביו רבי יהושע  
לא נהג כן, ויל"ב מנין לקח מנהג זה.

\*\*\*

פעם כשדנו על איזה ענין, אמר  
שע"ז ישבו באסיפה "שבת צו נאכט"  
במוצ"ש, ושאלוהו מדוע לא אחר  
התפילה (שבת בבוקר), ויען כאומר ע"ע:  
נאכן דאווענען איז מען א קיגעלע...  
כאומר שהראש מונח כבר בקוגל ואין  
המח פנוי לקלוט... (הגרמ"ב)

\*\*\*

היה מחמיר המון חומרות והידורים  
במיוחד בהל' שבת, והרבה מהם  
בשתיקה וסודיות, ללא שידעו מזה  
כלל.

### מנהג מלבושי שבת בירושלים

פעם בדברו אודות מנהג בני  
ירושלים לבישת קפטן צהוב  
בשב"ק שיש הנוהגים כן ויש שלא  
ויש המקפידים על כך מאוד ויש  
שמקפידים פחות.

התבטא בתבונתו ואמר, הנה בעצם  
הלא בזה"ק ובספרי המקובלים  
כתוב מאוד בגודל מעלת מניעת  
לבישת בגדים שחורים בשב"ק -  
אכן למעשה רבים נהגו ונוהגים  
ללבוש בגדים שחורים ומנהגם בנוי  
ומיוסד ע"פ הכרעת רבותיהם וראשי  
הדורות הקודמים במשפחותם, ומנהג  
מקומותיהם ואין ע"פ רוב טעם וסיבה  
שישנו ויקפידו למנוע עצמם מלבישת  
שחורים.

אכן אלו שכן נמנים על בני  
ירושלים ובני א"י ששם כן המנהג  
ללבוש בגד הקפטן בשב"ק ודאי  
שמעלה גדולה וזכות עצומה היא  
עבורם שה' זימן להם שכן יוכלו  
לנהוג בחומרה זו ומנהג הנאה  
והקדוש הלזה ובודאי עליהם לשמוח  
על כך ולהעריך זאת מאוד ולשמור  
על כך כיכלתם... מבלי להמעית  
בכהוא זה בחשיבות אלו שמנהג  
מקומם לא ללבוש כן...

### לברר בדוקא אצל רבני "העדה החרדית"

כשיצא דבר השאלה בענין  
ההשתמשות ב"קפה" בשבת, ושאלו  
חתנו ר' בערל בידרמן זצ"ל על כך,  
הורה לו שיש לברר זאת אצל רבני

# נטיעה של שבת ה'ז

ואושר גדול על כך, אבל דברים שאין ע"ז חיוב או דברים שמפורש בשו"ע שמותר אף שיש מקפידים ומחמירין לא החמיר כלל וכלל.

## קריאת המגילה מעמד נשגב

בקריאת המגילה עמד אצל הבימה מצד ימין, והגם שעמד על עמדו ללא תנועות מיוחדות, עכ"ז כשהסתכלו עליו ראו איך שהוא בוער בקרבו עד מאוד, ומראה פניו אדומים הרבה מרוב התלהבות ואש קודש שבער בו.

באמצע המגילה כמובן לא יכלו להסתכל עליו כמעט, כי צריך להקשיב כל מלה, אבל לפני שהתחילו לקרות, בעת ההכנה, וכן בעת שהכו את המן, אז היו מסתכלים עליו הרבה וראו איך שהוא בוער באופן מיוחד, וכל כולו אומר התרגשות ודביקות באופן נעלה ומאמץ מיוחד היה צריך לשמור על השמחה וההתלהבות שלא תפרוץ חוצה באמצע המגילה.

## צריכים להכיר טובה לראש הישיבה שהפסיק באמצע המגילה לעורר אותנו

ידוע ומפורסם מה שפעם אחת כשהיו יחידים שהגזימו קצת בהתנהגות בעת המגילה וראש הישיבה הגרי"ה ברים זצ"ל נזדעק ומחה באמצע המגילה "הוללות באמצע המגילה" וכו', ואחר הקריאה כשרצה רה"י לילך לזכרון משה לשמוע שוב את המגילה עקב ההפסק, א"ל ר' נטע שאין צריך לשמוע שוב פעם, כי לא נחשב זה הפסק, שהרי היה זה לצורך קריאת המגילה.

ויהי למחרת לפני קריאת המגילה ניגש ר' נטע אל הבימה ועורר את הקהל בענין ההנהגה הראויה בעת קריאת המגילה, ואמר בהתלהבות ובהתרגשות רבות, **אנו צריכים להכיר טובה מאוד לראש הישיבה, כי אתמול הפסיק ומחה באמצע המגילה, ער האט אויסגירעדט, וכ"ז בעבורנו לעורר ולמחות כדי לידע ולהבין גודל ערך השעה ויקר וקדושת המצוה, ועלינו אכן להתעורר ולדעת כי עת קריאת המגילה הוא זמן גדול מאד, וח"ו לזלזל בגודל קדושת המעמד, ומותר להכות בעת אמירת המן כנהוג, אבל ח"ו לא בליצנות והוללות.**

תמיד בעבודתו ובכל דרכיו שילוב ומיזוג מיוחד של יראה ושמחה יחד, היראת שמים העצומה והנפלאה עד אין שיעור, כשהוא ירא וחרד מכל נדנדוד קל של סרך עבירה קלה או מלעבור על קוצו של יו"ד מדברי השו"ע או שמא לא יקיים מצוה כלדהי בשלימות בלי ספיקות, וכן מלהיכשל במדה רעה בין אדם למקום או בין אדם לחבירו, ומאידך השמחה והתענוג הגדול והנפלא שהיה לו מכל מצוה ומכל טירחא ויגיעה שנוגע לעבודה והשמחה והעונג שהיה לו, היה בבחי' טופח ע"מ להטפוח והיה הרבה פעמים מתפרץ ומתלהב מגודל השמחה ומלהיב את סובביו בגודל השמחה ורוממות הרוח.

וממילא לא יפלא כי בהגיע יום הפורים יום שהוא מלא וגדוש עם מצוות ועבודת ה' ויום של משתה ושמחה ובפרט המצוה של חייב איניש לבסומי שקיים ר' נטע בהידור רב ונכנס יין יצא סוד וגם מה שר' נטע ניסה והצליח להסתיר ולכסות במשך השנה, ביום הפורים לא הצליח להסתיר, וע"כ היו יוצאים ונפלטים ממנו הרבה אמרות והגיגים נפלאים אשר כל הבא במחיצתו היה מתרומם ומתעלה יחד עמו בגודל התלהבות ושמחת הקדושה והמצות שהשפיע על כל סביבו.

## אודות נשים בשמיעת פר' זכור

מספר א' ממקורביו, ששאלו פעם אודות הנשים שדרכן ללכת לשמוע פרשת זכור בבית הכנסת, ושאלו הלה היות שבני ביתו אינן בקו הבריאות וקשה לה להתאמץ ללכת לשמוע פרשת זכור - אם צריכות אעפ"כ להתאמץ ולשמוע פר' זכור.

והשיב לי במתיקות לשונו, אוואו איז די גערער ווייבער שוהל... [היכן הוא העזרת נשים של חסידי גור, כלומר למה צריך לעשות עסק גדול מדי מזה והלא אין זה חיוב להן, ובפולין לא היו מקפידות כלל הנשים על כך...].

[ומסיים הנ"ל, כי רבים חשבו שהוא "מחמיר" אמנם לא כן היה הדבר כלל וכלל, נכון שבחשד דאורייתא כ"ז שלא היה בטוח במאה אחוז שזה מותר נטה להחמיר, ומתוך אהבה והרגשת זכיה

## למה מקרימים תפלת שחרית בשב"ק עמ"ב

ביום תשעה באב שחל להיות במוצאי שבת, וישנם הנוהגים להתפלל שחרית בשב"ק ערב ת"ב יותר מוקדם מכל שבת, ויש האומרים הטעם כדי שיוכלו לאכול בסעודה שלישית מאכלי חלב, שמיקל על המתענים.

אולם ר' נטע, (שכל ימיו לא דיבר מ"אוכל" ולא היה נוחא ליה לומר טעם שנשמע כשייכות לגשמיות, לאנשים פשוטים) מבאר ומסביר בהתלהבות, טעם אחר למה מתפללים מוקדם, כי הלא מחכים ומייחלים אנו בכל לב שמשיח יבא ויגיע עוד היום, ונמצא א"כ שבבואו היום יהיה במוצאי שב"ק יום חג ומועד, כי כידוע ת"ב יהיה יום מועד כשיבא משיח, א"כ יהיה עלינו לאכול הלילה סעודת יו"ט, והדין הוא שמצוה לימנע מלאכול משעה עשירית ואילך בערב יו"ט ושב"ק, וע"כ מתפללים מוקדם, כדי שנוכל לאכול שלש סעודות לפני שעה עשירית...

## שבת נחמו

אמר על שבת נחמו (אולי בשם צדיקים) על הא דאיתא "לקתה בכפלים ונתנחמה בכפלים", כי ח"ו דער אויבערשטער שלאגט נישט טאפלט, רק הפשט הוא, שהרבש"ע מחשיב זאת לישראל כאילו לקו בכפלים כדי שע"ז יקבלו גם נחמה בכפלים.

## הלוקת תפקידים לימות המשיח

פעם בפורים כד בדיחא דעתיה, החל לחלק תפקידים לימות המשיח, בפנותו לאחד מן המסובים שהיה בקי בסמטאות העיר העתיקה ומבואותיה, ואמר לו אתה תהא ממונה להוביל ולהנחות את עולי הרגלים לאיזה דרך ילכו ולסוחר אחד פנה ואמר אתה תהא ממונה על מכירת הצאן לצורך הקרבת הקרבנות ותעמוד בשוק ותמכור וכו'.

## הג הפורים ומצוות היום במחיצתו של הגה"ח ר' נטע ציינורט זצ"ל

ידוע היה מאז ומעולם כי הגה"ח ר' נטע ציינורט היה מיוחד ומפורסם בעבודה זו של יראה מתוך שמחה ושמחה מתוך יראה, כשהוא משלב

# דברי תורה וחסידות

ניצוצי חזק והתרומויות במשנתו של האי חסידא ופרישא  
הגאון הצדיק רבי אהרן מרדכי רוטנער זצוק"ל

פרשת  
ויחי  
תשפ"ד

## עובדין דאהרן

זכרונות מו"ר הגה"צ זי"ע  
ממו"ר מרן הקדוש מבעלזא זי"ע

א) כשהיה החופה של הרה"ח איציק'ל רוקח ז"ל בן הרה"צ רבי יהושע מיערסלוב זצ"ל אחי מרן זצ"ל אמר מרן זצ"ל לאחיו הרה"ק מבילגורייא זצ"ל 'ביסט דאך א פעטער, דארפסטו נישט קיין כיבוד'.

ב) כשכתב מרן זצ"ל מכתב, לפני שחתם שמו היה יכול ליקח כמה שבועות עד שחתם שמו הק'.

ג) בדרך כלל היה מרן זצ"ל רגיל לפני שנטל ידיו לסעודה לברך שהכל ולשתות, והיה סבור רבי אהרן מרדכי זצ"ל שהוא מקפיד לנהוג כך, עד שפעם אחת הלך מרן זצ"ל ליטול ידיו לסעודה והזכיר לו רבי אהרן מרדכי שיחי' שעדיין לא שתה, אמר לו מרן זצ"ל 'מ'איז נישט מקפיד לברך ולא בירך'.

ד) רבי אהרן מרדכי זצ"ל שמע כמה פעמים ממרן זצ"ל "יעדער יוד וואס איז ניצול געווארן פון קריג האבן איהם צוויי מלאכים געהיטן איינער אזוי און איינער אזוי" (כל יהודי שניצל מהשואה היו שני מלאכים ששמרו אותו לאיזה אנשים היתה השמירה באופן א' ולאחרים היתה השמירה באופן אחר).

ה) אויסקערן די שטוב היה עבודה גדולה אצל מרן זצ"ל, ובפרט לפני שנסע מרן זצ"ל נסיעה אז היה יכול לימשך כיבוד החדר למשך כב' שעות - כי המשמשים היו מכבדין את החדר, ומרן זצ"ל ישב תפוס במחשבתו והיה אומר שיעמדו מלכבד ואח"כ אמר שימשיכו וכו'.

ו) בשנים הראשונות בא"י אמר מרן זצ"ל כמה פעמים שהוא רוצה לחזור לעיר בעלזא - שרצה לבקר על קברי אבות כי לא היה שם כבר שבע שנים - ותיכנן מרן זצ"ל איך ליסע, ואמר שרוצה ליסע באווירן על גבי דרך יבשה (והיה חסיד א' שרצה לסדר פאספורט למרן זצ"ל) ואמר מרן זצ"ל לרבי אהרן מרדכי זצ"ל 'אהרן מרדכי דו ביסט דאך נישט געווען (בבעלזא), דייך וועל איך מיטנעמען' - אך משעבר מדינת גאליציה לתחת שלטון הקאמוניסטיין (כמזומה בשנת תשי"א לערך) מאז לא דיבר מרן זצ"ל עוד מזה.

ז) מרן זצ"ל אמר על בנאנ"ה ליקער שהוא שבח ארץ ישראל - וכשביקר הרה"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל אצל מרן זצ"ל, וכיבדו מרן זצ"ל עם בנאנ"ה ליקער באמרו שהוא שבח ארץ ישראל, נענה הרה"ק מסאטמאר זצ"ל ואמר 'אין אמריקע איז אויך דא גוטע בראנפען'.

## עובדות והנהגות

(מתוך הספד שנאמר בישיבת שער השמים)

ועפ"ז פ' הפסוק הושיעה ד' כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני אדם - היינו שחסיד שחי והכל רואים התנהגותו מתעוררים לנהוג ג"כ בדרך הטוב והישר נמצא כולם מקבלים ממנו הדרכה וזהו "אמונים" (מ'ל' אומן את הדסה) נמצא ע"י שגמר חסיד זה גורם שפסו אמונים מבנ"א - ובזה ג"כ רמז הכ' מיכה ז' אָבְד חֶסֶד מִן הָאָרֶץ וְיִשָּׂר בְּאָדָם אֲיִן הַיִּינוּ ע"י שהסתלק החסיד מעוה"ז זה גורם, וישר "באדם" אין היינו שנחסר וניכר החסרון אפ' בהאדם היינו אצל רמי המעלה שהם בדרגת אדם

שוב אמר כי יתכן גם לפ' כי גמר חסיד משום כי פסו אמונים כי לא ראויים אנו ללמוד ממנו נמצא שבשלנו נוגע החסרון שאין אנו ראויים לזה, ועתה אין לנו תמורתו

והם הם הדברים שאמר על חסיד אחר, כעת זה נוגע לנו שע"י הסתלקותו מהעולם הן הן הדברים על עצמו

בזמן האחרון  
נפל כמה המשך בעמוד ב'

אופן הכנסת אורחים בדירתו הדלה וקבלת אורחים בסבר פנים יפות בכל שעה שהגיעו בחורים קיבלם בשמחה, חוץ מזה היה מסור לעשות חסד עם כל דכפין, אני בעצמי כמה פעמים הייתי שליח להביא לו מאנטווערפען מהרה"ח ר' לייב טייטלבוים ז"ל סכומים הגונים שהיה שולח בכל חודש לחלק לרשימה של נצרכים שונים והוא היה תיכף מטלפן לאלו שיבואו לקבל, והיו ביניהם כאלו שלא טלפן להם רק שרץ בעצמו בזריזות אליהם להביא להם שלא יצטרכו לבא אליו

ואין אומרים אלא מדבריו של מת - כדאי שאזכיר כאן מה שאמר הרה"צ ר' אהרן מרדכי כהספידו את ר' שמואל דארנבוש ע"ה שהי' עוד מהיושבים בבעלזא ואמר בישיבה דחסידי בעלזא לפני מטו - בהקדם דברי כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע אל תבכו למת כי אין בזה תכלית לבכות להמת, רק בכו להולך, התועלת היא להחיים שיתעוררו לעשות תשובה

## עובדות והנהגות

המשך מעמוד א'

אגב סיפר שנהנה שכ"ק מרן מינה אותו לשליח על כל המזוזות שבבית ואמר שנהנה מזה התפקיד כי אז היה יכול לדבר עם כ"ק מרן בהלכה, כי זה לא היה דבר רגיל, רק כיון שנתמנה לתפקיד מותר לו לשאול ולדבר



בדקדוק ההלכה היה מצוין, ועוד יותר כי הרי ידע שיטת כל דעות הפוסקים, ובעיקר למד זה מרבינו כ"ק מרן זי"ע שכידוע שבנו הק' ר' משהל"י הי"ד אמר להסביר חולשת גופו של אביו כ"ק מרן כי בכל דבר שעושה מוכרח לעשות שיהיו לפי כל הדעות באופן של לכתחלה היה רגיל לומר בשם הב"י שונא אני את הספיקות, ועפ"ז הדרך פלס לו ר' אהרן מרדכי ג'כ דרכו ובכל פעולה נדמה לו כי עומד לפני רבו ועסק בשליחותו



והיראת חטא היה אצלו באופן מוגזם פעם רצה לקחת אותי לעד קידושין לא' מנכדיו, ושאל אותי אם יש לי חשבון בבנק אמרתי שכן, אז אמר שכבר יחפש מישהו אחר, כי לדעתו מי שיש לו חשבון בבנק כמעט לא ימלט מלהכשל באיסור רבית ואיך יוכשר לעד קידושין,



וכן פעם ליווה אותו איזה תלמיד לישיבת טשיבין ועבר ברח' ירמיהו על הכביש אמר לו התלמיד שזה מסוכן אמר לו הן אמת אתה צודק, אבל שם יותר מסוכן כי המחטיאו יותר וכו' - היום יום הילולא של הערוגת הבושם והוא פ'י כך הפסוק - רק השמר לך זה "רק" ל' מיעוט, היינו את הגוף צריך לשמור מעט, אבל ושמור נפשך מאוד

פעמים והיה לו כאבים, והרופא רצה לתת לו מרשם למשכך כאבים והוא שאל אם זה מרפא, ענה שלא, שזה רק מיועד להסיר הכאב אמר הצדיק א"כ לא צריך, ובחוף אמר הסבר שכיון שזה לא רפואה רק לשכך כאבים, הרי מי שמקבל מתנה אין הגון לזרוק בחזרה, היינו דהלא יסורים הם מתנה מהשמים למה יזרוק בחזרה מתנה שקיבל, זה היה השקפתו בחיים



כבוד וממון לא היה תופס מקום אצלו כלל וכלל, ועל ממון שמעתי מפיו שאמר לי שמעולם לא היה הכסף מדבר אליו אף בצעירותו שחי בדוחק פרנסה, וכבוד היה אפשר לכאוף"א לראות ממשי שזה לא מדבר אליו ולא רק זה בלבד אלא שפשוט התרגז ע"ז כדוגמא לכך שפעם באתי עם בני לפני הבר מצוה ושאל אותי מה אני צריך, אמרתי שראיתי כ' בספרים שלפני בר מצוה של בן ילכו לאנשי צורה שיברכו את הבנים, רגז עלי ואמר לי מי לימד אותך לעשות ליצנות (על ההעזה שלי לכנותו כאנשי צורה)



שמעתי איך שא' התייעץ עמו איך לעשות מזוזה בביתו כי קנה דירה חדשה והי' יוצא שאינו יכול לעשות בחלל הפתח ויש חשש בהלכה לשים מזוזה מאחורי הדלת, אמר לו שיקנה לייסטים ויבנה כעין צורת הפתח ליד הדלת ויהי לו מקום להמזוזה, ענה השואל שלא נראה שיוכל לעשות כן שיקלקל צורת הבית ולא יהיה לה פנים, ואמר לו מוטב שהדירה לא יהיה לה פנים משאתה בעצמך לא יהיה לך פנים, או מכור הדירה וקנה אחרת, הוא לא היה מסוגל להבין שבשביל סיבה טכנית גשמית תגרום ביטול מצוה ח"ו



פרשת  
ויחי

# גיליון בית ארזי"ם

גיליון מאסף דברי תורתם של  
רבנות"ק לבית בוטשעטש  
ושאר חכמי רומניה וגאוניה

## פניני "יד יוסף"

פנינים נבחרים מתורתו של הרה"ק רבי יוסף אהרן מבוטשעטש זצ"ל, המכונה: דער קליינער בעל שם מבוטשעטש [בעל שם קטן מבוטשעטש], מעובד באופן השווה לכל נפש

### יעקב אבינו הכניס חיות בארץ מצרים לתקן הניצוצות קדישין שנמלו שם

ויחי יעקב בארץ מצרים (בראשית מז, כח)

נראה לרמז, כי יעקב אבינו ע"ה בהיותו במצרים, היה כל מגמתו והשתדלותו לתקן הניצוצות קדישין, ולהעלותם אל שורש מחצבתם למעלה.

וזהו שאמר הכתוב 'ויחי יעקב', שהכניס יעקב אבינו עליו השלום חיות ואור הקדושה, 'בארץ מצרים', בתוך קליפת ערות הארץ, וכבש דרך ועשה שביל להעלות ולתקן כל בירורי הניצוצות קדישים מתוך הזוהמא, להחיותם בחיות הקודש. (פרשת ויחי לסעודה שנה, ב"ה ויחי וב')

\*

### על ידי אחדות בין אדם לחבירו עם בין אדם למקום ואכין להשראת השכינה

ויאמר האספר ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים הקבצו וגו' (בראשית מט, א-ב)

יש לרמז בוה, כי יעקב אבינו אמר להם אשר בהיותם באחרית הימים, בעומק הגלות המור, צריכים הם להתקבץ ויחדו, להיותם נקבצים בארבת ואחוה, שלא יא בהם פירוד לבבות, אלא להיות כולם בלב אחד בין אדם לחבירו ובין אדם למקום, כי זה הוא עיקר ההכנה להשראת השכינה, כמאמרם ז"ל (יומא ט:). שלא חרבה ירושלים אלא על שנאת חינוס, ועל כן על ידי שיקבצו יחד, יוכלו לזכות לגאולה השלימה באחרית הימים. (פרשת ויחי ליל שבת קודש, ב"ה ויקרא)

\*

### העוסק במסחר יכול לזכות לעולם הבא על ידי החוקת לומדי תורה

זבולון לחוף ימים ישכון והוא לחוף אניות וירכתו על צידן (בראשית מט, יג)

זבולון מורה על עוסקי המלאכה, הטורדים בעניני העולם הזה, ובעל כרחם הינם מוכרחים למעט ולקצר מעבודת השי"ת בלימוד התורה ובתפילה, כי הינם טרודים על עסקי מסחרם. אמנם בבוא יום הפקודה, לפני בית דין של מעלה, מה מענה יהא בפיהם להציל נפשם מעונם הדין, והרי מוכרחים הינם ליתן דין וחשבון על כל מעשיהם (אבות פ"ד מכ"ב).

וזהו שאמר הכתוב 'זבולון לחוף ימים ישכון והוא לחוף אניות', שכל עיסוקיו בעניני עולם הזה, בהיותו נוסע ממקום למקום ושוכן לחוף האניות, וירכתו הוא לשון סוף, על דרך הכתוב (שמות כו, כב) 'ולירתי המשכן', אשר מה יא התכלית וסופו בעולם העליון, על זה אמר 'על צידן', וכדברי הבעל הטורים (מט, יג) שנכתב צידן חסר שהוא מלשון צידה, על שם המון והצידה שהיה זבולון מספק לבני יששכר, וזהו שאמר כי לעתיד לבוא יאמרו בבית דין של מעלה שהיו נוהגים צידה לבני יששכר לומדי התורה, ובוה יוכלו להשיב בבית דין של מעלה כראוי. (פרשת ויחי השמיטות, ב"ה זבולון)

## ליקוטי ופניני מים רבים חכמי רומניה וגאוניה

ליקוטי פנינים דברי תורה אשר אסף לקט וכתב והוסיף מדיליה הגה"צ רבי יצחק מאיר מארילוס זצ"ל אב"ד מיהאלען, באקויו ולבסוף ימיו רבה של בורקשט

### יעקב השביע את יוסף שיעלה עצמותיו לארץ ישראל אף אם לא תהיה המניעה מציודו

ויאמר אנוכי אעשה כדברך (בראשית מז, לו)

הנה אומרו 'אנוכי' נראה כמיותר, דהא בודאי הכוונה אשר יוסף הוא שיקיים את דברי אביו להעלותו לקבורה בקבורת אבותיו, וכדפירש רש"י (בראשית מז, לו): 'ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף, למי שהיה היכולת בידו לעשות'.

ודבר נאה ומתקבל כתב האור החיים הקדוש (בראשית מז, לא) לתרץ, דכאשר השיב יוסף 'אנוכי אעשה כדברך', הבין יעקב כי יוסף יעשה כל טצדקי שבעולם בכדי שיוכל להעלות עצמותיו לקבורה בארץ ישראל, ומציודו לא תהיה שום מניעה על כך, אמנם כל שימצא מי שיעכב על ידו מלהעלותו, שוב אין זה בידו, ולכן אמר 'אנוכי' היינו כל שיהיה הדבר תלוי בו. אכן לא נתרצה יעקב מתשובה זו, ועל כן אמר לו (בראשית מז, לא) 'השבעה לי, לדעתי, שלא יוכל עוד להתיר שבעותו, כדמצינו (סוטה לו:). אשר פרעה אמר ליוסף להתיר שבעותו שלא להעלות את אביו לקבורה בארץ ישראל, וזאת כדי שלא יבטל הדבר מחמת מניעת אחרים'.

### יוסף אמר ליעקב כי אף שיצוה גם כן להעלות את עצמותיו לארץ ישראל מכל מקום יעלה את עצמותו יעקב שלא על מנת שיעשו לו גם כן כצוואתו

עוד כתב ליישב הגה"ק בעל הייטב לב זצ"ל ע"פ אבדק"ק סיגעט (ייטב לב פ' ויחי ב"ה ויאמר אנוכי), דהנה יעקב אמר ליוסף (בראשית מז, לו) 'ועשית עמדי חסד ואמת', ופירש רש"י: "חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול מן המת'.

אמנם אף כי יוסף לא היה מצפה לתשלום גמול מן אביו על כך, עם כל זה יכול היה לצפות לגמול וחסד מזולתו מאלו החיים שהם יעשו עמו חסד, כדמצינו (מועד קטן כח:): "'והחי יתן אל לבו' (קהלת ז, ב), דברים של מיתה, דיספד יספדוניה דיקרב יקברוניה", שלא יאמר האדם מה לי להספיד אחר המת שאינו קרובי, אלא שאם הוא יספיד את האחרים אף אלו החיים יספידו אותו לאחר מותו, וכן אם יתעסק בקבורת אחרים, יתעסקו עמו החיים בקבורתו לאחר מותו.

וביותר הוא כן אצל יוסף, דמצינו בו שביקש מבני ישראל שיתעסקו בקבורתו לאחר מותו, להעלות עצמותיו לארץ ישראל לאחר שיצאו ממצרים, כדכתיב (שמות יג, ט) 'פקוד יפקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה', וזה הוא גמולו הטוב אשר התעסק בקבורת אביו, על דרך מאמרם ז"ל (סוטה ה:): "במדה שאדם מודד מודדו לו".

ראה כי רבים מבני העיר נהגו להחליף שמוותיהם היהודיים לשמות נכרים, בכדי שיוכלו להתערב בקרב גויי הארץ, והעיר על כך כי עתה בבואו בין בני המקום, נתפרש לו הברכה שבידך יעקב את בני יוסף (בראשית מה, טו) 'ויקרא בהם שמי ושם אבותי'.

דמון הסברה נראה, כי בני יוסף אשר נולדו במצרים לא הכירו את בית יעקב זקנים ומלבושיו, ועל כן נהגו ללבוש בגדי מלכים ושרים כדרך בני המלכים במצרים, ובכל עת שהיו הולכים לזקנם יעקב, החליפו מלבושיהם בלבוש עברי כפי שנהגו ללכת יעקב ובניו, אבל עתה שהוגד ליוסף כי אביו חולה, מיהר ללכת עם בניו אל מיטת אביו כדי לקבל ברכתו לפני מותו, ועל כן לא היה סיפק בידם להחליף בגדיהם, ולא הכירים יעקב ושאל 'מי אלה'.

על כך השיב יוסף לאביו 'בני הם אשר נתן אלקים בזה' (בראשית מה, ח), כי אלו הבנים נולדו במצרים, ועל כן מוכרחים הם להתלבש כפי מנהג אנשי המקום המצריים, וכשראה יעקב כל זה והבין את הסכנה הטמונה בדבר ללכת במלבושי הגויים ומה שעתיד להיות ברבות הימים, על כן בירכם דלכל הפחות ישמרו את שמוותיהם העבריים, 'ויקרא בהם שמי ושם אבותי' (בראשית מה, טו) ולא ייקראו בשמות נכריים ומצריים, והוא מתנאי הברכה אשר בירכם דבזכות אשר ישמרו על כך יזכו לכל הברכות.

וכעין זה מסופר עוד אצל הרה"ק בעל הישמה ישראל מאלכסנדר ז"ע, שפעם אחת בא אליו חסיד אחד אשר שמו פרץ להיוועץ עמו בדבר שידוך לבתו, באשר שמו של החתן המיועד הוא פריץ, ושאל לפניו האם אין זה נגד צוואת רבי יהודה החסיד שלא ליקח חתן ששמו כשם חמיו. השיבו הרה"ק מאלכסנדר ז"ע, דאף אמת הוא כי פרץ ופריץ שני שמות הם ומן הדין אין לחוש לכך, אמנם חוששני שאם שם חתנך יהיה פריץ סופך שגם אתה תשתנה להיות פריץ, ואז יהיו שמותיכם שווים.

\*\*\*

### יעקב שיכל ידיו על אפרים לרמוז שעתידים בני אפרים שמותו בהקדימים לצאת ממצרים לחיות לעתיד

וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר וגו' שכל **את ידיו** (בראשית מה, יד)

הגאון רבי ישראל ווירצבערגער זצ"ל (זכרון יהושע פ' ויחי בדי"ה וישלח ישראל) כתב לרמוז במקרא שלפנינו, על פי מה שאמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין צב:): "מאן נינהו מתים שהחיה יחזקאל, אלו בני אפרים שמונו לקץ וטענו ויצאו ממצרים קודם זמן סיום הגלות, והרגום אנשי גת".

והנה 'קץ' נקרא בשם 'ימין', כדכתיב (דניאל יב, ג) 'לקץ הימין'. וזהו 'וישלח ישראל את ימינו על ראש אפרים', שרמו יעקב אביו ע"ה ליוסף שעתידים בני אפרים לדחוק הקץ, 'והוא הצעיר' להקדים לצאת ממצרים קודם זמן סיום הגלות, 'שכל את ידיו' שנתבא שיעמדו בני אפרים לתחיה, וזהו שכל ראשי תיבות ש'יעמדו כ'ולם ל'תחיה.

על כן אמר לו יעקב, 'ועשה עמדי חסד ואמת', שלא יעשה מצוותו בעבור שהוא מצפה לגמול טוב על כך, כי אם שיעשה רצונו מחמת אשר נצטווה על כך, ולזה השיבו יוסף 'אנוכי הגם שאנוכי גם כן אצווה להעלות את עצמותי לקבורה בארץ ישראל, בכל זאת 'אעשה כדברך', שאיני עושה כן בשביל שאני מצפה לתשלום גמול על כך, אלא לעשות כדברך לעשות חסד ואמת בלתי לה' לבדו.

\*\*\*

### יעקב שאל את יוסף על בניו לפי מעלתם שהתעלות להיות בדרגת השבטים

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה (בראשית מה, ח)

ברש"י פירש וזה לשונו: "מי אלה, מהיכן יצאו אלו שאינם ראויים לברכה", וכל הקורא יתמה, והרי רגיל היה אפרים לישוב לפני יעקב בתלמודו (רש"י בראשית מה, א), וכי לא הרגיש עד עתה כל אותם השנים שאינם ראויים לברכה.

ומפי הגאון רבי יעקב האגער זצ"ל אבדק"ק פאשקאן שמעתי לפרש, הדנה יש מעשים טובים אשר הם רצויים כלפי מעלה באדם אחד, ואצל השני אינם כלום אלא לבזיון יחשב, וכמון באם יתן אדם סך מסויים לצדקה, שאצל סתם אדם או עני יחשב זה לדבר גדול אשר הפריש מממונו ונתן מפיתו לעני, מה שאין כן אצל אדם עשיר לבזיון יחשב, כי מחמת ריבוי ממונו היה מן הראוי שיפריש סכום גדול יותר לצדקה, וסכום כזה אינו כלום.

ובזה פירש לשון התפילה בסדר זכרונות של ראש השנה: "כי זכר כל היצור לפניך בא מעשה איש ופקודתו", דבשעה שהקדוש ברוך הוא דן את האדם, אינו דן רק עצם המעשה שעשה, אלא גם 'ופקודתו' הוא דרגתו ומעמדו, כי אינו דומה הרשע שעבר על דבר ה', לאדם חשוב וצדיק אשר עבר על פי ה', אשר כל רואיו יכירו בו וממונו ילמדו לעשות כמעשהו.

בזה ביאר את אשר שאל יעקב 'מי אלה', עד עתה היו מעשי בני יוסף רצויים בעיני יעקב, אבל עתה כשעלו במדרגה והוכתרו להיות מי"ב שבטי קה, 'אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי' (בראשית מה, ח), שוב יש לדון מעשיהם לפי מעמדם ומדרגתם עתה, ועל כן אמר 'מי אלה שאינם ראויים לברכה', לפי דרגתם עתה שהם משבטי קה.

\*

### חובת שמירת כינוי השמות בדרכי בני ישראל ולא ככינוי העכו"ם

בדרך צחות יש להסמיך כאן העובדא, אשר בעת אשר נתמנה הגאון רבי מאיר ליבוש וז"ל המלבי"ם לרב העיר בוקרשט,

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין פיבשה המקום ירחם עליהם ויציאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובימון קריב ואמרו אמן

# מעיינות ההימים

אמורים נעמים מפז ומפנינים ממעיין מים חיים  
בעל שם טוב הקדוש ותלמידיו ז"ע ועכ"א  
שנאמרו בנעימה מפי פה מפיך מרגלית  
כ"ק ארימז"ר מטעמועשוראד שליט"א

שיעור חגיגי  
רש"י

## פנינים מענייני שבת קודש

### מאכלי שבת קודש

#### אכילת דגים לכבוד שבת

הנה ידוע גודל הענין לאכול דגים בשבת קודש, אשר דרשו על זה בספה"ק 'האוכל דג ביום ד"ג' - היינו יום השביעי - שבת קודש, 'ניצול מד"ג' - היינו ד'ין גיהנום'. ובבני יששכר (מאמרי השבתות, מאמר ה) דרש דהנה מציינו בג' ימים מימי בריאת העולם שנאמרה בהם ברכה מן השמים, ביום החמישי שנאמרה ברכה לדגים, וביום השישי שנאמרה ברכה לאדם, ובשבת קודש נאמר 'ויברך אלוקים את יום השביעי'. ועל כן כאשר אוכל אדם - היינו האיש הישראלי כי 'אתם קרויים אדם' - דגים בשבת קודש - מצטרף בו ג' ברכות הללו, והחוט המשולש לא במהרה ינתק.

ובחלק מהקהילות היה נהוג לאכול דגים בצפרא דשבתא זוקא בעת 'קידושא רבה' קודם הסעודה, והטעם לזה הביא הרה"ק ממנוקאטש זיע"א, כי הנה כיון שדרך כלל כשאוכלים הדגים זהו בתוך הסעודה, וממילא כמעט ולא זוכים לעשות ברכה מיוחדת לדגים, כי על דברים הבאים בתוך הסעודה אין מברכים. ועל כן נהגו לאכול הדגים בעת קידושא רבה, כדי לברך עליו ברכה מיוחדת לכל הפחות בהזדמנות אחת.

### מאכל ה'פצע"י

המנהג לאכול בצפרא דשבתא בסעודת 'עתיקא קדישא' מאכל 'פצע"י'. הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זיע"א אמר שהוא סגולה לפרנסה שכן פצע"י ר"ת ע"מך ישראל צ"ריכים פרנסה.

והרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זיע"א אמר בלשונו הק' 'קייין שום מלך במלכותו און קייין שום עשיר בעשרו האט נישט דעם תענוג וואס איך האב ווען איך העס דעם מאכל'. {שום מלך במלכותו ושום עשיר בעשרו אין לו את התענוג שיש לי כשאני אוכל את המאכל הזה!}. וחשבתי לומר בדרך מליצה, בטעמא דמילתא בחשיבות מאכל זה, דמציאות הדברים הוא שכל מאכל, יוצא שאוכלים כהיום באמצע השבוע, חוץ ממאכל זה שאוכלים רק בשבת קודש, ועדיין לא מצאנו שיאכלו זה באמצע השבוע...

## ויהי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימיו יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה (בראשית מז, כה)

### הדיעה כי פרשה זו חדשה היא אף שסתומה היא מקבלה מעזרא הנביא

כתב רש"י, למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם. דבר אחר שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו, עד כאן.

כוונת דברי רש"י, שכן בכל הפרשיות שבתורה יש הפסק בין פרשה לפרשה, יש פרשות פתוחות אשר בשורת הסיום של הפרשה מותרים ריווח עד לסוף השורה, והפרשה שלאחריה מתחילה רק בשורה לאחר מכן, ויש פרשות סתומות אשר בתוך אותה שורה, אחר ריווח של תשעה אותיות, ממשכה הפרשה שלאחריה, ואילו כאן בין פרשת ויגש ופרשת ויהי אין כל ריווח, אף לא של תשעה אותיות, ועל כן פרשה זו סתומה.

העירו המפרשים (מזרחי בראשית מז, כה), כי אם כן מניין לנו באמת שמדובר בשני פרשיות, שמא אין זה אלא פרשה אחת, אך כתבו על זה, כי חילוקי הפרשיות מקובלים אצלנו מעזרא הנביא, כך שבודאי מדובר בפרשה נפרדת, אלא שעדיין היא סתומה, וצריכים למצוא טעם מדוע פרשה זו סתומה.

\*

### סתימת תחילת הפרשה משום מאורעות הכתובים בהמשך פרשה

הטעם הראשון שהזכיר רש"י הוא: "לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם", ואף בזה העירו מפרשי רש"י (עמר נקא בראשית מז, כה), כי הרי אם זה הוא סיבת סתימת הפרשה, אם כן הפרשה של פטירתו של יעקב היתה צריכה להיות סתומה, ולא פרשה זו, שעוד מסופר באריכות לאחריה את השתלשלות פטירתו של יעקב.

אך התירוף הפשוט על זה, כי ענייני הפרשה מרומזים בתחילתה, ועל כן אף שפטירתו של יעקב לא נאמרה בפרשה שבתחילת הפרשה, מכל מקום הרמז על פטירתו ניתן בתחילת הפרשה, והואל ובה מוזכרים כל ענייני הפרשה.

כך יש להכריח גם לפי הפירוש השני, שכתב רש"י: "שביקש לגלות את הקץ ולבניו ונסתם הימנו", שאף זה לא היה בתחילת הפרשה, אלא בהמשיכה בה נאמר הכתוב (בראשית מט, א) 'ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים', וכדברי רש"י: "בקש לגלות את הקץ ונסתלקה שכינה ממנו, והתחיל אומר דברים אחרים", ואף כאן בהכרח לומר שסתימתה של הפרשה בתחילת הפרשה הוא גם כן מהטעם הנזכר, שכל ענייני הפרשה מרומזים בתחילתה, ולא דווקא במקום שייכותם.

אגב, מה שהביא רש"י את הפירוש הראשון תחילה, כי זה הוא משום לפי פשוטן של דברים, כי מאחר והתחילו לשעבדם על כן היתה פרשה זו סתומה, מה שאין כן בדברי הטעם השני שהוא משום שביקש לגלות את הקץ, דברים אלו אין להם מקור בדברי הכתובים, אלא באגדות חכמינו ז"ל, לכן הביא רש"י טעם זה לאחר הטעם הראשון, שהוא קרוב יותר אל פשט הכתוב.

\*

### ענייני תחילת השעבוד שכבר היו על בני ישראל גם בחיי השבטים

בעיקר הטעם הראשון שהזכיר רש"י הקשו מפרשי רש"י (עמר נקא בראשית מז, כה), שהרי לא מצאנו כלל שהתחילו לשעבדם בפרשה זו, כי אמרו חכמינו ז"ל (שמות רבה ד, א) שכל עוד והיה אחד השבטים בחיים לא התחילו לשעבדם, ובוודאי שכל עוד שהיה יוסף בין החיים והיה משנה למלך, לא התחילו לשעבדם, והרי רק בסוף פרשתנו נאמרה מיתתו של יוסף, ואם כן לא התחילו כלל לשעבדם בפרשה זו, ובפרט שהרי חי יוסף אחר פטירתו של יעקב עוד חמישים וארבע שנים (סדר עולם פרק ב), ואם כן לא התחילו לשעבדם אחר פטירתו של יעקב.

וכתבו לתרץ (עצמות יוסף מהדורא תליתא, פ"ו ח"ב ב"ה כיון שנטפס), כי אין הכי נמי לא התחילו לשעבדם בפועל, אך כבר התחילו להרגיש שינוי בייחסם של המצריים אליהם, וזאת רואים כי כאשר הוצרך יוסף לבקש מפרעה אודות העלאת מיטתו של יעקב לארץ ישראל, נאמר (בראשית ד, ג) 'וידבר יוסף אל בית פרעה לאמר אם נא מצאתי חן בעיניכם דברו נא באזני פרעה לאמר', שלא יכול היה לבוא בעצמו, אלא שלח על ידי שליחים, ואף גם בבקשתו זאת הובא (כלי יקר בראשית מז, א) כי מה שהשביע יעקב את יוסף על הדבר, הוא כי חשש פן לא יסכים פרעה לבקשתו של יוסף ולא ינח להעלותו לארץ ישראל, ורק על ידי שהשיעו לא היה בידו

והנה מצאנו בדברי חכמינו ז"ל (בבא בתרא י'): "בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין בנים, ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין עבדים", והחילוק הוא גם כן בענייני התפילה, אשר הבא להתפלל בכדי להתקשר אל ה', ואין עיקר תכליתו בבקשת צרכיו, או אז הוא כבן, מה שאין כן אם תפילתו הוא בעיקר להשגת צרכיו ומילוי משאלותיו, ואינו מבקש להתדבק ולהתקשר אל חי העינים, או אז עבודתו הוא בבחינת עבדים, ולא כבחינת בנים המבקשים להתקשר אל אביהם באהבה רבה.

וזה רימז בדברי רש"י, שלאחר פטירתו של יעקב אבינו, ירדו בני ישראל מגדולתם ולא היו עוד במדרגת בנים, אלא היו במדרגת עבדים, שלא היו מבקשים בתפילתם כל כך עבור התקשרות ודביקות אל הבורא ברוך הוא, אלא להשיג את כל צרכיהם, ולזה נ'סתמו עיניהם וליבם של ישראל, היינו כלי התפילה שהוא העיניים והלב כנ"ל, וכלים אלו נסתמו אצל בני ישראל שלא ערכו תפילתם כראוי, והיינו שלא כבחינת בנים אלא כבחינת עבדים, וזהו שכתב רש"י "שהתחילו לשעבדם", היינו שכבר לא היו בבחינת בנים אלא בבחינת עבדים.

### כשעושים רצונו של מקום מבקשים למלאות רצונו ולא לעשות כמצות אנשים מלומדה

פעם התבוננתי במאמר חכמינו ז"ל הנזכר: "בזמן שעושים רצונו של מקום אתם קרוין בנים, ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין עבדים", אשר לכאורה דברים אלו אינם מובנים, כי אדרבה עבד מדרגתו בעבודתו את אדונו יתירה על מעלת הבן, כי העבד מחויב הוא לעבוד את אדונו בכל עת ושה, ואינו יכול להשתמש מעבודת אדונו, ואילו הבן ברצותו מאריך וברצותו מקצר, אינו מחויב לעבודת אביו. רק הביאור בזה הוא, כי הבן בעשותו את רצון אביו, אינו מחפש רק למלאות את המטלה שהטיל עליו אביו, אלא מבקש הוא לרצות את אביו, ולכן שיקע את כל מעייניו לעשות את רצון אביו באופן המושלם ביותר, מה שאין כן העבד לאדונו, אינו מבקש אלא לעשות את אשר יורה לו, ואף אם יודע שהוא שאין הדבר נעשה בשלימות הנרצה לאדונו, אינו מתחרט על כך, כי אינו מבקש אלא לעשות את דבר המעשה, בלא שיקש גם לרצותו.

וזהו שאמר 'בזמן שעושים רצונו של מקום אתם קרוין בנים', היינו כאשר מבקשים לעשות את רצון השם, ולא להסתפק במילוי הציוויים שמצוה אותם, אלא ליתן לו גם כן מלאות רצונו היותר נעלה, או אז אתם קרוין בנים, כי אכן זה מעלת הבן לאביו, אמנם 'בזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין עבדים', אף כאן אין הכוונה לפורקי עול שהינם בחינת עבדא בהפקירא נתיחא ליה (גיטין ג'), שאינם עושים כלל את רצון המקום, אלא הכוונה שהינם מקיימים את חוקיו ואת משפטי און בלא כל מטרה לרצותו יותר מאשר בעצם קיום הדברים, ולכן הינם קרוין עבדים, אך בוודאי אלו שאינם עושים כלל את מצוות הבורא ברוך הוא, אף עבדים אינם.

ולענייננו, מי שהוא מתנהג בבחינת בן למקום, הרי בעמדו להתפלל מלא הוא שמחה על זכייתו לעמוד לפני המלך להתפלל לפניו, והוא משים עינו למטה ולבו למעלה לידע לפני מי הוא עומד, ולכן גם בבואו לבקש על צרכי עצמו, אין הוא מתייחס אל השלמת צרכיו ומילוי משאלותיו כעיקר המטרה, אלא הוא מלא תענוג מן הזכירה הגדולה שמלך מלכי המלכים מבין ומאזין לכל בקשותיו העוליים ומתקבלים לרצון לפני כסא כבודו, ובהו אף בבקשו על צרכי הגשמיים, הוא ממלא את ייעודו בעבודת התפילה בדביקות והתקשרות לבורא כל העולמיים, בבחינת בן למקום.

**יעקב ביקש לגלות הקץ שיהיה 'בעתה' ונסתלקה ממנו שכינה כי לא רצה להביט בישראל שאינם ראויים לנאולת 'אחשינה'** מה שהביא רש"י בפירושו השני: "שיקש לגלות את הקץ ולבניו ונסתם הימנו", כפשוטו כוונת הדברים לקץ שבאחרית הימים, כי הרי את קץ גאולתם ממצרים ידעו כבר, שהרי נאמר (בראשית טו'): "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה", אלא שהכוונה לקץ הגלויות לעתיד לבוא, ואת זו ביקש לגלות ונסתם ממנו.

והנה בהמשך הפרשה כתב רש"י (בראשית מט, א'): "בקש לגלות את הקץ ונסתלקה שכינה ממנו והתחיל אומר דברים אחרים", והן הן הדברים,

לעשות אחרת, וכן מדוקדק בלשון הכתוב (בראשית ג'): **'ויאמר פרעה עלה וקבר את אביך כאשר השביעך'**, שכל מה שהניחו לקבור את אביו בארץ ישראל היה רק כי השביעו על כך, וכדברי רש"י (שם): "ואם לא בשביל השבועה לא הייתי מניחך", ונמצא כי כבר לא היתה ידו של יוסף נטויה לעשות ככל רצונו, אף שבלפעל היה יוסף מי שהציל את כל ארץ מצרים מן הרעב, ועם כל זה לא עמד לו עוד זכותו, על כן כבר התחילו להרגיש את תחילת השעבוד, שכבר לא התייחסו אליהם בכבוד הראוי, וזה היה תכף אחר הסתלקותו של יעקב, כי כל עוד והיה יעקב חי כיבדוהו ביותר לרגל הברכה שהתברכו המצריים בזכותו, וכמובא (רמב"ן בראשית מז, לא) שלכן היה בדעת פרעה לקברו במצריים לזכות על ידו לברכה, אך אחר פטירתו שוב לא היה להם התייחסות מוכוונת זו, ולכן כבר היה התחלת השעבוד.

עוד כתבו לרנ"ך (עמר נאק בראשית מז, חח), כי בדברי הכתוב (שמות א, יג) **'ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך'**, ודרשו חכמינו ז"ל (סוטה יא): בפה רך, שתחילה היו משעבדים אותם תמורת תשלום על עבודתם, ואדרבה על ידי זה הרבו לעבוד יותר ויותר בכדי לקבל את תגמול המצריים, ותחילת שעבוד זה כבר היה בפרשת ויחי, לכן נחשב הדבר שהתחילו כבר לשעבדם בפועל בפרשה זו.

### כפטירת יעקב אבינו הוסרה השמירה על קדושת בני ישראל ויכולו לברוא לידי חטא בעין רואה ולב חומד

הספרים הקדושים כתבו לדקדק בלשון רש"י שכתב: "לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם", ולכאורה מה ההדגשה בכך שנסתמו עיניהם ולבם של ישראל, מה שייכות הדבר דווקא לעיניהם וליבם.

**אמרו ר' זצ"ל** אמר לי, כי הכוונה על דרך מאמרם ז"ל (ירושלמי ברכות פ"א ה"ה) עינא וליבא תרין סרסורי דעבירה, וכדברי רש"י (במדבר טו, לט): "עין רואה ולב חומד ולכלי המעשה גומרים", ולכן תחילת החטאת האדם נעשה על ידי העיניים והלב, והנה כל עוד שיעקב היה בין החיים הגינה זכותו על בני ישראל שלא יחטאו, ועל דרך שמצאנו בנסינו של יוסף, שכאשר גברה עליו אשת פוטיפר לפתותו אמרו בגמ' (סנהדרין קד): כי רואתה לו דמות דיוקנו של יעקב להצילו, הרי שכוחו של יעקב יפה הוא להציל האדם ולהישמר בתכלית הקדושה, וזאת לנוכח קדושתו המופלאה של יעקב אבינו, כדברי הכתוב (בראשית מט, א) **'כוחי וראשיתי אוני'**, ודרשו חכמינו ז"ל (יבמות עז): שלא ראה קרי מימיו, ולכן הועילה זכותו להציל את בני ישראל מלחטא בענייני הקדושה, אמנם אחר פטירתו שוב לא הגינה זכותו עליהם, ולכן נסתמו עיניהם וליבם, שהם תרי סרסורי דעבירה, שהתחיל היצר הרע לשעבד את העיניים והלב לפגום בשלימות הקדושה, וזה כוונת דברי רש"י.

### אחר פטירת יעקב אבינו לא התפללו עוד בני ישראל רק לצורכי עצמם ולא להשיג דביקות ה'

**הגה"ק רבי הלל ליכטנשטיין זצ"ל** מקראסאנא כתב בספרו **כוונת הלב** (פ' ויחי בדה' ויחי הא') לרמז בזה, כי הנה מצאנו כי עינינו ולב הינם שני אברים שיש להם ייחס בעבודת התפילה, על דרך מאמרם (יבמות קה): **'המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למטה ולבו למטה'**, והיינו שיהיו עיניו למטה להכניע את עצמו לפני הבורא ברוך הוא, ולבו למעלה להיות דבוק בחי החיים, אשר כידוע עבודת התפילה הוא הדביקות וההתקשרות אל השם יתברך, על דרך שדרשו לשון 'תפילה': על פי הכתוב (בראשית ה, ל) **'נפתלי אלקים נפתלתי'**, שהוא לשון חיבור והתקשרות, וזה הוא עיקר עבודת התפילה, כמו שכתב **השוולח ערוך** (אור"ח סי' צ"ח ס"א): "וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונין בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמות ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה".

1. על פי זה חשבתי להוסיף, כי הרי הקדוש ברוך הוא מתנהג במידה כנגד מידה (כזה רבתי פני' ה'י"ג), ולכן על ידי שהאדם יהיו עיניו וליבו משועבדים אל עבודת התפילה כראוי, יקויים בו מידה כנגד מידה דברי הכתוב (מלכים א. ט. ט. א.) **'ויאמר ה' אלי שמעתי את תפלתך ואת תחנונך אשר התחננת לפניי הקדושת את הבית הזה אשר בנית לשם שמי שם עד עולם והיו עיני וליבי עם כל הימים'**, כי בשכר שהאדם מכוון עיניו וליבו אל התפילה, כן הקדוש ברוך הוא מכוון בכיכול עיניו וליבו אל האדם, לברכו במידה גדושה בכל ימיו.











# מזקחת חיים

ענינים בפרשת השבוע מתוך שיעורו השבועי של  
מודינו הגאון הגדול רבי חיים ארעזר זי"ע שליט"א  
גאב"ד ביתר עילית

פרשת  
ויחי  
תשפ"ד

## אם אב חייב בכבוד בנו שהוא רבו

וישתחו ישראל על ראש המטה (מז, לא) תעלל בעידיניה סגיד ליה (רש"י).

והנה הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל בספרו בני ראם (סי כח) כתב להוכיח מדברי הרשב"א על הגמ' בחולין (א, א) דס"ל דלא שייך חזקת חיוב במצוות, דבגמ' שם ילפי' דאזלינן בכל מקום בטר רוב מהא דאסר רחמנא שבירת עצם בקרבן פסח, ואי לא אזלי' בטר רוב היאך מותר לאכלו בלי לבדוק הגלגלת וניחוש שמא טריפה היא, אלא לאו משום דאמרינן זיל בטר רובא. ומגמ' זו מוכיח הרשב"א (קידושין עג) א ובתורת הבית (ביד ש"א) דלא כהרמב"ם דס"ל דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא, דאי נימא דמה"ת תלינן לקולא היאך מוכח דאזלינן בטר רוב הרי י"ל דכשר מספק ע"ש, והשתא אי נימא דשייך חזקת חיוב במצוות א"כ יש לדחות הוכחת הרשב"א די"ל דכיון דיש עליו חזקת חיוב שנתחייב בקרבן פסח ובה"ג גם הרמב"ם יודה דלא אמרי' ספיקא דאורייתא לקולא, ומינה דס"ל להרשב"א דליכא חזקת חיוב במצוות ע"ש.

אולם לענ"ד יש ליישב דשאני פסח דאם נאמר דספיקא דאורייתא לקולא היה יכול לצאת יד"ח גם בטריפה, דהרי מה דטריפה פסול לקרבן הוא משום דבעינן ממשקה ישראל מן המותר לישראל, וא"כ כיון דלגבי האכילה יכול להקל ולאכלו מספק מקרי שפיר מן המותר לישראל וכשר לקרבן ויוצא יד"ח, והיינו דהדין ממשקה ישראל אינו הסיבה למעט טריפה אלא הוי סיבה לפסול, וע"כ אם במציאות מותר לו לאכלו אף דכלפי שמיא גליא דהוא טריפה מ"מ כשר לקרבן וא"כ אף דבעלמא כשאנו דנין על מצוה אמרינן דאם הוא בחזקת חיוב חייב אבל לגבי קרבן דדין ההקרבה תלי' בממשקה ישראל וכיון דלגבי אכילה מקילים מספק יוצא יד"ח בהקרבה כזה.

עוד י"ל דמה שהחמיר הרא"ש בשני האיבעיות הוא משום דס"ל כדעת התוס' והשלטי הגבורים והר"ז המובאים בתשובת הגרעק"א (סי' לו) דאין חזקה מכרעת במקום ספיקא דדינא דמפני החזקה לא ישתנה הדין ולכן פסק לחומרא בבי' האיבעיות.

### כפלוזגתת הר"ן והב"י אם אפשר להוכיח מעובדא דר' טרפון

והנה הר"ן בקדושין (יד, ב בדפי הר"ן) כתב לפשוט שני האיבעי' הנ"ל ממה דאיתא בירושלמי (קידושין פ"א ה"ח) דאמו של ר' טרפון ירדה לטויל לתון חצרה בשבת והלך ר' טרפון והניח שתי ידי תחת פרסותיה והיתה מהלכת עליהם עד שהגיעה למטתה, פעם אחת חלה ר' טרפון ונכנסו חכמים לבקרו ואמרו להם התפללו על טרפון בני שהוא נוהג בי בכבוד יותר מדאי אמרו לה מאי עביד לך יותר ותנית להו עובדא אמרינן אפילו הוא עושה כן אלפים עדיין לא הגיע לחצי כבוד שאמרה תורה ע"כ, ומסיק הר"ן וז"ל: ובדאי דקימה דרבו אינה אלא מדין חכם ואם איתא שאין הבן חייב לעמוד מפני אביו כל זמן שהוא רבו בודאי

### ביאור הרד"ל בשיטת הרמב"ם דאב פטור מספק

אשתקד עסקנו בדברי הגמ' בקידושין (ג, ב) דאיבעיא להו בנו והוא רבו מהו לעמוד מפני אביו, ת"ש דאמר ליה שמואל לרב יהודה שינא קום מקמי אבון [אף שהיה רב יהודה רבו של אביו רב יחזקאל], שאני רב יחזקאל דבעל מעשים הוה, דאפי' מר שמואל נמי קאים מקמיה, אלא מאי קאמר ליה [מדוע הצריך שמואל להזהיר לרב יהודה לקום מפני אביו], הכי קאמר ליה זימנין דאתי מאחורי קום את מקמיה ולא תיחוש ליקרא דידי, איבעיא להו בנו והוא רבו מהו שיעמוד אביו מפניו, ת"ש דאמר ר' יהושע בן לוי אני איני כד לעמוד מפני בני אלא משום כבוד בית נשיא, טעמא דאנא רביה הא איהו רבאי קאימנא מקמיה, ה"ק אני איני כד לעמוד מפני בני ואפילו הוא רבאי דהא אנא אבוה, אלא משום כבוד בית נשיא ע"כ. ובפשטות נראה דשני בעיות אלו אם בן שהוא רבו של אביו צריך לעמוד מפני אביו, וכן אם אביו צריך לעמוד מפניו לא נפשט.

ואכן הרא"ש (שם סי' נז) פסק להחמיר דכיון דספיקא דאורייתא הוא יעמוד זה מפני זה, אמנם הרמב"ם (פ"ו מהל' ממרים ה"ד) כתב לחלק דבן חייב בכבוד אביו אפי' שהוא רבו של אביו ואילו האב אינו חייב בכבוד בנו אפי' הוא רבו, וביאר בזה הרד"ל בהגהותיו דהרמב"ם ס"ל דכיון דהוי בעי' דלא איפשטא ע"כ האב שבעצם פטור מלכבד את בנו ורק מחמת שבנו לימוד תורה הוי ספק אם מחוייב ככה"ג לכבד את בנו פטור כיון שיש לו חזקת פטור, ואילו אצל הבן הוי להפך דכיון דבעצם היה חייב בכבוד אביו והספק הוא אם השתא נפטר כשנעשה רבו של אביו נמצא דיש לו חזקת חיוב וחייב.

### מו"מ בדין חזקת חיוב במצוות

ומה שהחמיר הרא"ש בבי' האיבעיות ולא ס"ל כסברת הרד"ל, נראה טעמה דכיון דסברת הרד"ל מיתלה תלי' במחלו' האחרונים אי שייך חזקת חיוב במצוות או לא, דהצל"ח בברכות (כ, ב ד"ה למאי נפקא מינה) לגבי מי שמסופק אם אכל שיעור כדי שביעה, כתב דלא אמרינן ספק דאורייתא לחומרא להתחייב בברכת המזון, אלא אמרינן העמד אדם על חזקתו, וכיון דקודם שאכל היה בחזקת פטור מספק אל תחייבנו, ע"ש. הרי דס"ל דשייך חזקת חיוב במצוות, ומאיך דעת הגרעק"א בתשובה (מהדו"ק סי' ז' וסי' כה) דלא שייך במצוות חזקת חיוב וחזקת פטור [ועי' בחוות דעת ובפלת' (ויד"ד סי' קי)], ועכ"פ מדברי הרד"ל מוכח כדעת הצ"ח ודעימיה דשייך דין חזקה במצוות, וא"כ י"ל דהרא"ש חולק בזה וס"ל דלא שייך במצוות חזקת חיוב וחזקת פטור<sup>(א)</sup>.

(א) ובביאור סברת החולקים דלא שייך חזקה במצוות, נראה דכיון דחזקה היינו על העבר שאנו דנים על המצב שהיה מקודם ובמצוות לא שייך לומר כן כיון דהוא דבר המתחדש וחייבו אינו משום שהיה חייב בו מקודם אלא כל רגע ורגע כל זמן שלא קיים המצוה מתחדש החיוב, וע"כ לא שייך בזה חזקה.

פ"ג ה"ג [מובא בהגמ"פ מהל' ת"ת אות ו', ובבהג"ר י"ד סי' רמ"ד]: א"ר אלעזר אין התורה עומדת מפני בנה. דהיינו שהרב אינו צריך לעמוד מפני תלמידו אף שהוא חכם גדול ואפי' אם נתגדל יותר מרבו, דכיון שהוא היה הסיבה לגדלותו אינו צריך לעמוד מפניו, וא"כ י"ל דה"נ אין האב חייב לקום מפני בנו אף שהוא רבו, ולפי"ז נמצא דכל הצד שצריך האב לעמוד מפני בנו היינו רק משום דכבוד רבו עדיף אבל האב לגבי חכם היה כיבוד אב קודם דרק בכבוד רבו וכבוד אביו כבוד רבו קודם ולא בכל חכם, ובכה"ג פשוט לגמ' דאין האב חייב בכבוד בנו החכם כיון שכבוד אב עדיף על כבוד החכם, וקיימת האב מגרע ממצות כיבוד הבן לאביו, ולכן ס"ל להב"י דמה שאמו של ר' טרפון לא כיבדה את בנה החכם א"א לפשוט בעי' הגמ' כשהבן הוא רבו של אביו שאין האב חייב לכבודו ולקום מפניו ודו"ק.

### ביאור קושיית הדרכי משה על הב"י ע"פ הנ"ל

ובזה יובן מש"כ הדרכי משה (י"ד ס"ט) על דברי הב"י דלעיל וז"ל: אבל יש לתמוה אהא דמביא הרא"ש בשם המהר"ם מרוטנברג דמיום שעלה לגדולה לא הקביל פניו של אביו ולא רצה שאביו יבא אליו למה לא מחל על כבודו כמו שעשה רבי טרפון לאמו ואין לומר דמהר"ם היה רבו של אביו דאם היה רבו של אביו מה תלוי בגדלות ע"ש. ולכא"ז צ"ב דמאחר שנתקשה הדרכי משה למה לא מחל המהר"ם על כבודו א"כ איך רצה לתרץ דכיון שהיה רבו המובהק של אביו לא היה יכול למחול הרי בודאי גם רב המובהק שמחל על כבודו כבודו מחול דרק מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ונראה דכוונת הדרכי משה להקשות על שני תירוצי הב"י, דעל מה שכתב הב"י שר"ט מחל על כבודו הקשה דא"כ למה לא מחל המהר"ם על כבודו, ועל מש"כ הב"י דאין לפשוט מעובדא דר' טרפון כיון שהיה חכם ולא היה רבו של אמו מקשה דא"כ למה היה אביו של המהר"ם חייב לעמוד מפניו ועז' הוסיף דאין לומר שהיה רבו דא"כ למה תלה ביום שעלה לגדולה.

אמנם עדיין צ"ע בקושיית דהרי כתבו התוס' בברכות (לא. ב ד"ה מורה הלכה, ובב"ק מא. ב ד"ה לרבות) דרב המופלג בדורו דינו כרבו המובהק, ונפסק כן בשו"ע (או"ח סי' תע"א) דבפני רב המופלג בדורו אי"צ הסיבה, ומקורו מהתרוה"ד ס' קלח דהוי מדין רבו המובהק, וא"כ מהו קושיית הדרכי משה הרי מיום שעלה לגדולה נעשה כרב המופלג בדורו והיה אביו חייב לעמוד מפניו וכדן רבו ואפי' אם נחלק בין חכם לרבו, אך הגמ"ל ניחא ד"ל דהך ק"ינא דכשרבו ואביו לפניו רבו קודם היינו דוקא ברבו ממש שהוא מביא לחיי העוה"ב ולכן עדיף מאב, אבל ברב המופלג בדורו אף דבכל הדברים חשיב כרבו מובהק מ"מ לענין כיבוד האב עדיף מאחר שלא הביאו לחיי העוה"ב, ושפיר הקשה הדרכי משה דלפי הב"י שמחלק בין רבו לשאר חכם א"כ הסברא הגמ"ל דמצות רבו עדיף לא שייך אפילו בגדול הדור ורק ברבו שלמדו תורה.

וגם לפי האופן הראשון שכתבנו לחלק בין רבו לחכם ע"פ דברי הגרי"ז דהוי חיוב זכות של הרב כלפי תלמידו י"ל דגם לענין זה אין דין חכם המופלג בדורו כדן רבו אלא כל החיוב לכבודו הוא מצד רוב חכמתו ולא שיש לו זכות כיבוד לגבי כל בני הדור ובכה"ג אין לו תביעה של כבוד, וא"כ אין האב צריך לקום מפני בנו וזהו ביאור קושיית הדרכי משה על הב"י.

לא היה רבי טרפון חייב לעשות לאמו כך והיאך אמרו עדיין לא הגיע לחצי כבוד שאמרה תורה וכן אילו היה האב חייב לעמוד מפני בנו כשהבן רבו לא היתה רשאה אמו של רבי טרפון לקבל הימנו כך, הלכך אע"ג דבגמ' דילן מספקא לן שבקינן ספקין ונקיטין פשטייהו, ולא משמע דמשום דבעלת מעשים הות מדאמרינן סתמא עדיין לא הגיע לחצי כבוד שאמרה תורה.

ומה שהוכיח הר"ן מהך דירושלמי לגבי רבי טרפון עי' בבית יוסף (י"ד סי' רמ) שתמה על דבריו דהרי בגמ' דילן (א. ב) מייתי נמי דרבי טרפון כל אימת דהות בעיא אימיה למיסק לפוריא גחין וסליקא ואמרו לו חכמים עדיין לא הגעת לחצי כבוד, ואפילו הכי איבעיא להו בנו והוא רבו מהו שיעמוד אביו מפניו ולא פשטוה מההוא עובדא משום דרב שאני, אי נמי משום דאע"ג דאין הבן חייב לעמוד מפני אביו כשהבן רבו מ"מ אם רצה לעמוד מפניו או לכבודו ככמה מיני כיבוד רשאי האב לקבל ממנו, ומסיק הב"י דאפשר שטעמו ז"ל לומר דכיון דלא איבעיא להו בירושלמי משמע דמיפשוט פשיטא להו מההוא עובדא דלא מפלגי בהאי מילתא בין רבו לחכם שאינו רבו וכיון דלדידהו פשיטא להו שבקינן ספקין ונקיטין פשטייהו ע"ש. ומבואר שנחלקו הר"ן והב"י אם יש לדמות רבו לסתם חכם, דהב"י ס"ל דכיון דאיבעי' לן רק ברבו א"כ ליכא להוכיח מאמו של ר' טרפון מאחר דרבי טרפון לא היה רבו של אמו רק שהיה חכם, ואילו הר"ן נקט 'ובודאי דקימה דרבו אינה אלא מדין חכם' והיינו דאין לחלק בין רבו לסתם חכם.

וביאור מחלוקתם נראה ע"פ מש"כ הגרי"ז בספרו (הל' ת"ת פ"ה ה"א) לחלק בין דין כיבוד שחייב לרבו לדין כיבוד שחייב בכל ת"ח, דברבו הוי זכות שיש לרבו עליו והוי חיוב לגבי הרב ויכול הרב לתבעו וכן יכול למחול על כבודו, משא"כ לגבי ת"ח אין הכיבוד משום חיוב וזכות שיש לת"ח עליו אלא הוא מצוה ככל המצוות ע"ש באריכות. ולפי דרכו של הגרי"ז דין הקימה בפני רבו אינו מדין כבוד החכם אלא יש בזה שני גדלים, ונראה דבזה תלוי פלוגתת הר"ן והב"י הגמ"ל אם יש להוכיח מאמו דר' טרפון לדין קימה בפני רבו, דאי אמרי' דכל הצד דאב מחוייב בכבוד בנו שהוא רבו הוא רק אי נימא דהחיוב של האב לכבוד בנו שהוא רבו הוי דומיא דהחיוב של כיבוד אב שהוא זכות תביעה שיש לאב על הבן וכאשר הבן הוא רבו של אביו יש לו זכות לגבי אביו כדברי הגרי"ז לעומת הזכות שיש לאב עליו, וכמש"כ הר"ן דצדדי האיבעי' פטורים מקימה כיון דהאב חייב בכבוד בנו והבן חייב בכבוד האב י"ל דשניהם פטורים מקימה כיון דקימה מגרע המצוה של כיבוד או שמא שניהם חייבים לכיבוד אהדדי וזהו סברת הב"י, אבל אי אמרי' דהחיוב כיבוד שחייב האב לבנו שהוא רבו הוא מדין החיוב הכללי של כבוד חכם פשיטא להגמ' דבכה"ג אין האב חייב לקום מפני בנו כדי שלא יגרע ע"י מצות כיבוד אב דקימת האב להבן מפחית ומגרע מצות כיבוד אב וזהו סברת הר"ן.

אך יש לדחות ולומר דבאמת גם הב"י ס"ל דכיבוד רב וכבוד חכם הם משורש אחד ודלא כהגרי"ז, והאיבעי' בגמ' הוא אם מאחר דכבוד רבו עדיף מכבוד אביו ואילו היה לפניו כבוד אביו וכבוד רבו כבוד רבו קודם וכדתנן במתני' ב"מ (ג. א) א"כ י"ל דהאב חייב לקום מפני בנו שהוא רבו כיון דכבוד רבו עדיף מכיבוד אב, או דילמא י"ל שאין האב חייב לקום מפני בנו שהוא רבו וזהו ע"פ המבואר בירושלמי ביכורים

לשמיעת השיעורים וכן הודעות ביהמ"ד מערכת שיעורי הרב" 073-383-4874	לתרומות והוצאות בעת שמחה / לע"ג 055-673-9724
---	--

<b>שהשמחה במעונם</b> לידיינו הנכבד הרב אהרן שלמה פייטעקובסקי לרגל הולדת נכדו	לידיינו הנכבד הרב ישראל טננהוי שליט"א לרגל הולדת נכדו
---	---

לע"ג הגאון הגדול ר' יוסף ב"ר ??? ליברמן חותן רבינו מרא דאתרא יא"צ ט' טבת
---

# חמיידא דאזרייתא

פניני הלכה מאת הרה"ג רבי יעקב פרידמן שליט"א

## ציווי האב לבנו בדבר שאין לאב תועלת בקיומו (א)

שאלה: אב האוסר על בנו לילך לטיפול פסיכולוגי וכדומה, שלדברי הבן יהיה לו תועלת מטיפול זה, האם יש בדבר משום כיבוד או מורא, לעבור על ציוויו.

ומורא אלא בעיניים הנוגעים לצרכי האב, אך כאן שאין כל צורך לאב בדבר זה, אין בזה גדרי כיבוד ומורא. והנה דברי המהרי"ק הובאו להלכה על ידי הרמ"א (יו"ד סי' ר"מ סכ"ה), אם כי לא השלים הרמ"א לבאר מה טעם פסק כדברי המהרי"ק, ובאלו מן הטעמים נקט להלכה במקום שיעמדו טעמים אלו בפני עצמם, ועל כן יש לנו לברר את כל שלושת הטעמים אם יש להם מקום בשאלה הנ"ל, כי יתכן שכל טעם בפני עצמו הוא העיקר ועליו סמך הרמ"א בהביאו את דברי המהרי"ק להלכה<sup>1</sup>.

ב. ההוכחות מדברי הראשונים שאין מצות כיבוד בדברים שאין נוגעים לאב

דברי הריטב"א שאין חיוב לקיים ציווי האב כשאין בו תועלת לאב

ג. בעיקר יסוד דברי המהרי"ק שייסד כי אין מקום כיבוד ומורא אלא בעיניים שיש צורך לאב בהם לעצמו, הדבר מבואר כבר בדברי הראשונים.

הגמרא ביבמות (ו) אומרת: "יכול אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו, תלמוד לומר (ויקרא יט, ג) איש אמו ואביו תיראו וגו', כולכם חייבים בכבודי", כתב הריטב"א (שם בד"ה יכול): "פירש רש"י ז"ל שאמר לו כן לבטלה ולא לשום דבר, ואינו נכון, דאם כן למה ישמע לו אפילו בדברים של רשות, וכל שכן לעשות עבירה או לדחות מצוה, שאין עושה כבוד אלא בעושה דבר להנאתו כדאמר התם (קידושין לא): כבוד אב מאכילו ומשקהו מלבישו ומנעילו, לכן פירש רבינו תם ור"י ז"ל, שאמר לו הטמא לכבודי לבשל לי במקום טומאה כשאי אפשר זולת כן, או שאמר לו אל תחזיר אבדה זו אלא בשל לי או שחוט לי".

הרי לנו מפורש מדברי הריטב"א, כי אין חיוב כיבוד אלא בדברים שהם להנאת האב, אבל דברים שאינם אלא

א. דברי המהרי"ק באב המוחה ביד בנו מלישא אשה מסוימת

א. לביור הדברים יש להקדים תשובה בענין מעין זה, שכתב המהרי"ק (שורש קס"ו): "ואשר נסתפקת אם יש כח ביד האב למחות ביד בנו לישא אשה אשר יחפוץ בה הבן, לעניות דעתי נראה, שאם היא אשה ההוגנת לו, שאין כח ביד האב למחות ביד הבן. חדא, דאפילו לענין ממון אודי ליה רבנן לרבי ירמיה כמאן דאמר משל האב (קידושין לב), וכן פסקו כל פוסקי הלכות אשר ראיתי, כל שכן הכא שהוא דבר השייך בצערא דגופא להניח האשה אשר חפץ בה ויצטרך לקחת אשה אחרת אשר לא תישר בעיניו כל כך, ועוד, דקרוב הדבר בעיני להיות כמצוה לעבור על דברי תורה, שהרי אמרו רבותינו ז"ל (קידושין מא). אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, אלא שעכשיו הותר פן יקדימנו אחר כמו שכתבו התוספות (קידושין מא. בד"ה אסור) והפוסקים. הרי, שהקפידו שיקח אשה אשר יחפוץ בה ותמצא חן בעיניו, וכן בכמה מקומות חשו חכמים ז"ל לחבב האשה על בעלה כו'. ועוד, דעד כאן לא מילגי אם משל אב אם משל בן, אלא בדבר דשייך האב בגווה פרנסת האב, שצורך גוף האב וקיומו, אבל במלתא דלא שייך בגווה כי הכא, פשיטא דאין כח לאב למחות בבן, לא משום כבוד ולא משום מורא, דלא שייך כבוד אלא כגון מאכילו ומשקהו מלבישו ומנעילו כו' (קידושין לא): מורא לא ישב במקומו ולא סותר את דבריו כו' (שם), וכן כיוצא בזה דשייך לאב, אבל במלתא דלא שייך האב בגווה פשיטא דאין כח האב למחות ביד בנו".

ב. הרי לנו שנימק המהרי"ק את דינו בשלושה טעמים ונימוקים, הראשון משום שהוא חשוב משל בן, הואיל ואית ליה צערא, ואינו מחויב לכבד את אביו אלא משל אב. השני משום שנישואי אשה ההוגנה לו יש בו משום מצוה שלא יבוא לשנאותה, ואין האב יכול לצוותו לעבור על דברי תורה (ביבמות ה:ו-ז), והשלישי שאין מקום לכיבוד

1. אם כי יש להעיר, כי ממיקום הגהת הרמ"א על דברי השו"ע בענין שאין האב יכול לאסור לבנו לילך ללמוד תורה וכדו', נראה כי עיקר הטעם שמחמתו פסק הרמ"א את דברי המהרי"ק הוא משום שהיו כעין לעבור על דברי תורה, ולא מחמת הטעמים הנ"ל, כי אם היה משום שאין זה בגדרי כיבוד או מורא, היה לו להגיה כן בתחילת הסימן (סעיפים ב' - ד') שם נתבאר גדרי כיבוד ומורא, ואם הוא מהטעם שאין החיוב אלא משל בן, היה לו להגיה כן על דברי השו"ע שפסק שאינו אלא משל בן (סעיף ה'), כך שהדעת נוטה כי עיקר הטעם הוא משום שהוא כעין לעבור על דברי תורה, ואם כן אינו ענין לשאלה הנ"ל, ויל"ד בזה.

לבטלה, אין חיוב כיבוד כל עיקר, אף שאין בזה משום דחיית לא תעשה, וכנזכר שאין בזה חיוב כיבוד.

### דברי הרשב"א שאין ציווי האב על דבר שאין לו הנאה מועיל לדחות לא תעשה

ד. עוד מצאנו בגמרא (יבמות ה-ו): "לא תעשה שיש בו כרת היכא אשכחן דדחי כו' דתניא יכול יהא כבוד אב ואם דוחה שבת, תלמוד לומר (ויקרא יט, ג) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, כולכם חייבין בכבודי, מאי לאו דאמר ליה שחוט לי בשל לי, וטעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו, הא לאו הכי דחי. לא, לאו דמחמר, ואפילו הכי לא דחי. אלא דקיימא לן דאתי עשה ודחי לא תעשה ליגמר מהכא דלא לידחי". היינו, דממה נפשך, אם הברייתא מדברת בלאו של שחוט לי ובשל לי, בזה הוא לאו שיש בו כרת, ואם כן מוכח כי עשה דוחה לא תעשה אף שיש בו כרת, ואם הברייתא מדברת בלאו של מחמר, הרי זה לאו שאין בו כרת, אך על זה יש להקשות, כי אם כן מוכח כי אין עשה דוחה לא תעשה, כי התורה אומרת שאין לשמוע בקול אביו במקום לאו דמחמר.

על זה אמרו בגמרא (יבמות ו): "משום דאיכא למיפרך מה להנך שכן הכשר מצוה", וכתב הרשב"א (שם בד"ה מה): "ונראין דברי רבינו חננאל ז"ל שפירש, דאלאו דמחמר קאי, כלומר לעולם בלאו דמחמר. ודקא קשיא לך ליגמר מהכא דלא דחי, שאני הכא דאין בטולו אלא הכשר מצוה בלבד, ובשעה שמבטל הלאו לא מקיים העשה ממש, וכגון שאמר לו אביו חמר אחר בהמה זו להביא גוזלות או דבר שצריך ליהנות ממנו, ולפיכך כשהוא מחמר אין זה ממשו של כבוד, אלא הכשר כבודו. ואף על פי שאמר לו האב לחמר אחר בהמה, לפי שאין עיקר כבודו אלא במה שיש לו בו הנאה, וכדאמרין בקדושין (לא): איזהו כבוד מאכילו ומשקהו מלבישו ומנעילו, אבל אמר לו לעשות דבר שאין לו בו הנאה של כלום, אין זה כבוד שנצטוו עליה, וכבוד כזה אין בו עשה של תורה שידחה אפילו לאו גרידא".

הרי לנו שנית בדברי הרשב"א קעין דברי הריטב"א הנזכרים, והוא שאין ציווי התורה לכבד את אביו אלא בעושה דבר שיש בו הנאה לאביו, אבל כל שאין בדבר הנאה לאביו, אף שציווהו בפירוש לעשות כן, אין בזה משום כיבוד אביו, ואין בו כלל עשה של תורה.

### דחיית הגר"א שאין כמות הרשב"א שאין עשה בקיום ציווי שאין בו תועלת

ה. אם כי, הגר"א בביאורו (יו"ד סי' ר"מ ס"ק ל"ו), כתב לדייק מלשון הרשב"א שהדגיש 'וכבוד כזה אין בו עשה של תורה שידחה אפילו לאו גרידא', הרי שאין בדעת הרשב"א לומר כי אינו נחשב כלל עשה, אלא בוודאי יש בזה משום כיבוד אב, אלא שבכדי לדחות את הלאו בעיני עשה החמור יותר, ועל זה הדגיש הרשב"א כי ציווי האב בדבר שאין בו כל תועלת, אינו נחשב לעשה של תורה לענין דחיית הלאו.

### הגדרת החזון איש בדעת הרשב"א לפי הגר"א שהיוב הכיבוד בדברים אלו הוא מחמת 'רצון התורה'

ו. את דעת הגר"א קיבל גם החזון איש (יו"ד סי' קמ"ט ס"ק ח'; אהע"ז סי' קמ"ח ל"ב א'), שאף הוסיף לבאר ולהגדיר הדברים, שהוא קעין דין חצי שיעור, אשר דעת ר' יוחנן (יומא עג:) כי חצי שיעור אסור מן התורה, ועם כל זה כתבו התוס' (שבועות כב: בד"ה אהיתירא) כי אינו נחשב מושבע ועומד מהר סיני על חצי שיעור, כי אינו אלא איסור ולא לאו, וביאר בזה החזון איש כיסודו הידוע בכמה מקומות, שיש ענין הנקרא 'רצון התורה', ולרצון התורה יש משקל של חיוב דאורייתא<sup>2</sup>, אף שאין לו משקל של עשה או לאו, ולכן כשם שחצי שיעור אסור גם כן מחמת 'רצון התורה' שלא יעשו את הלאו, ואם כן הוא הדין גם כן בחצי שיעור, כך יש גם ענייני כיבוד שהם בכלל 'רצון התורה' שיעשה האדם רצון אביו אף בדברים שאין לו בו תועלת, והוא בדרגת חיוב דאורייתא, אך שאין בו משום עשה.

אם כי בפשטות דברי הרשב"א אין להכריח כדברי הגר"א והחזון איש, והיה נראה לומר כי מאחר וכוונתו להוכיח מעיקר דין כיבוד, אם כן אין כל דין כיבוד בדבר שאינו להנאת האב, וקוטב דבריו נראים כדברי הריטב"א הנ"ל, אך מכל מקום סברת הגר"א והחזון איש, כי חלוקים דברי הרשב"א מדברי הריטב"א.

(שיעור שנמסר בישיבה הגדולה טל תורה)

2. כע"ז בדברי סופרים להגר"א וסרמן (סי' א' אות כ"ג - כ"ד): "ובזה אפשר לפרש כונת הכתוב בירמיה (יט, ה) 'ובנו את במות הבעל לשרף את בניהם באש עלות לבעל אשר לא צייתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי' עד כאן, ופירושו בתרגום, דלא פקדית באורייתא, ודלא שלחית ביד עבדי נבייא, ולא רעוא קדמי. הנה בכתוב הזה מפורש כי יש שלשה חלקי תורה א' הנקרא צווי, ב' הנקרא דבור, ג' שאין עליו לא צווי ולא דבור אלא רצון ה' בלבד, והם כל המצוות דרבנן כנ"ל. ולפי פשוטי המקראות נראה, שזה היה עונו של בלעם הרשע. דלכאורה אחרי שאמר (במדבר כב, יח) 'אם יתן לי בלל מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה', מה היא רשתתו. אבל באמת אף שידע בלעם היטב כי הליכתו לקלל את ישראל הוא נגד רצון ה', לא חשש על זה כל זמן שלא היה לו צווי מפורש שלא לילך, ועל כן אמר 'לא אוכל לעבור את פי ה', פי' דייקא, אבל רצון ה' לא היה חשוב בעיניו לעשותו, וזהו רשתתו".



# אוצר ידיעות התורה

• משיעורי המגיד הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א •

## צורת מנורת בית המקדש (א)

שבעת הקנים יצאו מבסיס אחד, על כן לחוש במנורה זו משום עשיית צורת המנורה, הרי מדובר בחומרה רחוקה ביותר.

### מחלוקת הפוסקים בעיקר הדין

אכן מצאנו להגאון בעל התבואות שור בספרו בכור שור (ראש השנה כד. בד"ה לא יעשה): "חדשים מקרוב באו עושים כוונים למלאכת מנורת המקדש בשינוי עמידת הקנים, דהיינו שעושים שבעה קנים ששה מהם מעמידים בדמות עגול או משולש או מרובע אלו נגד אלו ואחד באמצע, ולעניות דעתי יש למחות בידם דפשוט הוא בתשובות מהר"ק (שורש ע"ה) דכל דבר שאינו מעכב במנורה אינו מעכב באיסור עשיית תבניתה, ולא מצינו לא בגמרא מנחות ולא במיימוני הלכות בית הבחירה, שיעכב במנורה סדר עמידת הקנים".

לאידך, כמו שהזכיר הגר"ש בירנבוים זצ"ל במכתבו, בתשובות הגאון רבי חיים הכהן ראפפורט אב"ד לבוב (יר"ד סי' כ"ה) שם כתב להתיר בלא כל פקפוק, ועיקר היתירו על פי דברי התוס' (מנחות כח. בד"ה דתניא): "דלא איקרי מנורה בלא ירך", ועל כן במנורה התלויה שאין בה ירך אין כל איסור, וכן לדעתו צורתה העגולה של המנורה אין בה משום חשש איסור, הואיל ואין האיסור רק בעושה את הנרות בשורה אחת כעין שהיה בבית המקדש ולא בעיגול.

### מקורות בדברי חכמינו ז"ל לצורתה העגולה של המנורה

ברם, אחר שמצאנו שנחלקו בדבר הפוסקים האם יש להתיר לעשות מנורה עגולה, ונידונם האם הרי זה בכלל איסור עשיית כתבנית כלי המקדש, הרי שיש כמה מקורות כי יתכן שהיתה מנורת בית המקדש עצמה בעיגול.

בספרי זוטא (במדבר ח, ב) איתא: "ומנין שיהו חוזרין חלילה כמין עטרה, תלמוד לומר (במדבר ח, ב) יאירו שבעת הנרות, ומניין שיהיו כל הנרות מוסטרין כנגד נר האמצעי, תלמוד לומר (במדבר ח, ב) אל מול פני המנורה, וכן הוא אומר (במדבר כב, ה) והוא יושב ממולי, אמר רבי שמעון כשהלכתי לרומי לראיתי שם את המנורה, היו כל הנרות מוסטרין כנגד נר האמצעי".

המגן אברהם בפירושו זית רענן על הילקוט שמעוני (פ) בהעלותך בד"ה כמין עטרה) כתב: "כמין עטרה, הלשון משמע דסירה ליה שהקנה האמצעי היה באמצע וששה קנים מקיפין אותו סביב עמין עטרה, וזהו שאמרו 'תלמוד לומר יאירו', שכל אחד היה מאיר לאמצעי, שהיו כולם סמוכים לאמצע בשוה, והא דכתיב בקרא (שמות כה, לב) וששה קנים

### חומרנו של הגרעק"א לאסור מנורה תלויה של ז' קנים עגולה

כמו שהזכרנו בתחילת הדברים, נפסק בשו"ע (יר"ד סי' קמ"א סי"ח): "לא יעשה בית, תבנית היכל כשיעור גבהו וארכו ורחבו. אכסדרה, תבנית אולם. חצר, תבנית עזרה. שלחן, תבנית שלחן. מנורה, תבנית מנורה. אבל עושה של חמשה קנים או של ששה או שמונה, אבל של שבעה לא יעשה אפילו משאר מיני מתכות, ואפילו בלא גביעים וכפתורים ופרחים, ואפילו אינה גבוהה שמונה עשר טפחים", ולא נתבאר עד כמה יש להזהר מלעשות מנורה בעלת שבעה קנים, האם הוא רק באופן המזכיר את צורת המנורה שבבית המקדש, או אף באופן אחר.

באגרות סופרים (כתבי רעק"א, סי' מ"ז) נדפס תשובתו של הגאון הנודע רבי חיים שמואל בירנבוים זצ"ל מחבר הגהות 'מעשה חושב' על שער המלך עהרמב"ם, ותשובות 'רחש לבב', שהיה חתנו של הגרעק"א זצ"ל.

את מכתבו שלח הגר"ש בירנבוים זצ"ל אל בן גיסו הרה"ק רבי לייבל אייגר מלובלין ז"ע בעל התורת אמת, אשר ביקשו שיכתוב לו את אשר ראו עיניו בבית חותנו הגרעק"א, ואכן במכתבו כותב לו הגר"ש בירנבוים זצ"ל דברים אחדים, את אשר שזפו עיניו בבית הגדול של חותנו.

בין הדברים הוא כותב: "וגם בפנס הכסף התלוי באמצע היכלו, שמן הדליקו, ומלאכת תיקון הפילות כבדה היתה לפניו. לפלא היה בעיני, כי פנס הכסף הנזכר עגול היה כתמונת הכוכב בשבע קרנות לו מסביב, והוסיף כבוד מורי חמי נוחו עדן עוד קרן אחת, אשר נתייגע הצורף בו להרבה לדחוק הקרן אשר הוסיף בין שבעת הקרנים, עד נשחתה התמונה לבל יהיה בהפנס שבעה קרנות כבמנורה בהיכל ה'. ובלבבי אמרתי, כי בפנס העגול אין בית מיחוש לזה, ואשתומם על אשר כבוד מורי חמי חרד את כל החרדה הגדולה בעבור הפנס אשר אין תבניתו כזה בבית המקדש. וכאשר זה כשניים עשר שנים בהסתפחי בנחלת חתני הרב הגאון רבי זלמן בראדצקי שליט"א בעוד מגורו בשדי זהב זלאטאפאלי, ראיתי שמה שאלות ותשובות מהגאון החסיד מוהר"ח הכהן ראפפורט נוחו עדן, האבדק"ק לבוב, ומצאתי דכתב בפשיטות בזה להתיר, ואני בעיני התבוננתי מראש כי עם גדולת חכמת תורתו עד להפליא, פחד ורגז לבו להקל והיה מיראי הוראה".

החידוש שבחומרנו של הגרעק"א במנורה זו, הוא מכמה פנים, א' מנורה זו עגולה היתה, ב' מנורה זו תלויה היתה מן התקרה, ג' קניה לא היו יוצאים מגופה, אלא כל

תרומה עמ' רס"ב): "והאיר אל עבר פניה, זו ראייה שהיו הקנים יוצאים ומתעקמים מעט מעט עד שיהיו כנגד נר מערבי ותהיה כמדורה", מסיום דבריו נראה כי אין הכוונה רק על עיגול צורת קני המנורה, אלא על עיגול מעין מנורת הקנדלברה, ולכן הרי זה נראה כמדורה.

לאור שיטות אלו יש מקום להבין את חששו וחומרנו של הגרעק"א במנורה עגולה בעלת שבעה קנים, אף שכנזכר לשיטות אלו היה נר האמצעי בתוך הקנים, ואילו אצל מנורת הגרעק"א משמע שהיו שבעת הנרות מסביב לה בעיגול, בלא שיהיה נר באמצעה, אך עדיין מקום יש לחוש לזה.



יצאים קני מנרה מצדה האחד ושלושה קני מנרה מצדה השני, יש ליישבו גם כן דרך זה, אבל במנחות משמע דסבירא להו לכולי עלמא שהיו עומדים בשורה, לכן נראה לומר דמה שאמר כמין עטרה היינו שהקנים בעצמן היו עגולה כמין עטרה ודוחק".

הרי לנו, כי אם נקבל את פשטות הדברים בכיבור דברי הספרי, או אז צורת המנורה היתה כעטרה, שהיו הנרות חוזרין חלילה, ולכאורה היינו כצורת המנורה המכונה קנדלברה כזה, ועל כן לדברי המגן אברהם, לא רק שיש מקום לחוש לעשיית המנורה בצורה עגולה זו, אלא אדרבה, כך היתה צורתה המקורית של המנורה.

אף שהמגן אברהם מעיר על כך, כי מפשטות דברי חכמינו ז"ל אין נראה כפירוש זה, ואף מציע פירוש נוסף בדברי הספרי, אך המגן אברהם מעיר כי פירושו השני 'דחוק', ועל כן לדעת המגן אברהם פשטות דברי הספרי שהיתה צורת המנורה עגולה.

כאן יש להעיר, כי אף לו נקבל את פירושו השני של המגן אברהם, הרי לנו הוכחה נוספת לצורתם העגולה של קני המנורה, אשר אודות הדבר הארכנו בתחילת אמרינו אם היו קני המנורה באלכסון או בעיגול, כי לדעת המגן אברהם אף אם לא נקבל את פירושו הראשון שצורתה הכללית של המנורה היתה בעיגול, הרי שלכל הפחות קני המנורה עגולים היו.

**נידון צורת הלוחות**

בשולי הדברים המקום לציין, כי נידון דומה לנידון צורתה של המנורה, התעורר גם בענין צורת הלוחות, האם מרובעות היו, או שמא עגולות היו.

למעשה, הצורה המקובלת מדור דור היא צורה עגולה, של שני לוחות עגולים, אך היות ובדברי הגמרא (בבא



בתרא יד.) נראה כי היו הלוחות מרובעות, שהיו אמה על אמה, על כן קמו מערערים האומרים כי צורתן העגולה של הלוחות מקורן בציורי עכו"ם, ואין כל מקור בדברי חכמי ישראל לצורה זו של הלוחות, והאמת הוא צורתן המרובעת של הלוחות [צורת הלוחות במדרש 'לקח טוב' (שמות כ, יד) לרבינו טוביה בן אליעזר, שם הלוחות עצמם מרובעות ומעליהם כתר עגול].

אכן הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל כתב (אבן ישראל ח"א סי' נ"ז), כי יש להוכיח כי צורת הלוחות עגולה היתה, שהרי אמרו בירושלמי (מעשרות פ"ה ה"ג): "אין מרובע מששת ימי בראשית", ומאחר וכדברי המשנה (אבות פ"ה מ"ד) נבראו הלוחות בערב שבת בין השמשות, אם כן בהכרח שלא היו מרובעות, כי לא נברא כל בריאה מרובעת בששת ימי בראשית.

אלא שמצאנו כמה דחיות לזה, א' יתכן כי מה שציווה הקדוש ברוך הוא למשה רבינו (שמות לד, א) 'פסל לך', היה לפסול ולרבע את הלוחות שנבראו עגולות (הידושי ר"ח להגאון רבי יהושע חיים אפשטיין זצ"ל מווילנא, פ' כי תשא על המדרש רבה מו, א), ב' גם יתכן כי הלוחות הראשונות הם שנבראו בששת ימי בראשית ועגולות היו, אמנם הלוחות השניות מרובעות היו (שיח יהודה פ' כי תשא בד"ה הלוחות), ג' עשרת הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות לא היו ממש חלק מהבריאה עצמה, ולא נאמר עליהם הכלל שהיו מרובעות, כמוכח מהכתב והמכתב שנבראו גם כן בערב שבת, והוא כתב הלוחות, והרי היה בהם האות מ"ם שהיא מרובעת, ועל כן אין הכוונה על דברים אלו (אבני שוהם שבועות סי' מ"ה). ויש הרבה להאריך בזה, ואין כאן מקומו להאריך בכל זה.

**ההוכחות בדברי הראשונים**

נוסף על הבנתו של המגן אברהם בדברי המדרש, עוד מצאנו מקורות לשניים מן הראשונים, אשר הבינו כי צורתה של המנורה היתה בעיגול, כעין מנורת הקנדלברה הנזכרת.

הראשון הוא האבן עזרא בפירושו הקצר (שמות כה, לז): "והקדמונים אמרו, כי נר אחד באמצע, והששה נערכים זה אחר זה בחצי עגול, ואחר שהכתוב אמר (שמות כה, לז) והאיר אל עבר פניה, והטעם אל עבר אחד, הנה הצורה ברורה", הרי כי הביא בשם הקדמונים כי היתה צורת המנורה עגולה, והיו הנרות מעוגלים זה אל זה.

מתוך דבריו בפירושו הקצר ניתן לקבוע כך גם מתוך דבריו בפירושו הארוך (שמות כז, כא): "כי יערוך כמו כערוך הכהן (ויקרא כז, יב), שיערוך שמן, שיספיק להיות הנרות מאירים מערב ועד בקר, וככה נרות המערכה (שמות לט, לז). ונכון הוא להיות טעם יערוך, בעבור היות הנרות כחצי עגול, ועוד אדבר על זה", הרי שהזכיר שהיו הנרות בצורה עגולה זו אצל זה.

השני הוא בספר מאור האפלה לאחד מחכמי תימן בתחילת שנות ה' אלפים בשם 'נתנאל בן ישעיה' [או 'והבן בן גי'את' לפי התרגום המקורי של כתב היד], שם מובא (פ'

פנינים יקרים מלוקטים מספר קול דורני עה"ת ומיעורים מאת הרב"ג רבי דוד פראגער שליט"א  
נשיא התאחדות קהילות החרדים בעיר הבריה לטעוה יב"ח

## עמידה ננסיון העושר וננסיון העוני

ויאמר השבעה לי וגו' וישתחו ישראל על ראש המטה (מז, לא). פירש"י בסו"ד: "שהרי יוסף מלך היה ועוד נשבה לבין הגוים והרי הוא עומד בצדקו". הנה רמז לנו עיקר הנסיונות שנתנסו בהם ישראל בכל הדורות, שהם נסיון העושר והכבוד, ונסיון העוני והיסורין, וע"כ אמר "שהרי יוסף מלך" - והוא נסיון העושר והכבוד, והוסיף ואמר "ועוד נשבה לבין הגוים" - והוא נסיון העוני והיסורין, וראה יעקב אבינו ברוח קדשו שזרעו עתיד לעמוד בצדקו ולהתגבר על שני הנסיונות האלו, מש"ה השתחוה והודה לה'.

## ביאור למה לא הקפיד יוסף מיד

ועתה שני בניך הנולדים לך וגו' אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (מח, ה). לכאורה כבר כאן מקדים יעקב אפרים לפני מנשה וממשיל את אפרים כראובן הבכור, ואילו את מנשה לשמעון, וא"כ למה לא הקפיד יוסף בזה מיד אלא רק אח"כ כשנתן יד מינו על אפרים. ודילמא י"ל דמצינו דחז"ל בתורה שבע"פ נקטו בסדר המשנה דלפעמים התנא מפרש מאי דסליק מיניה ולא מפרש ראשון ראשון [ע"י ריש מסכת נדרים], לכן נסתפק כאן יוסף אולי כוונת יעקב באמרו 'אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי' להמשיל את מנשה - דסליק מיניה - לראובן הבכור, ומש"ה לא הקפיד כאן.

## עתה הם כשרים וראויים לברכה

ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלקים בזה וגו' (מח, ט). פירש"י: "הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה וביקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקודש". לכאורה צריך להבין מה תועלת במה שהראה יוסף לאביו את שטר אירוסין ושטר כתובה, והלא יעקב ראה שאינם ראויים לברכה ונסתלקה ממנו שכניה משום שרשעים עתידין לצאת מהם, ומה תיקן יוסף בהראותו לו שטר אירוסין וכתובה. ונראה לפרש דנחה "עליו" רוח הקודש הכוונה על יוסף, דמתחילה כשאמר לו אביו 'מי אלה' שראה רשעים יוצאים מהם ואינם ראויים לברכה, באמת לא ידע יוסף כדת מה לעשות, אמנם מיד נחה רוח הקודש על יוסף והבין דאם עתה הם כשרים לגמרי כי נולדו בקדושה ע"י אירוסין וכתובה כראויף ממילא א"א לסרב מלברכם על שם העתיד, כי עתה כשרים הם, וזהו 'ביקש יוסף רחמים כל הדבר' שיזכה לידע האיך לפייס את אביו שלא יחוש מן הדורות העתידין לבוא 'ונחה עליו' - על יוסף - רוח הקודש" להראות שטר אירוסין ושטר כתובה להראות שהם כשרים עתה וראויים לברכה.

## הכיר מתחילה שלא ישלח עין הרע בישראל

ויברך את יוסף ויאמר וגו' המלאך הגואל וגו' וידגו לרוב וגו' (מח, טו). ולהלן כתיב (פסוק ט) 'ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל ישמך אלקים כאפרים וכמנשה', נראה דהוצרך מקודם לברך את יוסף בברכת 'ידגו לרוב' שלא ישלח בורעו עין הרע (כפירש"י שם), דכיון דבם יברך ישראל 'ישמך אלקים כאפרים וכמנשה' איכא למיחש מעין הרע של אומות העולם שאין להם ברכה כזו, ומש"ה הסיר עין הרע מהם תחילה, משא"כ אצל אע"ה שאמר לו הקב"ה

## ב' הפירושים תלויים זה בזה

ויחי יעקב וגו' (מז, כח). ברש"י: "למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם וליבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם, ד"א שבקש לגלות את הקץ ונסתם ממנו". י"ל דשני הפירושים תלויים זה בזה, שעל כן כ"ש שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם וליבם של ישראל מצרת השעבוד, מפני שכש"ביקש לגלות את הקץ נסתם ממנו" ולא היה יכול לגלות, כי היו מסופקים על עתידם האם יהיה קץ ותיקון או לא, ועדיין, וכשמת אבדה תקותם ונסתמו עיניהם שעתה אין להם דעת על קץ הגאולה אלא רק חשכות הגלות.

## חסד של אמת - שאינו 'מצפה' לתשלום גמול

ויקרבו ימי ישראל למות וגו' ועשית עמדי חסד ואמת וגו' (מז, טו). ברש"י: "חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול". ולכאורה קשה דלקמן כתיב (מח, כב) 'זאני נתתי לך שכם אחד על אחיך וגו' ומפרש רש"י "לפי שאתה טורח להתעסק בקבורתי", הרי דשפיר קיבל תשלום גמול. ונראה דיש לדייק היטב בלשון רש"י דהכא לא אמר שאינו "מקבל" תשלום גמול, אלא שאינו "מצפה" לתשלום גמול, ובאמת כשאמר יוסף 'אנכי אעשה כדברך' (מז, לו) ודאי לא היה מצפה לתשלום גמול, ומה שיעקב נתן לו אח"כ היתה מתנה שלא היה מצפה לה, ואתי שפיר דרצה לעשות עמו חסד של אמת. ועוד יותר יש להדגיש שעל כן כשאמר יוסף 'אנכי אעשה כדברך' המשיך יעקב 'ויאמר השבעה לי וישבע לו', וכל זאת למה, וכי לא האמין לו בלא שבועה, אלא נראה דנתכוין לזה דהיינו שיעשה עמו את החסד של אמת בלי שום אפשרות לחזור בו, וזה ע"י שבועה, ואז ע"י יהיה בגדר 'חסד של אמת' בלי לצפות שום תשלום, ושוב היה יכול אח"כ ליתן לו ע"י גם מתנה.

## ג' הטעמים נובעים מדברי יעקב עצמו

ויקרבו ימי ישראל וגו' אל תקברני במצרים (מז, טו). הנה רש"י כתב בזה ג' טעמים: א; "סופה להיות עפרה כנינים ומרחשין תחת גופי", ב; "שאין מתי חוץ לארץ חיים אלא בצער גלגול מחילות", ג; "שלא יעשוני מצרים עבודת כוכבים". ונראה לרמוז ששלושה טעמים אלו נובעים ממאמר יעקב אבינו גופיה שאמר ליוסף בסמוך (פסוק לו) 'ושכבתי עם אבותי ונשאיתני ממצרים וקברתני בקבורתם', דרש"י פירש 'ושכבתי עם אבותי' מבאר רש"י אח"כ דפירושו ענין המיתה שאמות עם אבותי, והיינו שרצוני להיות לאחר מיתתי יחד עם אבותי, ואם חלילה יעשוני לע"ז ודאי זה ימנע ממני להיות במחיצתם בעולם הנשמות, אם על ידי יבוא ממשול של ע"ז, ועוד יש לרמוז בזה 'ושכבתי עם אבותי' דכמו שהם מתו וודאי כך אני אין רצוני שיעשוני ע"ז כאילו אני חי, אלא כולם ידעו שאני מת, ב; 'ונשאיתני ממצרים' היינו שאין רצוני להיות במצרים שעפרה עתיד להיות כנינים, ג; 'וקברתני בקבורתם' שאני רוצה להיות קבור בארץ ישראל דווקא, כי מתי ארץ ישראל חיים בלי צער גלגול מחילות.



מן השני במחלוקת, אז ישארו לעולם "בבחינת יעקב", אבל אם הם רק "ואפיצם" שבעצם הם באהבה וגעגועים יחד רק שהם מפורזים ממילא, אז יכולים להיות "בבחינת ישראל".

### עצמיות השבטים הוא רוחני לבר

מאשר שמנה לחמו וגו' (מט, ט). נראה לבאר למה דוקא הכא כתוב "מאשר" כמ"ם לפני שמו ולא כתוב "אשר" כמו אצל שאר שבטים שכתוב שמם לבר, דכאן מדבר על ברכת הלחם שהוא דבר גשמי, על כן לא רצה לייחד שמו של השבט עליו, לכן הדגיש שהוא רק "מאשר" ר"ל שהוא יוצא מאשר וטפל לו, אבל אינו עצמותו של אשר, כי השבטים עצמותם הוא רוחניות לבר.

### רמז על נחלת השבטים בעבר הירדן

ויבאו עד גרן האטד אשר בעבר הירדן וגו' וירא יושב הארץ הכנעני וגו' על כן קרא שמה אבל מצרים אשר בעבר הירדן (מ, ט). צ"ב על למה היו צריכים לילך לעבר הירדן בדרכם ממצרים עד חברון למערת המכפלה, ואין לומר שהכוונה לעבר הירדן היינו העבר המערבי והיינו א"י גופא, דלמה לא קורא לה ארץ כנען כמו בכל מקום, ותו ועוד דמסיים שגם יושב הארץ הכנעני קרא למקום הזה עבר הירדן, והם ודאי לא היו קוראים כן את מקומם. ודילמא י"ל ידעקב ציוה אותם לעבור בעבר הירדן לרמוז שבעתיד ינחלו שם שני שבטים וחצי שבט את נחלתם לבר ארץ ישראל עצמה, ויתקדש המקום בקדושת א"י, וכמו שראינו שכבר נתכוין מעיקרא שתהא בהליכתם לקברו סימן למה שעתידי להיות עם בניו כשיצאו ממצרים, כאשר צוה את בניו שישאו את ארונו לפי סדר הדגלים לדלעתי, כמו"כ ציוה על זה [ועי' בזה מה שהארכנו בספר 'קול דודי' סוטה דף י"ג. סי' שמ"ה וסי' שנ"ב].

ז'ונברכו כן כל משפחות האדמה' שהשווה כל הגוים לברכה על ידו, זם אין כאן חשש עין הרע, כי נעשה אב המון גוים וכולם מתברכים בו.

### צלותא - הרבי, בעותא - קשתי

ואני נתתי לך שכם וגו' בחרבי ובקשתי (מ"ה כ"ב). בתרגום אונקלוס: "בצלותי ובבעותי". עי' במשך חכמה שפירש ההבדל שבין צלותי ובעותי, דצלותא היא התפלה הקבועה שתיקנו אנשי כנ"ג, ובעותא היא התפילה שאדם מחדש מעצמו. ונראה להוסיף לפי דרכו דלפי זה מובן היטב למה קרי ל"צלותא" "חרבי" - דכמו שחרב אינו יוצא מיד האוחזו כשנלחם בו, כמו"כ תפילה זו קבועה היא בכוחה ומעלתה וכל אדם שמתפלל אותה לפי דיניה פועל מה שהתקינו אנשי כנסת הגדולה שתפעול, ואילו "בעותא" שפיר קרי לה "קשתי" - כי היא דומה לקשת, כי החצים שהקשת זורקת אין אחד דומה בכוחו לחיבור, שאחד זורקם למרחוק והאחר רק למקום קרוב, וכן התפילה שאדם מחדש מעצמו תלוי כוחה בתוכנה וכוננתה ולא דמי אחת לחברתה.

### ע"י אחרות זוכים להתעלות

הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם (מט, ט). הנה בתחילה קראם "בני יעקב" ולבסוף "ושמעו אל ישראל אביכם". צ"ב למה שינה באמצע ולא אמר 'הקבצו ושמעו בני ישראל וגו' או 'ושמעו אל יעקב אביכם'. ואולי ה"ט דאפילו אם הם עדיין בבחינת "בני יעקב" שהיא בבחינה נמוכה, אך כאשר מתקבצים כדי לשמוע אזי זוכים שיוכלו לשמוע בבחינת "ישראל" בחינה עליונה, דע"י הקיבוץ והאחדות יכול גם הנמוך לעלות במדרגה.

ובדרך זו אפשר גם לפרש הנאמר אח"כ (ספוק ד) 'אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל' שאם הם בבחינת "אחלקם" היינו מחולקים אחד

### בנינים על דף הויבי מספרי קול דודי על ש"ס

נב. [רש"י ד"ה ובא השני. להשתמש בו. יש להבין למה לו לרש"י לפרש דוקא "להשתמש בו", וכן לעיל בסמוך למה דייק לומר דכסוה הראשון דוקא כ"שנשתמש בו". ואולי כוונת רש"י דאי בא השני ועבר אצל הבור בלי כוונה להשתמש בו, אף אי מצאו מגולה אינו חייב בכל, דהיכן קיבל על עצמו כל חיוב הבור, ואף דהראשון הניחו מכוסה אעפ"כ לא קיבל השני כל השמירה על עצמו, וע"כ פירש רש"י דמדובר דבא השני ל"השתמש בו" דנעשה שואל על הכל כדלעיל נ"א: ואי לא כסהו חייב על הכל. והא דפירש לעיל דהראשון כסהו כשנשתמש בו ה"ה כשלא נשתמש בו אלא רבותא היא דאפילו כשנשתמש בו ונתחייב בכל, כיון דכסהו עשה מה שמוטל עליו ונפטר מכל החיובים אף דאח"כ נתגלה.

נז: בגמ' היה לה שלא תאכל וכו'. קשה להבין הס"ד, וכי פחותה הנאה זו שנונה הבעלים מאכילת פרתו מהנאת החבטה דגם שם היה בע"כ של בעלים שנהנית מן הירקות ולא נחבטה בקרקע קשה, וצ"ל דלגבי אכילה ס"ד דלא נהנה כלל דלא חסר לה אוכל בלא"ה, משא"כ לגבי חבטה דלא הווקה בנפילתו ודאי דנהנה בעליה.

נח. [בגמ' מבריה ארי מנכסי חבירו וכו'. היינו דאינו מהנהו בפועל רק שמצילו מן ההיזק. ועי' במש"כ על דברי רש"י ותוס' להסביר מנ"ל דיחיה פטור לשלם לו עבור הצלה זו, ולמה פשיטא לו דלא חשיב כהנאה בפועל לגבי דין תשלומין.

רש"י ד"ה אימא בא"ד ומצוה הוא דעבר וכו'. משמע דזו היא יסוד הסברא למה פטור מלשלם, דהמבריה ארי עשה מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו שיקבל תשלומין עבורה, או דכבר קיבל שכר ע"י שזכה לקיים מצוה. ובוה יובן גם ההבדל שהגמ' עושה בין מדעתו לבין שלא מדעתו, דרק מדעתו יש לומר דענין המצוה חשוב אצלו ולא צריך שכר אחר, שהראה דרצונו לעשות מצוה, אולם ק"ק מהשבת אבידה שהביאו התוס' כאן מב"מ ל"א: דמקבל שכר כפועל בטל ושם ודאי דהיא מצוה ולמה ישתכר ממון.

בגמ' שדחפתה חברתה וכו' איבעי לך עבורי חזא חזא וכו'. משמע מלשון איבעי לך וכו' דשתי הפרות הדוחפת והנופלת שייכות שתיהם למזיק, דאילו הדוחפת שייכת לאחר הלא הוי גם אונס גמור. אמנם יש גם לומר דאילו רואה פרה של אחר עוברת שם יש לו להזהר בפרתו שלא לתת לה לעבור שם בזמן זה.

רש"י ד"ה אלא. שאכלה מיד באותה ערוגה וכו'. לשון "מיד" ממשע דאילו אכלה לאחר זמן ואפילו באותה ערוגה מודה רב כהנא דחייב לשלם מה שהזיקה. ועי' כעין זה בש"מ בשם הרא"ה. ומ"מ מהא דהגמ' אינה מחלקת אלא בין ערוגה זו לערוגה אחרת, נראה דבכל גווני פטור באותה ערוגה. ואולי יש לפרש "מיד" דהיינו כאילו אמר על יד - פירוש אותה ערוגה שנפל בה עתה דוקא.

תפוקת: 05331.05646 'חאומו' 'איתור

# אזכרה

## פלאות התורה

מתוך אזכרותי של הרב זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א

### פלאות הפרשה

#### ברכת הבנים בשתי ידים או ביד אחת

נחלקו האחרונים בברכת רב לתלמידו או אב לבנו האם יניח שתי ידיו על ראשו או יד אחת בלבד, שיש סוברים שהמברך יניח שתי ידיו על ראש המתברך כדרך המברך בעין יפה, כמו שכתב בספר 'לקט יושר' (ח"א א"ת, ע"ג נו) לתלמיד התרומת הדשן ז"ל בשם רבו, וכן כתב היעב"ץ ז"ל בסידורו בית יעקב (דיני סעודה ראשונה של ליל שבת, אות ז) וז"ל: "מנהגם של ישראל לברך הילדים בליל שבת [אחד האבות ואחד הרבנים] אחר התפלה או בכניסה לבית וכו', ומניחין ב' ידיהם על ראשיהם כמו שמצינו בכל המברכים, כדרך שנהג משה רבינו ע"ה עין יפה, כך ראוי למברך לעולם, כי טוב עין הבורך" (משלי כב ט).

אמנם יש סוברים (ראשית חכמה פרק גידול הבנים, חיד"א בדבש לפי מערכת ב אות ט) שיש לברך רק ביד אחת, כמו שהניח יעקב אבינו יד אחת על ראש אפרים ויד אחת על ראש מנשה, ורמז לדבר, שביד האדם יש ט"ו אברים, כמנין ט"ו תיבות שבפסוק 'ברך ה' וישמרך' וגו', כלומר יחולו על ראשך כל הברכות הכתובות בשלשה פסוקים אלו, הכוללים ברכת בני חיי ומזוני.

ויש שהקפידו שלא לברך בשתי ידים משום חשש איסור, דהוה כזר הנושא את כפיו, כי הרי נשיאות כפים של כהן היא בשתי ידים. וראה בתורה תמימה (פרשת נשא אות קלא) שכתב וז"ל: "ואני שמעתי מאיש אמונים שהגרא מוילנא ברך את הגאון מוריני ר"ח לנדא מו"ץ דווילנא בשעת חופתו והניח ידו אחת על ראש הגר"ח בשעת הברכה, ושאלוהו על ככה, והשיב, כי לא מצינו ברכה בשתי ידים רק לכהנים במקדש".

### פלאות השבת

#### ברכת מעין שבע בליל שבת

איתא במסכת שבת (דף כד:), שבלייל שבת מתפלל השליח ציבור 'ברכת מעין שבע מפני הסכנה, וביאר רש"י (שם ד"ה משום סכנה), וזה לשונו: "משום סכנת מוזיקין, שלא היו בתי כנסיות שלהן ביישוב, וכל שאר לילי החול היו עסוקין במלאכתן, ובגמון מלאכתן מתפללין ערבית בביתן, ולא היו באין בבית הכנסת, אבל לילי שבת באין בבית הכנסת, וחשו שיש שאין ממהרין לבא ושוהין לאחר תפלה, לכך האריכו תפלת הצבור". וכן פסק המחבר בשו"ע (א"ח ס' רסח ס"ח) שנוהגים שהש"ץ אומר ברכה אחת מעין שבע, וכתב הפרי מגדים (שם משב"ז ס"ק ו) שאף בימינו לא זזה התקנה ממקומה. וכן כתב הצ"ח (ברכות דף ה) שכן נוהגים גם בבית הכנסת שלנו משום מנהג אבותינו בידינו.

אבל במחזור ויטרי (ס' קה) הביא טעם פלא בשם תשובת רש"י לאמירת ברכה זו בימינו, וזה לשונו: "ואפילו בדרי בתראי דגור עלה אביי שלא תעבור ביישוב לעולם, איכא סכנת נפשות מן המתים שמוצאים מנוחה בו בלילה, ודרך לבא לבית הכנסת תוך י"ב חדש".

ועוד זאת מצאתי במחזור ויטרי שם דברי רב נטרונאי גאון ז"ל שבימי רבנן בתראי תיקנו לומר פסוקי דאית בהו תשבחות לאחר שומר עמו ישראל לעד, אבל בשבת דשכיחי מוזיקין וצריכי ליכנס לבתיהם קודם שתחשך אין להאריך בפסוקים.

ואציין עוד לדברי הרשב"א בתשובותיו (ח"א ס' לו) שכתב אודות מנהגנו לומר ברכה זו בליל שבת, וזה לשונו: "ואפילו הכי בדין דבתי כנסיות דידן בעיר, ואפילו כלהו בני כנישתא מעיקרא אמרינן מעין שבע, וכענין שליח ציבור נמי שיוורד לפני התיבה בכל יום, ואפילו היכא דליכא אינשי דלא בקיאי, ואף על גב דעיקר תקנתא מעיקרא לא אתקין אלא כדי להוציא את שאינו בקי, והנהגה ליה לישאל, שאף על פי שאינו נביאים בני נביאים הם".

#### המתים בבית הכנסת בליל שבת

והנה מבואר בדברי המחזור ויטרי חידוש נפלא, שנפשות המתים באים בליל שבת לבית

הכנסת תוך י"ב חודש ממותתם, והדבר תמוה והלא מתים פטורים מן המצות דכתיב (תהלים פח ו) "במתים חפשי" וגו', וכתיב (שם קטו יז) "לא המתים יהללו יה", ובכלל מה ענינה של תפילת המתים בליל שבת דזווקא.

אמנם אף שהמתים פטורים מקיום המצוות, איתא בזוהר הק' (פרשת אחרי דף ע"ג) שהמתים מתפללים על החיים, ולולא התפילות שהמתים מתפללים על החיים לא היינו מתקיימים, ובספר חסידים (ס' תשי) איתא שהמתים מתפללים על החיים כאשר החיים מתפללים עליהם. וחידוש נפלא ראיתי בחידושי חתם סופר (ראש השנה דף לב:) שהמתים מתפללים על החיים ורק הלל אינם יכולים לומר, דכתיב "לא המתים יהללו".

ולא רק שהמתים מתפללים בקברם, אלא שבזמנים מיוחדים כמו בליל הושענא רבא שהוא עת רצון, הנפשות יוצאים מן הקברות בכדי להתפלל בצוותא, כדאיתא בספר חסידים (ס' תנב), וכן איתא בספר 'קב הישר' (פרק פח) שבחודש ניסן שהשם הו"ה כסדרן הוא זמן של רחמים ומתפללים המתים על החיים, וכן בחודש תשרי כן שמתעוררות רחמים על ישראל. וכעין זה כתב שם (פרק פו), שבזמן שבית המקדש היה קיים, היו באים נשמות הצדיקים לבית המקדש בכל רגל ורגל, עיין שם.

ויחכן לבאר כן גם את דברי המחזור ויטרי, שבכניסת השבת הוא גם זמן של שפע ברכה ואורה, כמו שאומרים בקבלת שבת בתפילת 'כגונא': "כד עייל שבתא וכו', ואתעטרת לתת בעמא קדישא, וכולהו מתעטרין בנשמתין חדתין וכו' לברכה לה בחדוה בנהירין דאנפין", ונפשות המתים תוך י"ב חודש עדיין מחוברים למקום ששם היה חיותם, וכיון שדרך היה לבוא לבית הכנסת בליל שבת לברכה לה בחדוה בנהירין דאנפין, גם אחרי פטירתן מוצאים שם מנוחה לנפשם בצוותא חדא עם אחיהם בעמא קדישא.

ירושלים	בני ברק	חיפה	ניו יארק
16:09	16:24	16:16	16:17
17:24	17:25	17:23	17:22
17:57	17:57	17:55	17:49

עש"ק יז טבת - רבי יעקב קראנץ ז"ל - המגיד מדובנא

הרה"ק רבי יעקב נולד לאביו רבי זאב זצ"ל בשנת ת"ק. היה גאון ומקובל, דרשן מפורא ומושל משלים, ובדרשותיו הלהיב לבבות אלפי ישראל לתורה ולעבודת ה'. שימש כמגיד במעזריטש, זאלקאווע, דובנא ובזאמושטש. חיבר ספר 'אהל יעקב' 'קול יעקב' 'כוכב מעיקב' 'ספר המידות'. נפטר ביום יז טבת תקס"ה.

ש"ק יח טבת - רבי צבי אלימלך שפירא ז"ל - בני יששכר

הרה"ק רבי צבי אלימלך שפירא ז"ע. נולד ביאווארניק שבגליציה בשנת תקמ"ג, לאביו הרבני איש תם וישר וירא אלקים מוה"ד פסח לאנגזאם ז"ל, ולאמו הצדקת אשה ידאת ה' מרת רחל מינא ע"ה, בת אחותו של הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק ז"ע בעל 'נועם אלימלך', ונקרא שמו בישראל כשמו אלימלך. בימי עלומיו הסתופף בצל צדיקים וקדושי הארץ: רבי משה סופר מפשעווארסק בעל 'אור פני משה', רבי יהושע מדינוב, רבי יעקב יצחק הלוי הורוויץ ה'חזוה' מלובלין, רבי ישראל המגיד מקאזניץ ז"ע ועוד, אמנם את עיקר הדרכתו ולימודו בתורת הבעש"ט קיבל מרבו המובהק הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימאנוב ז"ע, אשר בו דבק בכל לבבו ונפשו. בהיותו כבן שש עשרה שנים נתמנה להיות דיין בק"ק דינוב, ואחרי זמן נקרא לשמש כרב ואב"ד בקהלות קדושות: סטריזוב, ריבאטיטש, האלישיץ, מונקאטש ודינוב. נפטר בדינוב ביום יח טבת תר"א, ושם מנוחתו כבוד. השאיר אחריו ברכה: 'אגרא דכלה', 'אגרא דפרקא', 'בני יששכר', 'ברכה משולשת', 'דברים נחמדים', 'דרך פקודין', 'דרך עדותיך', 'הלכות ותקנות', 'הגהות מהרצ"א', 'הוספות מהרצ"א', 'היה ברכה', 'יחודשי מהרצ"א', 'כלי הרועים', 'ליקוטי מהרצ"א', 'מעין גנים', 'נחל אמונים', קונטרס 'כך היא דרכה של תורה', קונטרס 'תמכין דאורייתא', 'רגל ישראל', 'ריח דודאים'.

יום ראשון יט טבת - רבי אריה ליב הכהן העליר ז"ל - קצות החושן

הגאון רבי אריה ליב הכהן העליר זצ"ל. נולד בקאליש בשנת תק"ה, לאביו הג"ר יוסף הכהן ז"ל, נין ונכד להגאון בעל 'תוספות יום טוב' ז"ל. למד בסטימניץ אצל הגאון רבי משולם איגרא זצ"ל אב"ד דשם ואחר כך

אבדק"ק פרעשבורג. בתחילה שימש ברבנות בק"ק רוזניאטוב שבגליציה, שם ישב על התורה יומם ולילה מתוך דחקות גדולה, וחיבר ספרו הראשון 'קצות החושן על שו"ע חושן משפט'. בשנת תקמ"ח נתמנה לאבדק"ק סטר, והרביץ שם תורה מתוך הרחבת הדעת, והעמיד תלמידים רבים והגונים. שרת שם בקודש כ"ה שנה, עד פטירתו ביום יט טבת תקע"ג, ושם מנוחתו כבוד. השאיר אחריו ברכה: 'אבני מלואים' על שו"ע אה"ע, 'קצות החושן על שו"ע חו"מ', 'משווב נתיבות' להשיב על מה שהשיג עליו הגאון רבי יעקב מליסא זצ"ל בספרו נתיבות המשפט, 'שב שמעתתא' חידושים בשבע סוגיות. ספרו 'קצות החושן' נדפס לראשונה בלעמבערג תקמ"ח.

יום שני כ טבת - רבי משה בן רבי מימון ז"ל - רמב"ם

רבינו משה ב"ר מיימון הדיין ז"ל, נולד בקורדובה שבספרד בשנת ד"א תתצ"ה. וכתב החיד"א ז"ל בספרו 'שם הגדולים' (מערכת גדולים ערך מ, אות קג) שכאשר היה ילד כבן שבע שנים, נכנס להר"י מיגאש ז"ל בשעת פטירתו ונשק את ידו, ואמר הרמב"ם שזכה למה שזכה רק מאותה נשיקה שנשקו וקיבל ברכתו והאציל עליו מחכמתו, ולכן קראו הרמב"ם בשם 'רבי'. תורתו קיבל מאביו ז"ל ומרבינו יהודה הכהן ז"ל מפאס. בשנת תתק"ח עזבו רבינו מיימון ז"ל ובני ביתו את עיר קורדובה, ונדדו ממקום למקום. בשנת תתק"ט התיישבו בעיר פאס שבמראקא, [ולכן קוראוהו הרמב"ן כמה פעמים 'הרמב"ם פאסי' (ראה בחידושי למסכת גיטין דף לט, נדה דף יא, ועוד)], ושם למד הרמב"ם ז"ל אצל רבינו יהודה הכהן ז"ל, והתחיל לכתוב שם פירושו על המשניות. בפאס ישבו עד שנת תתקכ"ה שאז נהרג רבינו יהודה על קידוש השם מפני גזרות השמד, ורבינו מיימון ז"ל ובני ביתו נמלטו משם לארץ ישראל. עקב המצב הקשה שבארץ ישראל לא עלתה עליהם יפה, וירדו למצרים, ובתחילה דרו באלכסנדריא, ואח"כ עברו לעיר העתיקה קהיר [שהיה נקרא אז 'פוסטאט']. הרמב"ם היה חכם גדול ובקי בכל החכמות ולכן כיבדו מלך מצרים ואהבו מאד, וגם שימש הרמב"ם כרופא. בשנת תתקכ"ח בהיותו כבן ל"ג שנה השלים את פירושו על המשניות. בשנת תתקל"ז התחיל לחבר את ספרו הנקרא 'יד חזקה' או 'משנה תורה', שעליו נשען כל בית ישראל, ועשר שנים ישב הרמב"ם בחדרו ולא יצא מהפתח עד

שיסיים את חיבורו, ובלילה שהשלים את חיבורו, בא לו בחלום אביו רבינו מיימון עם עוד איש אחד, ואמר לו אביו: "הנה לך זה משה רבינו". ונבהל הרמב"ם, ואמר לו משה רבינו: "באתי לראות מה שעשית", וכשראה אמר: "יישר כחך" (ראה בשם הגדולים להחיד"א ז"ל בערכו). חיבר עוד הספרים: 'מורה נבוכים', 'שו"ת' פאר הזור, 'הלכות הירושלמי', 'שמונה פרקים', 'אגרת השמד', 'אגרת תימן', 'מאמר תחיית המתים', 'פרקי משה', ועוד. נזכר ארבעה פעמים בתוספות [ברכות מד ע"א (ד"ה על העין), מה ע"א (ד"ה דתקתיה), כתובות פו ע"א (ד"ה לאשה), מנחות מב ע"ב (ד"ה תפילין)]. וימת משה עבד ה' בארץ מצרים ביום כ טבת ז"ל תתקס"ה בהיותו בן שבעים שנה, וקברו אותו בבית מדרשו, ואח"כ הוליצו אותו לארץ ישראל וקברוהו בעיר טבריא תובב"א.

יום שלישי כא טבת - רבי חיים כדיר מצליח מאזוז ז"ל - שו"ת איש מצליח

הגאון הגאון רבי חיים כדיר מצליח ב"ר רפאל מאזוז זצ"ל ה"ד, ר"מ ישיבת כסא רחמים וראב"ד בתוניס. נולד בתוניס ביום כב חשון תרע"ב. ספרו נדפס לראשונה מתוך כת"י בארץ ישראל שנת תשל"ד. נרצח בתוניס על קידוש ה' ביום כא טבת תשל"א ושם מנוחתו כבוד.

יום רביעי כב טבת - רבי שמואל הלוי העליר ז"ל

הגאון רבי שמואל נולד לאביו רבי ישראל זצ"ל ממקורבי הרה"ק החזוה מלובלין ז"ע בפולין בשנת תקס"ג. עלה לארה"ק בשנת תקע"ה בערך, וקבע מושבו בעיה"ק צפת תובב"א, ולימים נתקבל לראב"ד העיר צפת, וכיוכל שנים שפט את ישראל כרב ואב"ד צפת. נפטר שם ביום כ"ב טבת שנת תרמ"ד, ושם מנוחתו כבוד. השאיר אחריו ברכה: שו"ת 'שם משמואל', 'דרך נשר', 'כבוד מלכים', ועוד.

יום חמישי כג טבת - רבי אברהם פאלאגי ז"ל - פדה את אברהם

הגאון רבי אברהם פאלאגי זצ"ל. נולד באיזמיר בשנת תק"ע, לאביו הגאון רבי חיים זצ"ל אב"ד דשם. לאחר פטירת אביו זצ"ל מילא מקומו כאבדק"ק איזמיר. ספרו נדפס לראשונה באיזמיר שנת תרנ"ד, חיבר עוד עשרות ספרים. נפטר ביום כג טבת תרנ"ט.

# היכל הוראה

פסקי דינים \* תשובות \* הוראות

מבי מדרשא "היכל הוראה" \* מיסוד שד הוראה מרן ה"קנה בשם" זי"ע  
בראשות בנו נאב"ר היכל הוראה הגדול רבי משה בראנדסארפער שליט"א  
מגדולי פוסקי דורנו ובעל שו"ת היכל הוראה \* זי"ל ע"י איגוד הרבנים תלמידי "היכל הוראה"



גליון לה \* פרשת ויחי תשפ"ד



פסקי דינים מתוך שאלות ותשובות שעלו על שולחן הייכל לפני מודיעי הרב שליט"א

## בין כותלי הייכל

כרוח סערה נכנסו שני בחורי ישיבה אל "היכל הוראה" למורינו הרב שליט"א, וטענתם בפניהם: שניהם ראו בחצר הישיבה ארון ישן העומד לזריקה, הלך אחד מהם והצית את האש לשרפו, והיה לו גם מיכל של חומר הדליק ובה חבירו ולקח ממנו החומר הדליק והתזו על האש ובטעות התזו גם על בגדו של המדליק (שממנו לקח את החומר הדליק) שעמד על ידו, ובאותו רגע שהתזו על האש התלהטה האש בחוזק ונאחזה בחליפה של חבירו שהיה עליה החומר הדליק, ועתה באו לשאול אם חייב המתזו לשלם על נזקי האש כי סוף כל סוף את האש לא הוא הדליק אלא חבירו והוא רק התזו את החומר הדליק, ועוד שהרי חבירו הוא זה שנתן לו את החומר שעל ידו התרחב מקום הליכת האש, וא"כ יהיה פטור משלם.

הורה מורינו הרב שליט"א, שבדאי חייב המתזו לשלם מאחר שעל ידי מעשיו נשרף הבגד כי לולי החומר הדליק לא היתה האש נאחזת בבגד, והרי זה כליבה וליבתו הרוח שמוכח (ח"מ סימן תיא סעיף ט) דאם אחי הביא את האור ואחד הביא את העצים, המביא את העצים חייב. אחד הביא את העצים ואחד הביא את האור, המביא את האור חייב. בא אחר וליבה, המלבה חייב. ועל כן אין לדונו כגורם בלבד אלא כעושה מעשה נזק בידים והרי זה כאילו הקריב את הבגד אל האש, ואע"פ שהתזו על הבגד היתה בשוגג מ"מ אדם מועד לעולם וחייב לשלם את הנזק, ומה שטוען שחבירו הוא זה שנתן לו את החומר הדליק זה אינו טענה, דסוף סוף הוא זה שהתזו את החומר ועל ידי מעשהו נשרף הבגד.

## חיוב נזיקין של שוכר ומשכיר

המשכיר צריך לשלם או לתקן כל נזק הנגרם כתוצאה של בלאי סביר, והיינו כל דבר שנשבר מחמת שהשתמשו בו זמן מרובה כגון אינסטלציה שבמשך הזמן מתקלקלים הצינורות או בוילר של דוד שמש שמתקלקל מחמת הגשמים או צירים של דלת וחלון שמתפרקים או סיד שעל קירות הבית וכדו' כל אלה צריך המשכיר לשלם כי זה כלול בתשלום דמי השכירות שהשוכר משלם, וההסבר הוא משום כששוכר אדם דירה הוא שוכר את הדירה בתנאים שראוי לאדם לדור בו.

אך אם התיקונים הם דברים שלא נתקלקלו מחמת תשישים כגון שבירת כיור שבמטבח שיכול להחזיק הרבה שנים ורק משום שקיבל מכה חזקה נשבר הכיור או חלון זכוכית שגם מחזיק הרבה זמן ורק ע"י מכה נשבר החלון וכדו' במקרים אלו על השוכר מוטלת החובה לתקנו ולשלם עבור התיקון, וההסבר הוא כי המשכיר העביר לידו דירה שראוי אדם לדור בו והוא הזיקו'.

## אם מותר לקנות ממכירת חפצים שמוכרים רשות הדואר

מכירת חפצים שעושים רשות הדואר פעם אחת בשנה אשר במכירה זו הם מוכרים את כל החפצים שנשארו אצלם, כגון חבילות שנשלחו לאנשים והנמענים לא הגיעו לקבלם, וגם יש חבילות שהכתובת של השולח או הנמען נמחקה או נקרעה, וכעת אין לדואר שום אפשרות לברר למי להעביר את החפצים. הרי שזכה בו הדואר אחר שכבר נתייאשו ממנו הבעלים, ואינו ענין ליאוש שלא מדעת שהרי כל מי ששולח דרך הדואר יודע שאם עבר זמן ולא הגיע ליד מי ששלח אליו בדרך כלל אין סיכויים למצאו או מחמת שנאבד או מחמת שנגנב על ידי גויים בדרך וכדומה ומסיבה זו מי ששולח דבר יקר הוא משלם עליו מחיר מיוחד ושולח אותו בדואר רשום ובנוסף לכך הוא גם עושה ביטוח כדי שיקבל לכל הפחות את שויו של החפץ ששלח, והרי זה יאוש גמור מעיקרא, ואף שבשעת האבידה לא ידע שנאבדה מכל מקום על דעת כן הוא שולח שאם יארע לחפץ איזה דבר הוא מתייאש ממנו מעיקרא'.

## רכישה מחברת "הוצאה לפועל"

בענין קניה מ'הוצאה לפועל' אשר גובים חובות עבור חברות ובנקים וכדומה, ודרכס להוציא חפצים או קרקעות ונכסים מאת החייבים ולמכרם במחיר זול יותר, ואת הכסף נתנים לנושים [כדוגמת חברות ממשלתיות ובנקים וכדומה], הרי שאיסור גמור הוא לקנות מהם, ודינם כגזול שאסור לקנות ממנו, והקונה ממנו הרי הוא מסייע בידי עוברי עבירה שאיסור חמור הוא'.

1. עיין שו"ע ח"מ סימן שיד סעיף א'. ועפ"י הורה מורינו הרב שליט"א בשו"ת היכל הוראה (ח"ב הוראה קצט) לשואל אחד ששכר דירה לשבע שנים, ועתה נשבר החלון בבית ושאל אם על המשכיר מוטל לתקן את החלון. ובוזה נמצא, שתלוי מה נשבר ואיך נשבר, דאם נשבר החלון זכוכית שהוא דבר שאינו נשבר מעצמו ודאי על השוכר לשלם את הנזק שהזיק, ואם מדובר במסגרת החלון שהתקלקל מחמת תשימש ודאי על המשכיר לשלם את התיקון.

2. בתשובה בשו"ת היכל הוראה (ח"ב הוראה רז) הוסיף מורינו הרב שליט"א, שכן ראה באחד מספרי האחרונים שנשאל אודות חבילה של ציצית שנמצאה בבית הדואר הטורקי שהיה אז בארץ ישראל והפקיד היהודי רצה לזכות בהם, וכתב שם דאם עבר זמן רב וכבר היה בכדי שיודיעו לבעלים שנתקבלה לכאורה הוה יאוש מדעת ויכול לזכות בהם. ואין ספק דאפילו אם כבר קנה אם אח"כ יבואו הבעלים צריך להחזיר לו החפץ, והבעלים ישלמו לקונה מה ששילם ללא רבית והצמדה. ודוקא שבאו הבעלים אליו בעת שנודע להם שהוא קנה את רכושם, אבל אם בעת שנודע להם לא באו ולא גילו דעתם שהם חפצים לקחת את החפץ, ולאחר זמן בא ותובעים שיחזיר להם החפץ, נראה דהוי מחילה, ואין יכולים שוב להוציא מידו.

3. כן היה מורה מרן הקנה בשם זי"ע, והובא בימלי דהוראה (ח"ב הוראה רז) מכתבו בכתב ידו אשר כתב מרן זי"ע בפנקס קנה בשם שעדיין בכת"ז זל: בס"ד, כב שבט תשנ"ט לפ"ק. הניי בקוצר מילין לחוות דעת כי לקנות נכסים, או כל שאר מיני וסוגי חפצים ממה שנמכר על ידי חברת הוצאה לפועל הוא גזל גמור ואסור לקנותם בלי רשות הבעלים. מאיר בראנדסארפער.

ועל זה הוסיף מורינו הרב שליט"א שכן היה מורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל דכבר נפסקה ההלכה בשו"ע (ח"מ סימן שסט סעיף א) שאסור לקנות דבר הגזול מהגזול ואסור לסעדו על שניויו כדי שיקנוהו, שכל העושה דברים אלו ומכירם מחזיק ידי עוברי עבירה ועובר על לפני עור לא תתן מכשול, והלוקח ממנו מטלטלין דינו כמו בלוקח מן הגנב.

**סיוד הדירה בתום תקופת השכירות**

**מילי דהוראה**

שאינו חייב לסייד את הדירה ומה שכתב בחוזה שצריך להחזיר את הדירה כמו שקיבל אותה מדובר על דברים שהם בבחינת בלאי שאינו סביר לדוגמא כיור שנשבר וכדומה, אבל סיוד ודאי הוא נכלל בגדר בלאי סביר שמוטל על המשכיר ולא על השוכר, אמנם אם לכתחילה יכתבו בחוזה שהשוכר צריך להחזיר לאחר סיוד וצביעה ודאי שהשוכר חייב לעשות כן אף על פי שהוא בגדר בלאי סביר שהרי התחייב מראש על זה, וזה היה תנאי מפורש קודם למעשה.

דין ודברים בא לפני מורינו הרב שליט"א בין שוכר ומשכיר, אשר כעת בתום תקופת השכירות תובע ממנו המשכיר שקודם שמחזירים את הדירה יסיידו את הדירה על חשבוננו על סמך האמור בחוזה שעל השוכר להחזיר את הדירה כפי שקיבל אותה, לעומתו טוען השוכר שמה שהסיוד עכשיו אינו כביום שנכנס בו הוא בלאי טבעי ואין חוב זה מוטל עליו. ופסק לו מורינו הרב שליט"א בדן תורה, שהצדק עם השוכר

**הלכה והוראה בישראל**

בבי מדרשא היכל הוראה ירושת"ו

אל כבוד הגאון הרב ..... שליט"א מעי"ת בארא פארק קיבלתי הקונטרס הנכבד בדבר מי שיש לו חניה צמודה לחצר ביתו אם מותר לאחר להחנות הרכב שלו על פתח החניה ולהסוס את דרכו של הבעלים, וכן בחניה (פארקינג) של רבים אם מותר לעשות דאבל פארקינג הדיינו שהרכב השני חוסם את דרכו של הרכב הראשון. וכת"ר שליט"א האריך כדי ה' הטובה בדברים נכוחים למשכיל וכל יודעי דת ודין שהעושה כן הוה גזולן פשוטו כמשמעו ובהרבה מקרים גם מזיק ממונו או זמנו כשבעל הבית צריך לצאת לדרכו ואינו יכול.

ונוסף על דבריו רציתי להעיר דאם בעל הרכב נחפו לדרכו או לעבודתו ואין לו אפשרות אחרת מותר לו להזיז את הרכב שחוסם את דרכו ואפילו אם יגרם נזק לבעל הרכב הרשות בידו זה דומה למה שכתב בספר ערוך השולחן (חושן משפט סימן תכ סעיף יג) וז"ל: הכניסו בחדר וסגר הדלת עליו ובטלו ממלאכתו אינו נותן לו אלא שבת בלבד אבל אם היה כבר בהחדר וסגר עליו את הדלת שלא יוכל לצאת הוה גרמא ופטור מדיני אדם כיון שלא עשה בו מעשה וכו' ונראה דאם סגרו במנועול רשאי לשברו אם המנועול הוא של המסגיר וכו', עכ"ל.

ודבריו ברור מיללו דאם הרכב של בעל הבית נמצא בתוך החניה ובא אחר והחנה את הרכב שלו בפתח החניה וחוסם את דרכו לצאת החוצה הרשות בידו להזיז משם את הרכב שחוסם את דרכו ואפילו באופן שהוא מזיק לרכב הנ"ל דזה דומה למנועול שרשאי לשברו בשביל לצאת מהסגר שכפה עליו.

ולענין מה שכתב כת"ר שהם מורים היתר לעצמם היות והוא נכנס לבית הכנסת להתפלל והוא עוסק בדבר מצוה על זה אציין לכת"ר מה שכתבתי בשו"ת היכל הוראה (ח"א הוראה יא) אודות מי שמתפלל בחצר הפרוודור של השטיבלאך בשכונת בית ישראל שהוא מעבר לרבים אם מותר לעבור כנגדם כשהם עומדים בתפילת שמונה עשרה והבאתי שם דברי המחבר שו"ע יו"ד סי' סה ס"ה קרר המזיק את הרבים מותר לפנותו ואינו תופס מקומו והוא הדין בנדון דידן דהמתפלל תפילת שמונה עשרה בחצר בית הכנסת שמזיק את הרבים דינו כמזיק המכשיל את הרבים ומותר לעבור כנגדו וכן פסק

המהרש"ם בדעת תורה (או"ח סי' קס ט"ד), עיי"ש. חזינן להדיא דאף שהוא עומד באמצע תפילת י"ח ועוסק בדבר מצוה אין לו שום היתר להזיק את הרבים ואינו קונה את מקומו. ובה אשים קנצי למילי בברכה שיזכה להמשיך בהרבצת והפצת תורה בבריות גופא ונהורא מעליא לאורך ימים ושנים בטוב ובנעימים.

וע"ז באה"ח

משה בראנדסדארפער

**היכל הוראה ירושלים ת"ז**

מיסוד גאון ישראל סר ההוראה מן רבני ה' קנה בשם" יוציא בראשות בני מורינו הגאון רבי משה בראנדסדארפער שליט"א גאב"ד היכל הוראה

**זכייתו כולו אומר כבוד**

מזכילי התורה וההוראה נשלח ברכותינו להאי גברא יקירא האברך היקר שבעריבין אב בהכמתו ודין בשנים, מופלא ומופלג בתו"ש, בעל מדות תרימויות, ומגדל שיהי מעיניו בפעולותיו הרבות והנשגבות הנעשים ברוב תבונה וכשרון למען טובת ההוראה "היכל הוראה" העומד לתפארת עיר הקודש והמוקדש המשרת את בני ישראל השואלים דברי ה' זו הלכה ולימין מורינו הגאב"ד שליט"א בכל עת וזמן

ה"ה ידידנו הדגול

הרה"ג שמואל חשין שליט"א

יוד ועד שביר נאמני היכל הוראה - באין ובתפוצות, וז"ו שיבת חיי תורה מינה עלית יצ"ו

**להל שמונת ישיבות בני החבור החשובה חניא יוסף וז"ו**  
מבחינו ומעניני ישיבת "תורת ה'"  
**עב"ה המלח החשובה שתחי'**

והננו בברכה יה"ה שהיוזג יעלה יפה ויבנו בית נאמן בישראל על אדני התורה והוראה ונתהא הברכה שרואה במעשי ידיו מתוך רוב נחת דקדושה מהם ומכל יוצ"ח אורך ימים בימינו ובשמואל עושר וכבוד במים ובני בנימ עוסקים בתורה ובמצוות מתוך בריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת גאב"צ בב"א.

כברכה  
הנהלת היכל הוראה

רחוב ונסבלה ג ירושלים ת"ז | טל' 02-5322775 | אפייל 5322775@GMAIL.COM | כ"ר 580639999

הפקדה: זאנאוות" 053-3105646

**זמני קבלת קהל במרכז "היכל הוראה" בירושלים ח' זונפנר 3 טל' 02-5322775**

<b>א-ה מהשעה 10:00 לפנה"צ עד 9:00 בערב רצוף</b>	<b>עו"ש וערב י"ט לפנה"צ 11:00 עד 1:00</b>	<b>שבת ויו"ט משעה קודם השקיעה עד רבע שעה קודם השקיעה</b>	<b>מוצש"ק ומוצאי שנה יו"ט מוצאי שנה אחרי זמן ר"ת למשך שעה</b>
---	---	--	---

ע"פ תקנת רבינו מן ה' קנה בשם" ז"ו ע"שאלות דחופות או שאינה סובלת דחי, בכל עת וזמן בימים ובלילות.

**בית מורינו הגאב"ד שליט"א**  
מעל בני היכל הוראה  
טל' 052-5370033 | 09-3111159 | 053-3111159

לקבלת הגליון במייל 5322775@GMAIL.COM

**איגוד הרבנים תלמידי היכל הוראה בארדה"ק העונים לשואלים דבר ה' זו הלכה**

יחולים	יחפה
בית שמש	קריח ספר
ביתר	נרמאל
בני ברק	טבריה
טול סטון	צפת
אשדוד	אור הגנוז
תאר	טף הגליל
תענה	



# אומד מן החדש

פננים מתוך השיעור השבועי מאת הגאון המופלא  
דבי אברהם משה באקאן שליט"א

## אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים (ג)

ביאור בגמ' כתובות / דין הקל הקל / מאכלי הבשר של יצחק אבינו / לכתחילה מאי קסבר יצחק בעשיו ולבסוף מאי קסבר

א

### הנאת מעיו הוי גנאי ולא הנאת גרונו

בדברי התוס' הרא"ש בשבת (יב.) מבואר דהא דאין תקלה באה על ידי הצדיקים היינו דוקא בהנאת מעיו ולא בהנאת גרונו, ושורש חילוק זה הוא דבהנאת המעיים מן האיסור נעשה האדם כחתיכה דאיסורא שבתוך הגוף באה הנאת האיסור וזה הוא גנאי גדול לצדיק ולכן אין הקב"ה מביא תקלה כזו ע"י הצדיק, אך הנאה חיובית יותר כגון הנאת גרונו אף שהוא איסור חפצא ולא איסור גברא כשאר איסורים שאינם במידי דאכילה מכל מקום אינם גנאי כ"כ ויתכן שיבוא הצדיק להכשל בדבר כזה רח"ל.

### מר זוטרא אבל ממאכל המלך

ויש להוכיח כן מהא דאיתא בכתובות (סא.) שהיו אמימר מר זוטרא ורב אשי יושבים בפתח ביתו של מלך פרס ועבר לפנייהם הממונה על מנות המלך כשהמאכלים המוכנים לסעודת המלך בידיו, ראה רב אשי שהחווירו פניו של מר זוטרא מחמת שנתאוה למאכל, נטל רב אשי באצבעו מעט מן המאכל והניח בפיו של מר זוטרא, עיי"ש המשך המעשה. ומבואר שם שהיה המאכל מאכל בשר, ולא היו בשר שחוטה אלא בשר נבילות וטרפיות וקשה היאך נכשל מר זוטרא במאכלי איסור, דאף אמנם שלא עבר עבירה כיון שהיה פיקוח נפש כמו שכתב השטמ"ק (נע"ב בשם הרא"ה) וכו' באור זרוע וברא"ש, אך מכל מקום הא אין הקב"ה מביא תקלה ע"י הצדיקים.

### מר זוטרא לא בלע ואולי לא נכנס אף לגרון

אך במהרש"א כתב לדייק מלשון הגמ' 'שקל באצבעתיה אנח ליה בפומיה', ומשמע 'דהוי סגי ליה להשיב נפשו בטעימה בעלמא ולא בא לתוך מעיו דאי לא כן תקשי השתא בהמתן של צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן צדיקים עצמן לא כ"ש, כדפרכינן בכמה דוכתין, עכ"ל המהרש"א, ונראה מבואר כחילוק הנ"ל דדוקא בהנאת מעיו הוא דאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים אך בהנאת גרונו שייך שיעבור הצדיק על האיסור.

אך יש לדחות דהתם אף הנאת גרונו לא הוה דהא דאנח בפומיה יתכן שלא היה אלא בפיו ולא בגרונו וכהאי גונא אפילו איסור ליכא דהא מאכלות אסורות איסורן בהנאת הגרון כריו"ח בחולין (קא) וכל היכא דליכא הנאת גרונו לא עבר מן התורה, ולפי דיוקן של המהרש"א יש לומר שאף לגרונו לא בא המאכל וכיון שלא נהנה בגרונו אין כאן איסור דאורייתא.

### האכלה 'על פיה' בדין הקל הקל

ונראה להוכיח כן, דהא רב אשי האכיל את מר זוטרא כדי להציל נפשו שהיה מסוכן, והא דין הצלת הנפש באיסורין הוא שמאכילין אותו הקל קל קודם, דהיינו שאם יכולים להצילו באיסור קל אסור להצילו באיסור חמור יותר. והנה ביומא (בב.) תניא 'עוברא שהריחה בשר קודש או בשר חזיר תוחבין לה כוש ברוטב ומניחין לה על פיה, אם נתיישרה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה רוטב עצמה' וכו', ויש לעיין מהו ענין הנחת הכוש ברוטב

על פיה שהוא איסור פחות מהרוטב עצמו, דלפום ריהטא נראה דהיינו פחות מכשיעור שאף שחצי שיעור אסור מכל מקום קל הוא מכשיעור ולכן מאכילין אותה פחות מכשיעור אם מתיישב דעתה בכך.

אך ברמב"ם לא משמע כן שפסק (מאכ"א פי"ד הי"ד) וז"ל: 'עוברא שהריחה מאכל אסור כגון בשר קדש או בשר חזיר מאכילין אותה מן המרק, אם נתיישרה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה פחות מכשיעור ואם לא נתיישרה דעתה מאכילין אותה עד שתתיישב דעתה', עכ"ל. והנה מה שכתב הרמב"ם בתחילה מאכילין אותה מן המרק מוכרח להיות האיסור הקל ביותר מכל הנאמר אחריו, והרי אחריו נאמר 'מאכילין אותה פחות מכשיעור' וקשה היאך נחשב המרק לאיסור קל יותר והא קי"ל (יו"ד צח, א) טעם כעיקר מדאורייתא ואם כן איסורו שוה למאכל האיסור עצמו אף אם נאמר דאירי במרק פחות מכשיעור.

### הדרגא הפחותה היא ללא בליעה

ועל כרחין נראה לומר דדינא הוא שמכניסים הכוש הטבול ברוטב לתוך פי האשה המעוברת באופן של יכנס הרוטב לתוך גרונו דבכך ליכא איסורא דאורייתא דהא האיסור מה"ת הוא בהנאת גרונו כנ"ל, ולכן נחשב לאיסור קל יותר מחצי שיעור האסור מה"ת כשנכנס לגרון. ובהכי איירי עובדא דמר זוטרא שהאכיל רב אשי את מר זוטרא מפני פיקוח נפש הקל קל והיה פחות מכשיעור ללא שיכנס לגרונו ולכן היה שייך שיאכל הצדיק דבר איסור כה"ג, ואין מוכרח כחילוק התורה"א ש.

## היאך אכל יצחק ממאכלי עשוי

מצאנו אצל יצחק אבינו ע"ה שביקש מעשיו בנו 'שא נא כליך תליך וקשתך וצודה לי ציד ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי' (בראשית כז, ג ד), ופירש רש"י שביקש ממנו להשחיו יפה את הסכין כדי שלא יאכילנו נבילה. ובספר מושב זקנים לבעלי התוס' וכן בפענח רזא (פר' תולדות) הביאו קושיית הר"י מאורלייני"ש היאך היה יצחק אבינו רוצה לאכול משחיתתו של עשוי הרשע ומה הועילה בקשתו להשחיו הסכין והא הריכה הגמ' בחולין (דף בדין מומר לעבודה זרה ששחט ומסקנת הגמ' היא דשחיתתו נבילה ואסורה, והיאך רצה יצחק לאכול משחיתת עשוי בנו שהיה מומר לע"ז כדאמרינן בקידושין (יח), ושם בחולין באה הגמ' להוכיח דשחיתת מומר כשרה מאחאב ויהושפט ואמאי לא הוכיחה מיצחק אבינו וכן הקשה המהר"י ענגיל בבית האוצר (את ט).

## תירוצי מהר"י ענגיל

ובבית האוצר תירץ שיצחק אבינו החזיק את עשוי לצדיק ולא חשדו בעבודת כוכבים ולכן לא חשש לצוותו לשחוט לו בהמות ולאכול משחיתתו, ואף שאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים הרי באמת לא אכל יצחק מבשר שחיתתו. אך הקשה ע"ז דהא בפסוק (שם כה, כה) 'ויהאב יצחק את עשוי כי ציד בפיו' תרגם אונקלוס 'ארי מצידה הוה אכיל', ומשמע שהיה השוחט הקבוע ממנו היה יצחק אוכל ואם כן קשה השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן צדיקים עצמן לא כ"ש.

והאר"י המהר"י ענגיל שם לפלפל בדיני שחיתת מומר עיי"ש, ומסקנת תירוצו היא דקודם מתן תורה לא היה

מאיר בשמים ולאחר מכן ניתנה לו פיתקא גם כן מהאיש ההוא השליכה לארץ, ונשאל על זה ואמר שאז היה מדליק נרות חנוכה ע"כ הי' אז מאיר בשמים, והרי עשוי בכל פעם שבא לפני יצחק אביו היה מקיים מצות כיבוד אב ובודאי היה מאיר אז בכל העולמות העליונים, ולכן סבור היה יצחק אבינו שצדיק הוא.

## עשוי נתן ליעקב לשחוט כרי שלא ירגיש בו יצחק

אך מבאר הישמח משה שעשוי היה יודע בנפשו גודל רשעתו וחשש שעל ידי שיאכל יצחק אבינו משחיתתו יכיר במהותו וכן ידע שכיון שאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים לא יתכן שיצחק יאכל ממאכליו ולזה התחכם הרשע בכל מה שצד לאביו, הביא ליעקב שישחוט לצורך אביו, עכ"ל הישמ"מ, והיינו שלא היה יצחק אבינו אוכל משחיתתו של עשוי כלל אלא היה עשוי הולך לאהלו של יעקב ומבקש ממנו לשחוט עבורו את הבהמה ליצחק אביו ולכן כשהיה בא ליצחק היה יצחק רואה אותו מאיר בכל העולמות בקיום מצות כיבוד אב וכן הבשר היה מתוקן מאד על ידי שחיתתו של יעקב אבינו וסבור היה יצחק שעשוי הוא הצדיק.

אך עתה כיון שיעקב אבינו היה עסוק בהכנת המאכלים ליצחק ונכנס לביתו של יצחק לקבל הברכות לא מצא עשוי את יעקב והוצרך לשחוט בעצמו וכך הביאו מאכלי נבילה ליצחק אבינו ועל כן מיד כשבא אל יצחק 'ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד ויאמר מי אפוא הוא הצד ציד' שבהרגישו את טומאת המאכלים שהביא עשוי הרגיש במהות רשעתו של עשוי ויחרד מאד על המאכלים שאכל עד כה מצידו של עשוי. ודברי הישמח משה מכוונים לדברי ההגהה בפענח רזא.

איסור גמור על אכילת נבילות וטרפיות ולא קיימו האבות דיני התורה שנצטוו בני ישראל אלא ממדת חסידות, ובמדת חסידות לא שייך להקשות 'השתא בהמתן של צדיקים... צדיקים עצמן לא כל שכן' דאינו גנאי כל כך לצדיק שיכשל בו.

## יצחק לא אכל אלא משל יעקב

אך הר"י מאורלייניש תירץ (בפענח רזא) דאכן יצחק לא אכל ממאכלי שחיתת עשוי הרשע מהאי טעמא גופה דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י הצדיקים ולכן נזדמן לו יעקב שיביא לו מטעמים אחרים כשרים וראויים. אך אף הוא הקשה על זה דמלשון הפסוק 'כי ציד בפיו' משמע שהיה רגיל לאכול תמיד ממאכליו, ותירץ הר"י מאורלייניש שרגילותו לאכול ממאכלי עשוי היה קודם שנשתמד ועשה מומר לע"ז.

ובמוסגר בפענח רזא נכתב "ואין צריך לזה דודאי היה רגיל לאכול מצידתו אכן לא מצינו דעל ידי שחיתת עשו אכל, דדילמא בעצמו שחט או ציוה לרבקה או ליעקב לשחוט, דהכל שוחטין לכתחילה ואפילו נשים, לאפוקי בפעם הזה דכתיב שא נא כליך תליך דבהדיא ציוה לו לשחוט, בזה הא תירץ דלא אסתיע מלתא ונזדמן לו יעקב".

## עשוי היה נראה כצדיק לפני יצחק

וראה בסה"ק ישמח משה בפר' תולדות (דף סא.) שהאר"י בט"ו קושיות בענין אכילתו של יעקב אבינו מצידו של עשוי ובענין הברכות וכתב לתרץ שהרי יצחק אבינו היה סבור שעשוי הוא צדיק כבר תמהו רבים בזה והענין מבואר בסה"ק שם משמואל (תולדות הרע"ט) ע"פ העובדא הידועה שמביא בשם אביו האבני נזר זי"ע "שסיפר מהרבי הקדוש זצלה"ה מלובלין שניתנה לו פיתקא מאיש רשע וכשהביט בפיתקא אמר שהאיש ההוא

# ההרשני וההרדק

עניני הדיעות מאגודות שיעורדי  
השידדויו של המשפיע הרד"ה  
רבי חיים ליברמן שליח"א

## שיחת הכנה לקראת ימי השוכבי"ם

ובכל יום העובר על האדם בלא שיעשה חשבון נפשו, בלא ההתבוננות הראויה במעשיו, כיצד עבר עליו היום, אם עשה מעשים טובים או לא, לא די שאינו מחזק בכך את החומות, אלא מחליש כוחן, ומחריב החומות, ומחבל בעצמו ע"י כך, שעושה פרצות בחומה, ומכין מקום כניסה לאויב שרוצה לבוא לנצח את העיר. האויב הוא - יצר הרע המחפש סדק ופרצה לבוא עדיה לשבור החומה. העיר הוא - האדם, המכונה בכינוי זה ע"י החכם מכל האדם, שאמר (קהלת י"ט, ט"ד) "ראיתי עיר קטנה ואנשים בה מעט" וגו'. והאדם ההולך בשרירות לבו, ואומר 'שלום עלי נפשי', רוחו שקטה ונפשו שלווה, אינו מחשב חשבונו של עולם, ואינו משים אל לבו לערוך חשבון נפשו, הוא האיש שובר החומות. והאיש ההולך בדרך הישר, צריך לשמור החומות במאוד מאד, לכל יפרצו בה פרצות, לשמור מחשבתו ולבו כראוי, וזהו חומת התשובה.

### III שתי החומות שבעבודת התפילה

החומה השניה היא חומת התפילה, המקפת נשמתו של אדם ושומרת עליה. האדם העומד ומתפלל תפילת שמו"ע שתוקנה ע"י אנשי כנה"ג, ומתפלל בכל לבו ומאודו, כמאמרם ז"ל (ברייתא בספרי פיסקא 'זהה אם שמוע') 'איזו היא עבודה שבלב, זו תפילה'.

ב' החומות הן: א. עצם התפילה וכוונתה. ב. עבודה שבלב. שהלב ירגיש במה שהוא מוציא מפיו, יחוש במילות התפילה. (כמאמר אחד מבעלי המוסר "מי שרק חושב פירוש המילות בתפילה, ואינו מכניס בה לב, הרי זה לומד הוא את התפילה. הוא חושב מה שאומר, אולם אינו מתפלל. תפילה היא רק כאשר הלב מתפלל.) להרגיש קרבת אלוקים, השתוקקות נעלית, כאשר מדבר ומתפלל אל הש"י, בכל קטע מהתפילה, הן בפסוקי דזמרה, הן בברכות קריאת שמע, או בתפילת שמו"ע. להרגיש בליבו את השבח וההודיה שמוסר להש"י, והמילים היוצאים מפיו ימססו בכל חושיו, וזהו עבודה תמה שבלב.

ועל האדם להתבונן מצד אחד כמה שוה הוא לפי מעשיו, עד כמה שפל מצבו הרוחני, ומצד שני ישים אל לבו כי אעפ"י כן הש"י מזמין לו כל צרכו, (ותהלים קמ"ה, ט) 'טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו', אף לבריה פחותה שכמותו, השפל בתורה, במידות, וביראת שמים, ואעפ"י כן הש"י מיטיב עמו, ונותן לו כל מה שצריך, ובאמת ההתבוננות הראויה בפסוק זה בלבד צריך לקחת זמן רב למאוד, אולם, המוטל עלינו הוא, ההתאמצות בדבר ככל שידו מגעת, להשתדל ולהרבות בפעולות, להכניס תיבות התפילה אל חדרי הלב. אלו הן ב' חומות התפילה שאמרנו: תפילה בכוונה. ותפילה בלב.

### III ידיעת התורה ועסק התורה

החומה השלישית היא חומת התורה. מה הם החומות הכפולות שבתורה? הא' הוא חלק ידיעת התורה. לדעת דיני התורה ויסודותיה, ולכן צריך ללמוד היטב לדעת המעשה אשר יעשה, היאך להתנהג בפועל בדרך הילוכו יום יום. הב', הוא עסק התורה. לעסוק בדברי תורה, כפשוטו. להתייגע בלימודו, ולעמול בתלמודו. חומה זו היא חומה בצורה נגד היצר. ואינה משמשת כחומת הגנה בלבד מפני הרע והרוע, אלא, התורה נותנת חיים לעושיה ומהפכת מידת הרע לטוב. עמל התורה משמש כתבלין ליצר הרע, ומהפכתו ליצר טוב. כמו שמובא בשם החיד"א, שהתורה אינה רק תבלין נגד יצה"ר, אלא תבלין ליצה"ר עצמו, שממתק אותו לטוב, כמו מלח שממתק את הקדירה. ולכן צריך ללמוד בתורה בכל יום יום. בחיות ובהתלהבות. כי ע"י כך היא שומרת על נשמתו.

וע"י האיגעה כשישיג קצת להבין רום ערך התורה, וירד לעומקה של הבנה מהי יגיעת התורה, ולבבו יבין לדעת מהי ידיעת התורה, ישתעשע עם התורה, ויתייגע בה בכל מאודו, ולא ירפה ממנה בכל עת ורגע פנוי. וחומה

אנו עומדים לקראת ימי השוכבי"ם הבעל"ט. כידוע, ימים אלו מסוגלים להתעלות בתורה ובתפילה, ביראת שמים ובמידות טובות. הענין נתגלה ע"י הרה"ק ר' חיים ויטאל בשם רבו האר"י הקדוש ז"ע ומובא בספרים הק' הרמז בר"ת הפרשיות ש'מות וארא ב'א ב'שלה י'תרו מ'שפטים, שהוא מלשון הכתוב (ירמיה ג', כ"ב) "שובו בנים שובבים", שהש"י מפציר בהם בישראל (מלאכי ג', ז) שובו אלי ואשובה אליכם.

בשבועות אלו קוראים בתורה על השתלשלות בני ישראל מעת ירידתם למצרים, השעבוד הנורא במצרים, עד לקץ הגלות עת יציאת מצרים, המעבר במדבר הגדול והנורא, מעמד הר סיני, וקבלת התורה, פרשיות אלו נקראים בששה שבועות אלו.

### III הקריאה מעוררת את הזמן

השל"ה הק' מבאר כי הענין הוא שכל יהודי עובר בפרטות, מה שארע לאבותינו בימים ההם, בזמן השעבוד וגלות מצרים, ובזמן הגאולה מאפילה לאורה, בכל שנה ושנה מתחדש הענין אצל כל אחד ואחד. הקריאה מעוררת את הזמן, ובשעה שקוראים פרשיות אלו מתעוררים הענינים שהיו אז, האורות שהושפעו ממעל ביציאת מצרים, וכן ההתגלות האלוהית באתן תורה, לכן, ניתנו ימים אלו שיתעורר בהם האדם היאך הוא בגלות מצרים, והיאך יוצא הוא ממצרים, ביד חזקה ובדורע נטויה, האותות, המופתים, והניסים עד מעמד הר סיני, על כן צריך לנצל כראוי זמן נשגב זה, ובכל רגע פנוי שיש לו בשבועות אלו למלאותו כדבעי בתורה ועבודה ומידות טובות ולתיקון המעשים.

### III ד' חומות המקיפות את העולם

השל"ה הק' מסביר עוד, כי יש ד' ענינים בפרשיות אלו: הא' היא התשובה. הב' היא התפילה. הג' היא תורה. והד' היא הצדקה. אלו כנגד ארבעה רוחות העולם, שהם כנגד ד' חומות המקיפים את העולם, שהם תשובה תפילה תורה וצדקה. כל חומה וחומה כפולה היא לשניים, שני חומות, האחד גדול והאחד קטן, כלי הכתוב באיכה (ב, ה) 'ויאכל חל וחומה'. כדי שבזמן מלחמה יעמוד ויחבא בין החומות, לכן כפולים המה. כמו כן כאשר מדברים על ד' חומות העולם - תשובה תפילה תורה וצדקה, שהם חומות רוחניים, שגם כל אחד מהם כפול הוא לשניים, ונבארם אחת לאחת.

### III שני חלקי התשובה

מה הם ב' החומות של התשובה? בתשובה ישנם שני חלקים: חלק המעשה, שע"י יתבונן את שצריך לתקן, בדבר שפגם וקלקל. החומה היא, הגדרים והסיגים שישים לעצמו להתרחק מן הכיעור ומן הדומה לו, שלא יכשל ח"ו באיסור.

החומה השניה של התשובה היא, החרטה בלב. שישוב בכל לבו להש"י, ויבין בשכלו כמה תרחק מהש"י, ומרד בקונו, הן במחשבה, הן בדיבור, והן במעשה. חרטה זו היא החומה השנייה. תרי אלו הן הן חומות התשובה, המקפת כל העולם, והמקיפה כל אדם.

ובכל יום ויום צריך לשוב בתשובה. להיות 'מרא דחושבנא', לחשב ולחשבן מה קורה עמו, היכן הוא עומד, האם אמנם התקדם בעבודת הש"י, או שמא ח"ו נסוג אחור. ויעשה לעצמו ב' החומות האמורים: א. גדרים וסיגים לבל ישוב לכסלה. ב. חרטה אמיתית בפנימיות לבו.

### III לבצר את החומות כל יום

וכשם שבל יום הקב"ה מחדש בטובו מעשה בראשית, צריך האדם ג"כ לבנות עולמו הרוחני בהתחדשות כל יום מחדש. להעמיד ולבצר ב' החומות,

זו צריכה שתהא מבוצרת היטב, פי כמה מונים. ויזהר וישגיח שלא יוצרו פרוצות בחומה, ע"י הפסקה ממשנתו, כך יעמוד מבצר מחוזק בבדק הבית, ונתיה חומה למחסה ולמגן, אשר תעניק שמירה הגונה לנשמתו.

### ||| השמירה של צדקה וגמילות חסדים |||

והרביעית היא חומת הצדקה, כאמור. ואף היא נכפלה לשנים: הא'. שיחלק צדקה בפועל, היינו שיינתן צדקה מממונו. והב'. היא גמילות חסדים.

כי בעשיית חסד עם יהודי חברו הוא בונה שמירה לעצמו. וע"י הצדקה מקיף האדם עצמו - כבן חיל ההולך למלחמה מול האויב, עוטה על גופו מעיל ושריון קשקשים, כן הדבר אצל עושה הצדקה, אשר היא מקפת את כל יצרי, ומונעת מגשת אליו להרע לו. וכאשר יתרחש לעשות חסד מסיר הוא את אפודת המגן, ועושה סדק בחומת הצדקה המקיפתו. וכן הדברים אמורים בכל ענייני חסד הנעשים בין אדם לחברו ואלו הן החומות של צדקה וגמילות חסדים.

## תחצמך | ספודי חסדים

מסופר כי להרה"ק ר' הלל פאריטשער ז"ע היו דברים קבועים שהיה מלמד לאברכים החדשים שהגה"ק הצמח צדק מילובאוויטש ז"ע היה שולח אליו. בין היתר היו שני סיפורים שהיה מספר לכל אברך חדש שבה לקבל ממנו השפעה והדרכה.

הסיפור האחד על גר הצדק הגראף פוטוצקי. כידוע אחד מבני משפחת האצולה הפולנית ולנטין פוטוצקי התגייר ושינה את שמו לאברהם בן אברהם. הוא הוצא להורג לאחר שנתפס בעקבות הלשנה, ועמד בסיובו לחזור בו מיהדותו. אמנם היתה לו אפשרות להגיע לפשרה עם הממרים מבלי לבטל את יהדותו, אך הוא בחר למות על קידוש ה'.

ביום השני של חג השבועות הובל הגרף פוטוצקי לשעבר, אברהם בן אברהם ע"ה אל המוקד בככר המרכזית של העיר ווילנא.

אחרי שרבי הלל פאריטשער סיפר זאת, היה אומר לאברך: אבל דע לך שמה שהחסידות חידשה, זו הבנה עמוקה במאד"ל יפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא. כי אם יש לך הזדמנות לחיות עוד בעולם הזה ולעשות תשובה ומעשים טובים, אף על פי שעולם הזה הוא עולם עכור עולם טמא עלמא דשקרא, אבל אם אתה מעדיף לברוח מהעולם הזה לעולם הבא, אתה מפספס את העיקר, אין לך את הרגש והחוש העמוק במאד"ל יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב

\*\*\*

הסיפור השני קשור למהר"מ מרוטנברג ז"ע מגדולי הראשונים. בשנת המ"ו נכלא המהר"ם על ידי השלטונות בבית האסורים לאחר שנתפס כשניסה להגר לארץ ישראל. הקיסר הגרמני דרש מהקהילה היהודית סכום כופר עצום כדי לשחררו. על פי המסורת המקובלת לא הסכים המהר"ם ז"ע שישלמו את סכום כופר הנפש העצום בעבורו, ע"פ מה שכתוב במשנה אין פודין את השבויים יתר על כדי דמיהן מפני תיקון עולם (משנה גיטין ד ה). כתוצאה מכך היה כולו במשך שבע שנים ולבסוף נפטר בכלאו.

גם לאחר פטירתו סירבו השלטונות לאפשר את פדיונו לקבר ישראל. רק ארבע עשרה שנה לאחר מותו נפדה לבסוף על ידי יהודי עשיר בשם אלכסנדר ווימפן שתרם למטרה זו את רוב רכושו. בעבור מעשהו זה זכה ווימפן להיטמן ליד קברו של המהר"ם בבית העלמין היהודי שבוורמס.

מספרים שבאותו לילה שנקבר המהר"מ מרוטנבורג, הוא נתגלה לגביר הזה בחלום, ואמר לו לבחור בין השניים, או הבטחת עושר מופלג לו ולכל צאצאיו לעולם ועד, או עמי במחיצתי ולמות תיכף. הגביר בחר באופן השני את ה"עמי במחיצתי" ומת תיכף.

ככה מספר רבי הלל לאברך החדש ואומר לו: גם כאן הגביר הזה חי לפני גילוי תורת החסידות. אם הגביר היה חסיד, היה לו הבנה בדברי חז"ל "יפה שעה אחת בתשובה ומעש"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב" והיה מעדיף להמשיך לחיות כאן ולקבל את האמצעים - לו ולזרעו אחרי - לעשות מעש"ט בעוה"ז. ואם היה גם חסיד וגם חכם, היה צריך גם לבקש מהמהר"מ תנאי שיזכה הוא וצאצאיו לשמירה בקדושה גם במצב של עשירות וכו'. בשתי דוגמאות אלה המחיש רבי הלל חידוש בתורת החסידות.

## זכרי קדישתך

### מאמרים בעניני מצות קריאת שמע | אהרות ה' | ה"א

הנה בענין קיום מצות עשה של קריאת שמע, ידוע לכל כי היא ארוכה מאריך מדה, ועמוקה מני ים, הן בגולה והן בפנימיות התורה, לאין שיעור ואין קץ, עמוק עמוק מי ימצאנו, ולאו כל מוחא סביל דא.

רק כמה שאפשר נלגוע בקצהו כפי המבואר בספרים הק' במיעוט אחר מיעוט מעט מזעיר, זעיר פה זעיר שם, וכולי האי ואולי, יזכנו הש"ת ברוב רחמיו וחסדיו, ויהיו נא אמרנו לרצון לפני אדון כל.

### ||| ענין גודל מעלת מצות קריאת שמע |||

**בש"ע או"ח** (סי"א ס"א), כתב המחבר, **יקרא ק"ש בכוונה באימה ביראה ברנת זויע**, עכ"ל, בש"ע הרב ובמ"ב מובא לשון הטור בשם רב עמרם **לישויה איניש לק"ש בכל זמן דקדי לי כפרוטגמא חדשה, ויחשוב בלבו אילו מלך ב"ו שולח פרוטגמא חדשה בודאי היו כל בני המדינה קוראין אותה באימה ויראה ברנת זויע, ק"ו לק"ש שהוא פרוטגמא של מלך ממ"ה הקב"ה שחיבי לקראותה באימה ויראה ברנת זויע, ובפרישה כתב דלהכי המשילו לפרוטגמא כתב וצויו המלך לומר לך שלא תקרא ק"ש בחטיפה ובמרוצה ובעיריבוב הדברים אלא במתון מלה במלה, ובהפסק בין דבר לדבר כאדם הקורא צויו המלך שקורא במתון גדול כל צויו בפנ"ע להבינו על תונכו, כך יקרא ק"ש כל צויו וצויו, כי הוא צויו המלך הגדול ב"ה, עכ"ל,**

**והרמ"א בהג"ה** מוסיף דיש עוד טעם דט"ו ויין עולין צ' והקריאה א' הרי צ"א כמנין השם בקריאתו ובכתבתו, וכאילו אמר ה' אדני"י אמת, ועוד מביא הרמ"א דיש שכתבו לומר ג' תיבות א-ל מלך נאמן, להשלים מנין רמ"ח וכו', וכן נהגין ונכון הוא, עכ"ל,

**ובמ"ב** מביא בשם **מדרש הנעלם** שהתורה היא רפואה לגוף ולעצמות בעוה"ז ובעוה"ב, דאמר ר' נהוראי אמר ר' נחמיה בק"ש רמ"ח תיבות כמנין אבריו של אדם, והקורא ק"ש תיקונו כל אבר ואבר נוטל תיבה אחת ומתרפא בו, כמ"ש ר' יהודה עה"פ רפאות תהי לשריך ושיקוי לעצמותיך, וכו' עכ"ל בקיצור.

ועוד מובא במ"ב ל' האליה רבה בשם המשך יבוא בע"ה.

# הרי החרר במלאכתך

## פרשת ויחי תשפ"ד | עלון נט

לע"נ הרה"ח רבי פתחיה בן רבי יוסף יונה ז"ל

### כשרות הסת"ם בזמנינו (1)

המושך השתלשלות העובדא הנוראה עם המגיה שלא היה יכול להודות על הפגם במלאכתו אף לנוכח דברי המו"ץ, אשר התחלנו לספר השתלשלות הדברים במאמר הקודם.

ההפסקים, ושאל האם אות א' בהפסק זה פוסל את הפרשיות או לאו, ועל זה אמר לי כי על ידי שיתקנו את הא' יהיו פרשיות אלו כשרים לכתחילה, ולא רק בדיעבד, והיינו כי מו"ץ זה נקט להלכה כפסק השו"ע הרב (סי' ל"ב ס"ל) והחז"א (סי' ח ס"ק ז) החולק על המשנ"ב (ביאור הלכה סי' ל"ב סעיף כ"ה ב"ה אות אחת), ועל כן יש להכשיר על ידי תיקון אף לכתחילה.

אך שטרו זה שוברו מונח היה בצידו, כי אמרתי לו שבתחילה אמר לי כי המו"ץ הכשיר את הפרשיות כמו שהם, ולבסוף הוא אומר לי שלא הכשיר את הפרשיות כמו שהם, אלא אמר כי אחר התיקון יש להכשירם לכתחילה, ולא רק בדיעבד, אבל בודאי שאין להכשירם כמו שהם. לשבחו יאמר, כי המגיה הודה לי על זה והסכים עם דברי.

#### השתלשלות הדברים וסילוף המציאות על ידי המגיה למו"ץ ובהעברת תשובתו של המו"ץ

המשכתי לשואלו, האם שאל את המו"ץ אם מותר לו להמשיך להגיה אחר שלא ראה הפסקים אלו, אמר לי כי אכן שאל על כך את המו"ץ, והלה אמר לו כי אות אחת יכול להיות שאין מבחיניים בהגהה, ועל כן אין בזה משום מניעה להמשיך במלאכת ההגהה.

חזרתי ואמרתי לו בתימה, הרי לא היה רק אות אחת היו עוד י"ד הפסקים בצורת אות א', ומה פשר הדבר שאמר לו המו"ץ כי אם אין נפלט מההגהה רק אות אחת, יש מקום להתיר להמשיך בהגהתו.

לגודל פליאתי השיב לי המגיה ואמר, כי אכן לא שאל את המו"ץ על יתר האותיות, אלא הסתפק בכך שהשיב לו על אות אחת.

וכל הרואה עומד ומשתומם, א' המו"ץ אמר על אות אחת כי יש להכשירו לכתחילה רק אחר תיקון, ולפי צורת האות בלא התיקון הוא פסול אף בדיעבד, והמגיה לא קיבל דברים אלו, אלא אמר בשמו כי פרשיות אלו כשרים לכתחילה כמו שהם. ב' המו"ץ הדגיש לו כי יכול להמשיך בעבודתו רק מאחר ומדובר באות אחת שלא ראה, והוא שידע כי ישנם עוד י"ד הפסקים, לא ראה צורך לעדכן את המו"ץ כי ישנם עוד ט"ו הפסקים בצורת אות זו, וזולת פסולים נוספים שהיו בפרשיות אלו, וראו עד היכן הדברים מגיעים.

משנוכחתי לראות במה דברים אמורים, אמרתי לו כי ישם אל ליבו עד כמה חמורים דבריו ומה הרבה לפשוע במזיד ולהכשיר פרשיות פסולות לגמרי לאנשים ששילמו תמורתן סכום גבוה, ולא זו בלבד אלא שכלל אין עולה להם הנחת התפילין בפרשיות אלו, אכן מגיה זה לא השיב לי ולא דבר, וכמה פעמים לא היה קליטה בשיחה ששוחחתי אתו בטלפון, וכאן הסתיים הדבר, כשאינו מגיב לי מאומה.

**הודאת המגיה על שסופר זה אין כתיבתו כשרה וראויה**  
בסופו של דבר, אחר שהתקשרתי אל המגיה להזמין לבוא אלי לברר את ענייני הדברים, הראיתי לו את הפרשיות עם כל ההפסקים רק בצורת האות א' הנזכרים למעלה, והדגשתי לו כי טעויות אלו אינם שייכים להגהה, אלא הינם טעויות של הסופר, ואין למצוא דרך להתיר כתיבת פרשיות באופן זה.

המגיה עיין בפרשיות אלו, והגיב לעומתי באמרו, כי זה כבר שנים ארוכות מתווכח הוא עם הסופר ואומר לו מפורשות כי אסור לו להמשיך בכתיבת סת"ם, מאחר ובכתיבתו ישנם פסולים גמורים. ועל אף דבריי אליו בוקר ערב וצהריים, אין הוא מסכים לדברי.

מששמעתי דברי הודאה מעין אלו, התגברה תמיהתי ושטחתי לפניו, כי הרי פרשיות אלו בסופו של דבר עברו את הגהתו, ומה דרך מצא להתיר פרשיות עם הפסקים מעין אלו, בפרט אחר הודאתו המפורשת כי גלוי וידוע היה לו על הימצאות הפסקים אלו בפרשיותיו של הסופר, ומה מענה יש בפיו על הדבר.

המגיה התחיל לומר בכה והמשיך בכה, ואחר שנמשך הדבר כמה רגעים, אמרתי לו כי אחר שבידרתי את הדבר עם מורי ורבי הגאון רבי מרדכי פרידלנדר זצ"ל, היתה דעתו כי אך בקושי יש להתיר רק בדיעבד, אך המגיה אמר לי, כי אין לו כל חובה לקבל עליו את הוראותיו של הגאון רבי מרדכי פרידלנדר זצ"ל, ועל כן יתכן ופסולים אלו כשרים הם, ועל כן לא היה פגם בהגהתו.

#### שליחת הפרשיות על ידי המגיה למו"ץ המקובל עליו

אלא שאמרתי לו נחרצות, כי סוף כל סוף פרשיות שהגאון רבי מרדכי פרידלנדר זצ"ל אמר שאין להכשירם רק בדיעבד, אין הוא יכול למלט עצמו בלא לשאול על כך את המו"ץ המקובל ומוסמך עליו בנידון, יהיה מי שיהיה, אבל לכל הפחות עליו לשאול על כך.

המגיה אמר לי, כי אינו יכול לשאול מו"ץ על פרשיות אלו בלא שיראה את הפרשיות, על כן שלחתי לביתו על ידי שליח את הפרשיות, וכעבור זמן מה התקשר אלי המגיה, וקול תרועה ושמחה בקולו, כשהוא מודיע לי כי לפי הוראת המו"ץ אותו שאל, הרי שפרשיות אלו כשרים הינם כמו שהם.

אני לא יכלתי לסבול דברים מעין אלו, על כן אמרתי לו בבירור, כי אין אני בא להתווכח עם המו"ץ על הדבר, כי בפשוט וברור לי שלא אמר כן המו"ץ בראותו את ההפסקים בפרשיות אלו, על כן אמרתי לו כי מבקש אני לידע ממנו בפורטרוט את השתלשלות הדברים שהיה עמו אצל המו"ץ שהלך לשאול על דיני פרשיות אלו.

המגיה אמר לי, כי הלך אל המו"ץ והראה לו על אחד מן

א. השמים ב. וערפתו ג. ובשערך ד. בין  
ה. וגבורתו ו. לבבך ז. וקשרתם

השמים וערפ וריר בין

ולגבורתו לבבך ולקשרתם

תשובות ויחי



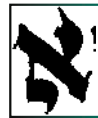
א. ואכן אם היה כמו שהוא בתחילת הקו לכל ארכו הרי זה נגיעה עבה והוא פסול אכן בנגיעה דקה כזו הכשיר המג"א וכדלעיל



א. א - הוא אלף כשרה אך עדיף להוסיף בראש כי הוא דק מעט ביחס לירך



ה. ב - יש כאן חשש גדול של שנוי צורה לכ"ף ואפשר להכשירו לכ"ף עם תינוק



ב. א - למעשה יש כאן ראש בלי ירך ורבי מרדכי פרידלנדר זצ"ל פסל בכגון דא ואף אמר שא"א להוסיף ראש ובתשובות שבט הלוי מביא שזה כשר ויש מפוסקי דורינו שפוסלים כמו שהוא אכן מתירים לתקן וכך הורה הגאון רבי שמאי קהת גרוס שליט"א שאפשר לתקן ויהיה כשר



ו. לבבכם - בזה עם תינוק יהיה כשר לבית לפי שהעקב יוצא הרבה משטח האות וגם הירך יוצא לצד ימין



ג. א - היר"ד העליון כשר כי ראשו יוצא לצד שמאל מעבר לקו שנוגע בגוף, והיר"ד התחתונה נוגע לגופו בקו דק שלדברי המג"א הוא כשר, אכן הגאון רבי שמאי קהת גרוס שליט"א חשש באות זה לשנוי צורה



ז. וכתבתם - צורתו כ"ף כפופה עם פגימה קלה במקום גמר המושב וזה כשר לכ"ף

ד. א - היר"ד העליון נוגע בקוצו השמאלי לגוף האות ובתחילתו הקוץ עבה ובנגיעה לגוף הוא דק,







# עמק הפרשה

מאמרים שנשמעו מפי מורינו הגד"ח  
ר' משה פרידמן שליט"א

## מסירת כח הבכורה ליוסף הצדיק

במדריגה אחרת ונעלה יותר כדחזינו שבהן הניח יעקב אבינו את ידיו על ראשם.

### יעקב העביר את כח הבכורה בבחינת אב

ויבואר על פי מה שאמר יעקב אבינו ליוסף אחר שמסר לו את הברכות שבירך את בניו 'ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי' (שם, כב), ובפירוש השני פירש רש"י שהכונה על הבכורה שלקח יעקב אבינו מעשיו הרשע ו'בחרבי ובקשתי' היינו 'בחקמתי ובתפילתי'. וענין זה בא יעקב אבינו למסור ליוסף שנתן לו את כח הבכורה.

ופשוטו של מקרא הוא שהעביר יעקב אבינו את הבכורה מראובן בנו ליוסף והיינו שכל אדם יש לו בן בכור ויעקב החליט שיוסף יהיה בכורו, אך בדברי רש"י מבואר ענין אחר שכן כתב 'צדיק היה בשכם אחד היא הבכורה שיטלו בניו שני חלקים', ומבואר בזה שבני יוסף נהיו בכורים והיינו שיוסף נעשה בבחינת אב, והוא כמו שביאר האור החיים הק' בפרשתן שיוסף הוא בבחינת אב מהאבות הק' שהעמיד אחריו שבטים מה שלא מצאנו בשאר השבטים ואף ראוי היה להעמיד י"ב שבטים, וכך זה נתן לו יעקב אבינו בברכת בניו שכאן העניק לו את כח הבכורה שלקח הוא מעשיו והעבירה ליוסף הצדיק שיהיה הוא כח המשך של יעקב אבינו, והיה זה המשך השפעת הברכות שקיבל יעקב אבינו מיצחק תחת עשיו הרשע, שברכותיו של יצחק היו ענין אחד עם כח הבכורה שלקח יעקב מעשיו כמו שכתב הרמב"ן בפר' תולדות (כז, ז) שמטרת הברכות שרצה יצחק לתת לעשיו הוא 'להיות הוא בעל הברית לאלהים כי הוא הבכור', ואף זאת נטל יעקב מעשיו יחד עם כח הבכורה.

### כח הבכורה נגד עשיו חיצוניות הבכורה

וכח הבכורה שזכה בו יעקב אבינו הוא הכח המנגד ומכלה את כחו של עשיו, כיון שעשיו היה חיצוניות הבכורה כמשנ"ת כמ"פ שמצד חיצוניות הבריאה היה עשיו הבכור ויעקב הוא פנימיות קדושת הבכורה, ומאז שלקח יעקב את הבכורה מעשיו יצא עשיו עם כח טומאתו למלחמה על קדושת הבכורה להאחז בה ולבטל כח הבכורה מישראל, וקדושתו של יעקב היא המנגדת לטומאתו של עשיו המתעוררת כנגד הבכורה וכך זה העביר ליוסף הצדיק בכאן שיהיה הוא הממשיך את כח הקדושה ומגבירה בעולם לכלות את טומאתו של עשיו, והוא הענין שנאמר (עובדיה א, יח) 'והיה בית

### יעקב רצה לברך ונסתלקה רוח"ק

באחרית ימי חייו של יעקב אבינו באו אליו יוסף הצדיק ושני בניו מנשה ואפרים עמו וביקש יעקב אבינו לברכם, וכשראה יעקב אבינו את מנשה ואפרים 'ויאמר מי אלה' (מת, ח), ופירש רש"י שודאי ידע יעקב אבינו מי הם אלא כיון שרצה לברכם ברוח קדשו ונסתלקה ממנו שכינה לפי שעתיד ירבעם ואחאב שהרשיעו דרכם בעולם לצאת מאפרים וכן יהוא בן נמשי ובניו ממנשה, וכשנסתלקה ממנו שכינה לא היה בכחו לברך אותם, אך אחר זה נאמר שברכם יעקב אבינו בברכות מאליו ומרובבות, אחר שחזרה השראת השכינה ורוח הקודש ליעקב אבינו ע"ה על ידי תפילותיו של יוסף הצדיק כמ"ש רש"י 'בקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקדש'.

וזאת ברור שכל סדר הענינים שהיה אצל יעקב אבינו היה מדויק ומבורר בידי שמים ולא היה זה בגדר טעות והו"א שרצה לברך ונתברר לו שרצון שמים הוא שלא יברכם, אלא הכל היה סדר נחוץ ומוכרח וכל פרט ופרט ממעשיו ודיבוריו של יעקב אבינו היה מדויק ועומד על מקומו, וכמו שהגדיר ואמר מרנא החזון איש זצלה"ה שכל תנועה שעשו האבות הק' היתה סובבת את כל הבריאה בכל שית אלפי שנין דהוי עלמא, ודברים אלו אף נכתבו בתורה הק' והרי הם חלק בלתי נפרד מהתורה"ק וללמדה אנו צריכים. ונבוא לבאר הענין בהקדם ביאור עומק ענין הברכות שבירך יעקב אבינו כאן את בני יוסף.

### שני מיני ברכות קיבל יוסף

כי הנה ברכות אלו שנתברכו בני יוסף מנשה ואפרים היו ברכות ליוסף הצדיק עצמו ולא לבניו בלחוד, כנאמר בברכות בני יוסף 'ויברך את יוסף ויאמר' וגו' והקשו המפרשים מדוע נאמר 'ויברך את יוסף' ולא 'את בני יוסף' אלא הביאור כמו שכתב הרמב"ן 'כי לברך את יוסף באהבתו אותו ברך את בניו'... והיתה כל ברכתו בברכת אלה הנערים, דהיינו שברכות בני יוסף היו ברכות המיועדות ליוסף עצמו כדלהלן.

ומלבד ברכות אלו שמסר יעקב אבינו ליוסף בירכו יעקב עוד בין כל השבטים בברכות האמורות להלן בפרשה, אך נראה ששני מיני ברכות היו, שהברכות שנאמרו בין שאר השבטים קבלם יוסף הצדיק כשאר השבטים ולא היה בהן אלא כאח בבין האחים וכשם שכל שבט קבל ברכות קבל גם הוא ברכות, אבל הברכות שבירך יעקב אבינו את אפרים ומנשה היו

ותפארת נטה לימינא שיוסף נוטה יותר למדת הגבורות ויעקב נוטה יותר למדת החסד, ובזה התווכחו יעקב ויוסף שיעקב הניח ידו הימנית על ראש אפרים המגדל את כח החסדים בעולם, וטען יוסף הצדיק שכיון שעתה מקבל הוא את כחו של האב וממנו נמסרות הברכות לשני בניו יש לקיים את הברכות לפי דרכו ואופן השפעתו לעולם שהוא בעיקר לצד הגבורות ושיניח יעקב יד ימינו על ראש מנשה, אך יעקב ענה לו 'ידעתי בני ידעתי', יודע אני שזו היא דרכך ומדתך, אך עתה נמשך השפע מכחו של יעקב אבינו ולא מכחו של יוסף ולכן עיקר ההשפעה צריכה לבוא בדרכו של יעקב בריבוי החסדים ולהיות מדת החסד עיקר, על כן 'וישם את אפרים לפני מנשה', שימה זו באה מכחו של יעקב דוקא הנוטה למדת החסד.

### במסירת הבכורה התעורר הקטרוג

אמנם כיון שמסר לו יעקב אבינו את כח הבכורה נתעורר מיד הקטרוג של עשיו שבכל עת שמתעורר בבני ישראל כח קדושת הבכורה מתעורר הסט"א כנגדה לקטרג ולגלות את הפגמים המצויים בישראל, ולכן מיד כשבא יעקב אבינו לברך את יוסף ולהמשיך לו את כח הבכורה נתעורר כנגדו הקטרוג שעתידים לצאת מבני יוסף ירבעם ויהוא הרשעים, ולכן נסתלקה רוח הקוד שמיעקב אבינו ולא יכול היה לברכם.

### בכח התפילה השיג פנימיות קדושת הבכורה

אך כיון שהתפלל יוסף הצדיק חזרה רוח"ק לנוח על יעקב אבינו, כי כח התפילה מבואר כי הנה כח התפלה נמצאנו למדים ממה שדייק בסה"ק כד הקמח לרבינו בחיי (עיר תפלה) שעמוק עמוק הוא ומגעת לעומקים נסתרים ביותר שאף הנבואה אינה מעמיקה כל כך, כדחינון בגמ' ברכות (י). שחזקיהו המלך אמר לישעיה הנביא שאף שבנבואה ראה ישעיה שימות חזקיה ואין לו תקוה, מכל מקום על ידי כח התפילה קם מחליו וקבל הקב"ה את תשובתו. כי כח התפילה מגעת עד למקום שאף הנבואה שהיא האופן הגלוי ביותר שמתגלה הקב"ה לבן אנוש אינה מגעת לשם.

ועל כן התפלל יוסף הצדיק להסיר הקטרוג ובכח התפילה נתגלה כחו של יוסף הצדיק שבעומק הדברים מתוקן הוא לגמרי, שאף הפגמים שהיו בירבעם יתוקנו הכל על ידי משיח בן יוסף שיכלה את כל כח הרע, שכן אי' בספה"ק אף ירבעם עצמו היה בו כח של משיח בן יוסף אלא שהרע נאחז בו וגררו אחריו עד שנעשה רע בעצמו, אך לעתיד כשיתגלה כחו של משיח בן יוסף יתוקן אף הוא ויעלה עמו. וכשהתגלה ענין זה חזרה רוח"ק ושרתה על יעקב אבינו ויכול היה להמשיך את כח הבכורה על יוסף הצדיק, ונמצא שכח הבכורה שבא לו ליעקב אבינו ע"י כח התפילה כמ"ש רש"י הנ"ל שלקח יעקב את הבכורה מעשיו בחרבו ובקשתו וקשתו היינו כח התפילה, וכן עתה במסירת הבכורה ליוסף הצדיק היה זה על ידי כח התפילה שהסירה את הקטרוג.

יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו, כאשר יתגלה כח זה לעתיד לבוא על ידי משיח בן יוסף שיגלה את כחו של יוסף הצדיק ויכין את העולם לביאת משיח בן דוד ויכלה את אומות העולם השייכים לבית עשיו ויהיו כולם כקש לפני אש.

### 'אחיו הקטן יגדל ממנו'

משיח בן יוסף מזרעו של אפרים הוא, וכן הוא נקרא פעמים רבות בדברי חז"ל 'משיח בן אפרים', והוא שאמר יעקב אבינו ע"ה 'אולם אחיו הקטן יגדל ממנו' (מח, טו) שיעקר גדולת כחו של יוסף הצדיק שקיבל עתה בברכות אלו עתיד להתגלות על ידי זרעו של אפרים הוא משיח בן יוסף. ומתחילה כבר נתגלה ענין זה על ידי יהושע בן נון מזרעו של אפרים כמ"ש רש"י שעל כן אמר שאפרים יגדל ממנשה שעתיד לצאת ממנו יהושע בן נון שינחיל לישראל את ארץ כנען ויכניע ויכלה את האומות המקיימות את כחות הטומאה בארץ ישראל, וענין זה אמר יעקב אבינו ליוסף הצדיק דוקא בשעה זו שמסר לו את הברכות כיון שאז מסר לו את כח הבכורה שמחמתו צריך להלחם נגד כחו של עשיו והסט"א, ומעתה התחיל להיות כחו של יוסף המשך לכחו של יעקב אבינו להיות המגלה את כח הקדושה בעולם ומבטל את כח הטומאה כמו שיתקן לעת"ל משיח בן יוסף וכן התחיל יהושע בן נון.

### יעקב היה גדול מדאי מבני יוסף

ברכות אלו בירך יעקב אבינו את הבנים אך עיקר המתברך בהן היה יוסף הצדיק, ועל כן נאמר 'ויברך את יוסף' ולא את הבנים כנ"ל, כי עיקר מטרת הברכות היה להמשיך את כחו של יעקב אבינו ליוסף הצדיק, כמו שכתב האלשיך הק' לא היו בני יוסף מוכשרים דיים לקבל מה שרצה יעקב למסור בברכות כיון שהיו רחוקים יותר מדאי ממדינתו של יעקב אבינו ורק על ידי יוסף הצדיק יכול היה יעקב להשפיע את ברכתו שהיו מיועדים לאפרים ומנשה, שעל ידי שקיבל יוסף את כחו של יעקב נעשה הוא במדריגת אב ועל ידו נשפעה הברכות.

### פלוגתת יעקב ויוסף בהנחת הידים

בזה יבואר מה שנחלקו והתווכחו יעקב אבינו ויוסף הצדיק בענין שימת הידים על מנשה ואפרים שיעקב הניח את ידו הימנית המורה על עיקר מסירת כח הברכה על אפרים וידו השמאלית על מנשה, ואמר לו יוסף לא כן אבי כי מנשה הבכור שים ימינך על ראשו, ויעקב נשאר עומד בדעתו לשכל את ידיו אף שמנשה הבכור. והענין הוא כי איתא בכתבי האר"ז"ל שמנשה הוא מכח מדת הגבורה כנרמז בקריאת שמו 'כי נשני אלקים מכל עמל' (מא, נא) ואפרים מורה על חסדים 'כי הפרני אלקים בארץ עניי', המורה על ריבוי והתפשטות במדת החסד.

והנה כחו של יוסף הצדיק הוא במדת היסוד וקיי"ל דיסוד נטה לשמאלא ויעקב אבינו שהוא מדת התפארת

## בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם (לו)

בעלי התוספות שבאשכנז (ח)

בישיבך, ובאפשרות שניה 'או אלי ואשיבך', אך אינו ממעט את האפשרות לשאול את רבו העומד בישיבתו.

ואכן רבינו אפרים מרענגשבורג כותב בשאלתו השנית לרבינו תם בספר הישר (תשובות, סי' ס"ה): "ושאלתי את הרב בישובי, אשר בקרבי ועם לבבי", כאשר הכוונה הוא אל הריב"ם.

### שבחי הריב"ם

מלבד שבחו הנזכר לעיל שאמר עליו רבו רבינו תם 'כמותו ירבו מורי הוראות בישראל', מצאנו עוד שבחים ששיבחוהו חכמי דורו וכתרו לראשו כתרי תורה מרובים.

הראב"ן (שו"ת שבסוף הספר בד"ה אותה) כותב: "איוותה נפשי לאכל אשכול בכורה ולשתות יין ישן מקנקן חדש, ואבוא היום אל עין המשפט, המה הקדושים אשר בארץ, אדירי כל חפצי בה, הראשון שבראשון למנורה הוא הרב רבי יצחק ברבי מרדכי, ואחריו יאיר נתיב הרב רבי אפרים, והחוט המשולש לא במהרה ינתק הרב רבי משה המדבר שלום אל עמו ואל חסידיו, יזכר שלומכם ושלום תורתכם, כערג נפש אוהבכם אליעזר ברבי נתן, הנה נא הואלתי לדבר אליכם לתת שאלתי, שתשיבוני באר היטב את דברי, החידוש בדבר הוא כי הראב"ן ככל הנראה מבוגר היה מהם הרבה, ועל כן כותב הוא כי רצונו 'לשתות יין ישן מקנקן חדש', ועם כל זאת כיבד את הריב"ם ברוב כבוד, וכינהו 'הראשון שבראשון למנורה'.

עוד מצאנו לו להראב"ן (בבא בתרא בד"ה הרב רבי אפרים) המביא: "הרב רבי אפרים מרינשבורק כו' וכתב נמי ששאל את פי רבינו רבי יצחק והודה לו דלא גרסינן ליה הכא בגט פשוט כלל, אף על גב דאיתה בכל הספרים, ותימה לי אליעזר, על פה קדוש אם אמר דבר זה", הרי לנו עדות הראב"ן על הריב"ם בהכתירו בתואר 'פה קדוש'.

האור זרוע (ח"ג, הלכות גיטין סי' ש"ב) כותב: "כדאי הוא פירוש רבינו חננאל זצ"ל, ורבי יצחק בר מרדכי זצ"ל, לסמוך עליהם שהיו בעלי תורה ומעשים טובים" [בנדפס לפנינו הגירסא הוא 'לסמוך עליהם ולקיים מנהג אבותינו נוחי נפש שהיו בעלי תורה ומעשים טובים', אך באוצה"ג (אות י', ערך תתת"ל) הביא מתשובה אחרת בלא תיבות אלו, כאשר התואר הוא על הר"ח והריב"ם].

### הריב"ם ראש בית הדין ברענגשבורג

אגב, מלשון הראב"ן נראה כי היה הריב"ם ראש בית דין בעירו, ועל כן הזכירו ראש וראשון לחכמי רענגשבורג, ואכן אף לשון רבינו תם הנ"ל הכותב עליו בראש רבני העיר, מורה על היותו כמנהיג חכמי העיר רענגשבורג בתקופתו. וכך גם בתשובת רבינו ברוך שהובאה על ידי הראב"ן (שו"ת שבסוף הספר בד"ה אחר חכמים לישיבה) הכותב: "והרצתי דברי לפני רבותינו הקצינים הרב ר' יצחק ור' משה", ניכר כי היה ממנהיגי העיר אשר על כן מכנהו בתואר 'הקצינים'.

### הריב"ם תלמיד רבינו תם

כמו שהזכרנו היה הריב"ם תלמידו המובהק של רבינו תם, וזאת אחר פטירתו של הריב"ם, אז נסע לצרפת לקנות תורה מפי רבינו תם, והיה מראשוני תלמידיו ומהחשובים שבהם.

מהר"ח אור זרוע (סי' קכ"א) מביא: "וכן עשה ריב"ם בתוספות מבבא בתרא שפירש לפני רבינו תם וזה לשונו כו' וכן נראה למורי, עד כאן לשונו, ומורי שכתב היינו רבינו תם, שיש בידינו שפירש לפני רבינו תם. אבא מארי זכר צדיק לברכה", הרי עדותו של האור זרוע, כי הריב"ם חיבר חלק מתוספותיו לפני רבינו תם, וכאשר מזכיר בהם 'מורי' הכוונה בהם אל רבינו תם.

האור זרוע (ח"ג בבא בתרא סי' ר"ב) מביא אף הוא: "ורבינו יצחק בר מרדכי זכר צדיק לברכה כתב כו', בזה נחלק עליו מורי צדק הרב רבי יצחק בן אשר הלוי כו', ונראין דבריו למורי צדק רבינו יעקב שיחיה לאורך ימים".

### ייחסו הרם של הריב"ם בעיני רבינו תם

על אף היותו תלמיד לרבינו תם, מכל מקום מוצאים אנו התייחסות מכובדת ונדירה של רבינו תם לתלמידו הריב"ם, ובפרט ביחס לתלמידיו המאוחרים יותר, אשר כלפיהם מכתיר רבינו תם את תלמידו הריב"ם בתוארי כבוד מופלגים.

בספר הישר (תשובות, סי' פ"א) נמצאת שאלה ששלח הריב"ם אל רבינו תם: "רבי אלופי תאיר נרי... הביני מורי נזר ישורון, ההלכה זו למדנו ביום שנכתב זה הכתב, יצחק תלמידך". ותשובתו הרמתה (שם, סי' פ"ה): "אענה על רב אני עבדו, אחרי שמחל על כבודו, כמותו ירבו מורי הוראות בישראל, הוא הרב רבי יצחק בר מרדכי, על שאלותיך השיבותיך ולכבודך הריצותם לוויטרי, והטופס אני שולח לך עתה הפעם", הרי לנו מחד גיסא איך הוא משבחו 'כמותו ירבו מורי הוראות בישראל', אך בנוסף לזה הרי הוא מבטל את עצמו כביכול בפני תלמידו 'אענה על רב אני עבדו', והוא דבר חידוש המעייד על הערכתו העמוקה של רבינו תם כלפי תלמידו הריב"ם.

במקום נוסף כותב רבינו תם בספר הישר (תשובות, סי' פ'): "שלום לכל בני העיר, ובראש כולם שלום לרב רבי יצחק ולחברנו רבי אפרים וליתר רבני העיר, מאדיר ועד צעיר", והוא מכתירו בראש רבני העיר רענגשבורג.

עדות נוספת היא בתשובת רבינו תם בספר הישר (תשובות, סי' ט"ד) לרבינו אפרים מרענגשבורג, שם כותב לו רבינו תם: "ועל כתוב בכתבך, יודעים לבי ולבך, ילדות היתה בך, ואם לבך הוא בקרבך, על לבי מה טיבך, ויש ממש שאל לרבך העומד בישיבך, או אלי ואשיבך, אך מיום דעתך, מודה לא שמעתך", הרי כי רבינו תם מפנהו לשאול את 'רבך העומד









